

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Barbora Kurowská

**Postoje adolescentů k partnerství a rodičovství osob s
homosexuální orientací**

**Adolescents' attitudes to partnership and parenthood of
people homosexually oriented**

Olomouc 2014

vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a využila pouze prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....

Děkuji vedoucí mé diplomové práce PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D. za odborné vedení, její ochotu, poskytnutí cenných rad a připomínek při zpracování práce.

Dále děkuji všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a odpověděli na mé otázky.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 OSOBNOST ADOLESCENTA	8
1.1 Socializace a vytváření identity v adolescenci	8
1.2 Morální a hodnotový vývoj	10
2 POSTOJE K HOMOSEXUALITĚ	12
2.1 Postoje	12
2.2 Formování postojů k homosexualitě – škola, média, církev	17
2.3 Homofobie	21
3 SEXUALITA, HOMOSEXUALITA, GAY MUŽI A LESBICKÉ ŽENY	24
3.2 Příčiny vzniku.....	25
3.3 Coming out	28
4 HOMOSEXUALITA V DĚJINÁCH LIDSTVA.....	33
4.1 Historie homosexuálního chování a homosexuality v Evropě	33
4.2 Historie homosexuálního chování a homosexuality v českých zemích	35
5 PARTNERSTVÍ OSOB S HOMOSEXUÁLNÍ ORIENTACÍ	40
5. 1 Specifika stejnopohlavního partnerství	40
5.2 Registrované partnerství v České republice	42
6 RODIČOVSTVÍ OSOB S HOMOSEXUÁLNÍ ORIENTACÍ	46
6.1 Cesty k rodičovství	47
6.2 Obavy spojené s výchovou dětí stejnopohlavním párem	48
6. 3 Homoparentalita v České republice.....	50
6. 4 Gay otcovství.....	57

7 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	62
7. 1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz.....	63
7.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	65
7. 3 Způsob realizace, průběh a metoda výzkumu	67
7. 4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	72
7. 5 Závěr empirické části	88
ZÁVĚR.....	91
SEZNAM ZKRATEK	93
SEZNAM TABULEK	94
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	95
SEZNAM PŘÍLOH	104
ANOTACE	128

ÚVOD

Pro diplomovou práci jsem si vybrala téma týkající se partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací a postojů, které k této problematice zaujímají dnešní adolescenti. Postavení homosexuálních osob prochází v posledních čtyřiceti letech značnými proměnami, od odtržení homosexuálních styků přes větší toleranci a lepší informovanost o problematice po revoluci až po uzákonění registrovaného partnerství. Dnešní adolescenti vyrůstali v době, ve které byly názory na tuto problematiku poněkud odlišné od těch, které ovlivňovaly jejich rodiče. Zdálo se mi proto vhodné zaměřit se právě na jejich postoje.

S termíny homosexualita, homosexuál, homosexuální se běžně setkáváme v mluvě laické i u odborné veřejnosti. Existují však i kritiky tohoto pojmu, jejichž důvodem je sejetí pojmu homosexuální s medicínou a jeho zaměření na sex. Za vhodnější je považováno označení gay, gay muž, lesba, či lesbická žena. Osobně se kloním k názoru, jenž je předkládán v předmluvě knihy Miluji tvory svého pohlaví „vycházíme z předpokladu, že se i „homosexualita“ coby označení již emancipovala z definiční nadvlády expertů a že může s přiměřeným zjednodušením vyjádřit komplex sociálních jevů (identit, jednání, vztahů, organizací, institucí, médií) založených na odlišnosti od – opět zjednodušeně – společenské heteronormativity“ (Himl, Seidl, Schindler, 2013, str. 15) a ve své práci používám jak termíny gay muži a lesbické ženy, tak pojem homosexuální.

Hlavním cílem diplomové práce bylo charakterizovat dílčí části postojů k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací u adolescentů studujících na středních školách ve Frýdku-Místku. Pro splnění hlavního cíle je třeba stanovit dílčí cíle:

- charakterizovat pojem adolescent a postoje,
- popsat problematiku homosexuální orientace,
- charakterizovat partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací,
- zjistit dílčí části daných postojů adolescentů,
- interpretovat výsledky výzkumu.

Literatury k tématu homosexuální orientace v českém jazyce (ať již překlady či díla českých autorů) není mnoho. Ucelenější pohled na problematiku homosexuality přináší kniha z roku 1992 (napsána byla ale asi o dva roky dříve) Třetí pohlaví? (Pondělíčková-Mašlová, Brzek), která je však dnes již v některých ohledech poplatná své době. V roce 2000 vyšla kniha Homosexualita v názorech současné společnosti (Janošová), která se taktéž snaží popsat dané téma v různých souvislostech. Literatura zabývající se mateřstvím a rodičovstvím lesbických žen a gay mužů se v České republice objevuje ještě později. V roce 2009

publikovala článek o výzkumu gay otcovství v ČR Věra Sokolová, ve stejném roce vychází i kniha Plánovaná lesbická rodina (Polášková), v roce 2013 Matky kuráže (Nedbálková). Existuje také mnoho literatury pojednávající o homosexualitě z křesťanského pohledu.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část je zpracována na základě prostudované literatury, čerpala jsem z různých zdrojů, využity byly tuzemské i zahraniční knižní publikace, odborné časopisy a legislativní předpisy. Vzhledem ke klíčovým kategoriím práce je v práci použita literatura několika vědních oborů. Teoretická část je strukturovaná do šesti kapitol. První kapitola se zabývá vymezením vývojového období adolescence a uvádí některé z hlavních vývojových úkolů a změn, které toto období adolescence přináší. S přihlédnutím k tématu práce se jedná především o ty, které by mohly mít vliv při utváření a formování postojů ke zkoumané problematice. Druhá kapitola se zabývá definováním pojmu postoje, jejich formováním, možnostmi změny, formováním postojů k homosexualitě a homofobii. Další kapitola se věnuje (homo)sexualitě, vysvětluje rozdíl mezi sexuálním chováním, sexuální orientací a sexuální identifikací a uvádí teorie, jež se snaží vysvětlit vznik homosexuální orientace. Účelem čtvrté kapitoly bylo představení homosexuality jako jevu vyskytujícího se v různých historických etapách a nástin vývoje postojů společnosti k otázce homosexuality. Pátá kapitola se zabývá stejnopohlavním partnerstvím a problematikou registrovaného partnerství. Poslední kapitola se zaměřuje na rodičovství osob s homosexuální orientací, věnuje se například možnostem, jak se tyto lidé mohou stát rodiči a jejich obavám spojeným s výchovou dětí. Kapitola dále představuje tři výzkumy lesbického a gay rodičovství realizované v České republice.

Empirická část práce se pokouší zmapovat dílčí části postojů adolescentů studujících na středních školách ve Frýdku-Místku k homosexualitě, k partnerství a rodičovství homosexuálně orientovaných osob. Měření postojů je pro jejich složitost komplikované a je potřeba volit techniky výzkumu, které skutečně slouží k měření postojů. Ve svém výzkumu jsem se rozhodla využít škálu sociální vzdálenosti a Likertovu škálu. Sémantický diferencíál jsem se vzhledem k náročnosti jeho použití neodvážila použít. Sběr dat byl realizován pomocí dotazníku.

1 Osobnost adolescenta

Kapitola pojednává o jedné z významných etap ve vývoji člověka, jež je předělem mezi dětstvím a ranou dospělostí. V práci je použit termín adolescence, který je v této kapitole blíže definován, dále uvádí časové vymezení adolescence a některé z hlavních vývojových úkolů a změn, které adolescence přináší, vzhledem k tématu práce se jedná o ty, jež by mohly mít vliv při utváření a formování postojů jedince k lidem s homosexuální orientací.

Adolescence je relativně novým obdobím v životě člověka a ještě ani dnes neexistuje v každé kultuře. V minulém století v podstatě dosažení pohlavní a sociální zralosti splývalo. Dnes se však vlivem náročnější školní přípravy posouvá sociální zralost do stále pozdějšího věku (Říčan, 2006, s. 192-193). Vágnerová (2000, s. 253) hovoří o vytvoření odlišného pojetí různých složek dospělosti v rozvinutých společnostech, což je důvodem vzniku přechodného období, ve kterém má člověk prostor k postupnému dosahování dospělosti. Delší časové období je potřebné z toho důvodu, že rychlost změn v různých oblastech je rozdílná, dochází ke komplexnější psychosociální proměně, ke změně osobnosti a sociální pozice dospívajícího.

U různých autorů se můžeme setkat s odlišným časovým vymezením období adolescence. Například Vágnerová (2000, s. 253) uvádí adolescenci jako druhou fázi dospívání, trvající přibližně od 15 do 20 let. Macek (2003, s. 9-10) chápe adolescenci jako celé období mezi dětstvím až dospělostí, od 10 (11) do 20 let (někdy i mnohem déle). Toto dlouhé období rozděluje do tří fází na časnou adolescenci (10-13 let), střední adolescenci (14-16 let) a pozdní adolescenci (17-20 případně více let). Říčan (2006, s. 191) hovoří o vstupu do adolescence jako o době, kdy mladý člověk somaticky dozrává a zároveň začíná s přípravou na své budoucí povolání. Všichni tři výše zmiňovaní autoři se shodují na nemožnosti jednoznačně vymezit konec období adolescence. Je to dáno rozdílnou dobou, ve které se dnešní mladí lidé stávají ekonomicky samostatní, na rodičích nezávislí.

1.1 Socializace a vytváření identity v adolescenci

V adolescenci nadále dochází k socializaci osobnosti, tedy k vývoji v kontextu konkrétního materiálního a sociálního prostředí dané společnosti. Lerner a Spanier uvádějí, že zvláštní význam zde mají sociální normy, které jsou reprezentovány sociálními institucemi, jako jsou např. rodina, výchovné a vzdělávací instituce, náboženské instituce, masové sdělovací prostředky, ale i počítačové sítě, právní a politický systém (in Macek, 2003, s. 37).

Hledání identity není spojeno pouze s obdobím adolescence (respektive puberty a adolescence), ale řada autorů jej považuje za akutní právě v této vývojové fázi. Erikson hledání identity považoval za základní vývojový úkol adolescence, mladý člověk musí řešit „konflikt mezi potřebou integrace sebe samého (ego identity) a potřebou vyrovnat se s nejasnými požadavky společnosti tak, aby byl adolescent schopen najít a akceptovat svoje vlastní místo a hodnotu jako člen tohoto společenství“ (in Macek, 2003, s. 62).

Proces individuace osobnosti adolescenta můžeme dle Josselsonové dělit do čtyř etap – fáze psychologické diferenciaci (10-13 let), fáze zkoušení a experimentování (14-15 let), fáze navazování přátelství (16-17 let), fáze konsolidace vztahu k sobě (17-20 let). Ve fázi psychologické diferenciaci si člověk začíná uvědomovat odlišnost své osobnosti od druhých. Pubescent se stává více kritickým a to především vůči rodičům a dalším dospělým osobám, na které přestává být nahlíženo jako na neomylné autority a jednoznačně kladné vzory. V druhé fázi mají adolescenti dojem, že sami nejlépe ví, co je pro ně nejlepší, chtějí se vymanit ze závislosti na formálních autoritách. Vztahy s vrstevníky nabývají na významu, s kamarády se navzájem podporují ve svých nových postojích. Blízké přátelství a erotické vztahy jsou důležité v období navazování přátelství. Obnovují se již i vztahy s rodiči, jejich autorita je však přijímána výběrově. Roste zodpovědnost za vlastní chování s ohledem na jeho důsledky. Ve vztahu k druhým lidem mladý člověk hledá nová pravidla a normy. Během poslední fáze dochází ke konsolidaci vztahu k sobě, který se zakládá na pocitu vlastní autonomie a jedinečnosti. Spadá sem i uvědomění si sebe sama v širším časovém horizontu – minulost, přítomnost, další perspektivy (in Macek, 2003, s. 62-64).

U adolescentů, kteří dosáhli identity, se častěji setkáváme s pozitivním sebeobrazem, vyšší flexibilitou a nezávislostí, či odmítáním autoritářství druhých. Kdežto adolescenti stále se nacházející ve fázi hledání (status moratoria) jsou méně flexibilní a méně jisti v soupeření a spolupráci. Může dojít k statusu předčasného uzavření, pro nějž je charakteristické spojení konvenčnosti a rigidity. Jedná se o osoby závislé na autoritách, s nízkým sebevědomím, konfliktními vztahy, preferující „osvědčený“ konvenční styl života. Nízké sebehodnocení a problémy v interpersonálních vztazích jsou spojovány i se statusem zmatku či rozptýlení identit. Avšak tyto jedinci jsou již méně rigidní a konvenční. Je však třeba mít na paměti, že dosahování identity je ovlivněno konkrétním sociálním prostředím a kulturou, nezávisí tedy jen na osobnosti a ontogenezi daného jedince. Petersonová a Leffertová ve spojení s překážkami, jež vedou k nenaplnění, zmiňují například rozpor mezi hodnotami minorit

a širšími společenskými hodnotami, chybění modelu dospělé role nebo zkušenost založená na neadekvátních předsudcích a stereotypch (Macek, 2003, s. 63-65).

Součástí identity je v adolescenci také vztah s jinou osobou či skupinou, jedinec se definuje na základě příslušnosti k nějaké skupině. S touto skupinou se identifikuje a pozitivně se vůči ní vymezuje, čímž se mnohdy určují i hranice toho, vůči čemu se vymezuje negativně. Tím, že adolescent přijímá názory, postoje a morálku skupiny, jsou odstraňovány pochybnosti a nejistoty v orientaci, ve vztahu k sobě samému a k okolnímu světu. Mnozí dospívající se proto identifikují s různými radikálními skupinami a útočí na menšinové skupiny či společnost obecně. Čím jasnější je vymezení rozdílů vlastní a cizí skupiny, tím jednodušší je pro jedince definovat sebe sama, proto bývá zdůrazňován viditelný znak, nějaké jednoznačné kritérium – národnost, rasa, sociální vrstva apod. Identifikování se se skupinou bývá většinou jen přechodnou fází, pomáhající překonávat nejistotu spojenou s osamostatňováním a hledáním individuální identity. Jestliže by se adolescent od skupiny postupně neseparoval a nadále přijímal skupinovou identitu, vedlo by to ke stagnaci v jeho vývoji (Vágnerová, 2000, s. 268-269).

1.2 Morální a hodnotový vývoj

V adolescenci dochází k přechodu od dětské morálky založené na jasných vnějších pravidlech daných autoritami k morálce dospělých spočívající ve zvnitřnění etických principů. Svou osobní morálku, tedy svou citlivost, znalosti a přesvědčení, co je správné a špatné, si adolescenti rozvíjejí díky překonávání svého egocentrismu v interpersonálních vztazích. Seifert a Hoffnung říkají, že se v adolescenci morálka utváří na rozvoji logického a abstraktního myšlení, což vede k úvahám o spravedlnosti, dobru a zlu a na měnících se vztazích k nejbližšímu sociálnímu okolí. Dle Kohelbergova morálního vývoje rozlišujeme morálku konvenční a postkonvenční. S konvenční morálkou je spojena snaha být dobrým v očích lidí, na kterých dotyčnému záleží, a s akceptací významných společenských institucí. Kdežto postkonvenční morálka je zvnitřněním a individualizovaným pojetím spravedlnosti a svobody, jde o převzetí zodpovědnosti za sebe samého. Tohoto stadia však dosáhnou jen někteří (Macek, 2003, s. 66).

Vágnerová (2000, s. 275) říká, že postkonvenční morálka nebývá generalizována na všechny životní situace. U adolescentů se často setkáváme s rozdílem mezi tím, jak uvažují, a skutečným chováním, a to v závislosti na okolnostech. Stále se uplatňují i stereotypy konvenční morálky, jež se zafixovala v průběhu života.

Gilliganová rozlišuje mezi tzv. mužským pojetím mravnosti a ženským pojetím mravnosti. Mužské pojetí se vyznačuje abstraktními morálními principy a dodržováním neměnných a univerzálních norem. Ženská morálka inklinuje spíše k péči o druhé, ohleduplnosti, empatii a snaze vyhnout se ubližování druhým lidem. V praxi pak spíše dochází ke komplementaci obou směrů. Ve výzkumech se sice občas tyto rozdíly ukazují, avšak nejsou příliš velké (in Macek, 2003, s. 67-68).

2 Postoje k homosexualitě

Dalším důležitým pojmem diplomové práce jsou postoje, následující kapitola se bude zabývat právě jimi. První část pojednává o postojích obecně – vymezení pojmu, formování, změna, předsudky apod. Druhá část se již konkrétně zaměřuje na vlivy, jež mimo jiných, mohou především formovat postoje jedinců k homosexualitě. Náplní poslední podkapitoly je problematika homofobie, ta vzniká především na základě předsudku, proto je zařazena v této kapitole.

2.1 Postoje

Některé vědecké pojmy nalézají své využití ve více vědeckých disciplínách, mezi ně lze zařadit právě i postoje. S pojmem postoje se nesetkáváme pouze v psychologii ať už obecné, sociální či osobnosti, pozornost jim věnuje i řada jiných humanitních věd, např. sociologie, právo či pedagogika (Výrost, 1989, s. 6-7).

Hartl, Hartlová (2000, s. 442) definují postoj jako „sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama“. Jedná se o součást osobnosti, jež souvisí s jejími sklony a zájmy, předurčují poznání, myšlení, chápání a cítění jedince. Černoušková (1988, s. 5) upozorňuje na nutnost odlišovat postoje od názorů, mínění, přesvědčení, víry apod., protože postoje jsou považovány za psychologicky složitější. Mohou se ale na základě výše zmíněných psychických jevů utvářet. Nakonečný (2009, s. 240-248) označuje postoje jako hodnotící vztahy, neboť prostřednictvím postojů přiřazujeme objektům určitou hodnotu, považujeme je v určité míře za žádoucí či nežádoucí, dobré či špatné, morální či nemorální apod. Postoje se skládají ze tří různých složek – kognitivní (zahrnuje vědomosti a poznatky o objektu postoje), emotivní (emoce, které objekt postoje v daném jedinci vyvolává) a konativní neboli snahové (pohotovost chovat se vůči objektu postoje jistým způsobem). Poměr jednotlivých komponentů bývá nejčastěji vyrovnaný, avšak v některých případech může jeden z nich dominovat. Převažuje-li kognitivní složka, jedná se o smýšlení, v případě, že dominuje složka emotivní, hovoříme o sentimentu. U postojů je důležitá jejich intenzita, a to především vzhledem k možnosti jejich změny. Intenzitu postoje udává emocionální komponent, a dává mu tak subjektivní význam. Sílu postoje můžeme vyjádřit pomocí postojového kontinua, od extrémně pozitivního přes neutrální až po extrémně negativní. Extrémní postoje jsou vůči změnám nejvíce odolné, v populaci se ale příliš nevyskytují.

Je důležité uvědomit si, že lidé ne vždy jednají ve shodě se svými postoji. Postoj sice teoreticky determinuje způsob jednání, v praxi tomu tak ale bývá, jen pokud to situace dovoluje, nehrozí-li například trest. Proto veřejně řečené mínění nemusí reflektovat skutečný postoj jedince (Nakonečný, 2009, s. 242). Myers (in Nakonečný, 2009, s. 243) hovoří o oboustranné závislosti chování a postoje. Soudí, že nejen myšlení ovlivňuje akci, ale i samotná akce nás přivádí k myšlení.

Postoje se formují na základě individuálních zkušeností (kontaktů a interakcí), jsou tedy produktem učení, zároveň však naše postoje kontakty a interakce ovlivňují. Při utváření postojů se tedy uplatňují osobní zkušenosti, přijaté informace, vliv modelů (napodobování) a faktory institucionální, to znamená ideje a normy prezentované církvemi, politickými stranami, kluby či jinými organizacemi, s jejichž myšlenkami a názory se jedinec ztotožňuje (Nakonečný, 1995, s. 121-122). Lze tedy říci, že postoje jedince mají tendenci reflektovat názory, hodnoty a normy chování sociální skupiny, do které patří, nebo té, jejímž členem by se chtěl stát. Shodnost či podobnost zastávaných postojů ve skupině vyplývá z tlaku skupiny, jež působí ve směru homogenizace, jakož i proto, že lidé vyhledávají právě takové skupiny, které odpovídají jejich postojům. V neposlední řadě si člověk osvojuje skupinové postoje z důvodů získání sociální akceptace (Černoušková, 1988, s. 9).

Za specifickou zkušenost můžeme například považovat několik příjemných setkání s určitou osobou, na jejichž základě vznikne pozitivní postoj k ní (Černoušková, 1988, s. 10), čehož je využíváno právě při formulování postojů k homosexuálně orientovaným lidem (viz dále). Formování prostřednictvím přijímaných informací může vést ke zkresleným postojům, protože i přes velké množství informací, se kterými přichází člověk do styku, bývají tyto mnohdy neúplné či zkomolené. Jedinec si vzhledem k neznalosti nějakých faktů může vytvořit k danému objektu ryze negativní postoj, kdyby však měl k dispozici všechny skutečnosti, mohl tento postoj být pozitivní. Člověk je tedy v mnohém odkázán na autority, které mu informace zprostředkovávají, u malých dětí jsou to rodiče, ve školním věku učitelé apod. (Černoušková, 1988, s. 9-10).

Postoje plní v životě jedince různé funkce: znalostní, utilitární, sociální identity a funkci udržování sebeúcty. Prostřednictvím znalostní funkce postoj napomáhá „odhadovat“ objekty a události kolem nás, díky němu nemusíme stále znovu při dalších setkáních přemýšlet, jak se k objektu zachovat. Utilitární funkce vychází z teorie učení, spojujeme-li si s objektem trest, je náš vztah k němu negativní, a naopak. Postoje napomáhají řídit chování

tak, aby bylo dosahováno pozitivních výsledků a vyvarovali jsme se negativních. V případě funkce sociální identity jde o funkci postoje vyjadřovat nejdůležitější hodnoty jedince, jeho sebepojetí a identifikaci s konkrétní vztahnou skupinou. Poslední funkcí je udržování sebeúcty, postoj vytváří odstup mezi „já“ a negativními objekty a spojení s objekty pozitivními (Bohner, 2006, s. 285-286).

Za určitých podmínek je možno postoje změnit. U významných postojů však změna není příliš pravděpodobná, člověk se tlaku na změnu brání, neboť tyto významné postoje přispívají k psychické integraci jedince. Jestliže přeci jen dojde ke změně, bývá to vlivem výrazné korektivní zkušenosti, tou může být například psychický otřes či životní krize. Velice obtížná je změna extrémních postojů v jejich protiklad, pravděpodobnější je změna intenzity, zeslabení či zesílení. Postoje lze ovlivňovat fakty, avšak podstatná zde nejsou fakta samotná, ale vztah jedince k nim. Významným je kontext, ve kterém jsou fakta předkládána, a důvěryhodnost, atraktivita a moc informátora. A opomíjet nelze ani psychický stav příjemce informací (Nakonečný, 2009, s. 267). Lidé ale mají tendenci bránit se informacím, které odporují jejich přesvědčení, tyto informace buďto ignorují, nebo je překrouť do podoby, jež by byla slučitelná s jejich přesvědčením. Ke zkreslení informací může vést zdiskreditování zdroje informace, nebo je způsoben účelovým výběrem částí informace, jež dotyčný vezme na vědomí, lidé si však většinou neuvědomují, že k této selekci dochází. Další formou zkreslení je nová analýza informace, díky které se dojde k odlišným závěrům (Hayesová, 2003, s. 104).

Černoušková (1988, s. 17) se zmiňuje o významném vlivu osobnostních vlastností na měnitelnost postojů, tento vztah je však velice složitý. Například intelektová úroveň (rozumové schopnosti včetně intelektuálních návyků, dovedností a vědomosti) může mít zcela protichůdné vlivy. Výsledky některých experimentů ukázaly, že osoby méně inteligentní mění postoje snadněji než jedinci s vyšší inteligencí, avšak i vysoce inteligentní lidé mohou na základě některých nových informací svůj postoj velmi rychle změnit. Svou roli zde samozřejmě má i míra flexibility a rigidity intelektu. Wilson (in Bohner, 2006, s. 290) při svých výzkumech zjistil, že k výrazným změnám postojů mnohdy vede pouhá žádost, aby jedinec přemýšlel a analyzoval důvody, proč určitý postoj zastává.

Proti silnému integrovanému postoji, tzv. přesvědčení, který má být změněn, se využívá přesvědčování neboli persuáza, jež se opírá o racionální, emocionální či kombinovanou argumentaci. Přesvědčování může ale vést i k „bumerangovému efektu“, jehož následkem se postoj, který chceme změnit, ještě více upevní. Z tohoto důvodu je

vhodné nezahajovat přesvědčování „těžkými argumenty“, pokusit se vyhnout příkladům, které neodpovídají zkušenostem přesvědčovaného, nezabývat se pouze svými důkazy, ale i vyvracet důkazy druhého a neprotiřečit si. (Nakonečný, 2009, s. 270-271). Pokud jedince předem upozorníme, že záměrem sdělení je přesvědčit jej, může mu to pomoci persúzi odolat, stimuluje se tak samostatné vytváření protiargumentů (Bohner, 2006, s. 296).

Zvláštním druhem postojů jsou předsudky, jedná se obvykle o „převzaté, tradicí udržované iracionální postoje, které se udržují u jedince jako afektogenní vztahy podporované často racionalizací“ (Nakonečný, 1995, s. 121). Mohou se utvářet na základě náboženské víry nebo ideologického přesvědčení, neopírají se o porozumění ani nezávisí na okamžité situaci (Hartl, Hartlová, 2000, s. 464). Nejčastěji bývají předsudky chápány jako „hanlivý postoj či soubor postojů ke všem nebo většině členů nějaké skupiny“ (Brown, 2006, s. 536), předsudky ale mohou být i postojem pozitivním (Nakonečný, 2009, s. 276). Předmětem předsudků mohou dále být například politická, náboženská a jiná témata, či sociální a jiné problémy (Nakonečný, 1995, s. 121). Vzhledem k tomu, že se jedná o emočně velmi silně akcentovaný postoj, je velmi odolný vůči změně. Předsudky mohou mít i význam kompenzace méněcennosti, pronikají pak celým životem jedince (Nakonečný, 2009, s. 279).

Americké výzkumy zjistily, že znalosti a názory předškolních dětí o různých menšinových skupinách odrážely předsudky jejich sociálního a kulturního prostředí spíše, než jejich zkušenost z konkrétních kontaktů. V pozdějším věku jsou předsudky postupně modifikovány (vytrácí se zcela negativní postoj, který nepřipouštěl jakýkoliv kladný rys) a posilovány, nakonec dosáhnou stability dospělých. Předsudky dospělých již připouštějí objektu i (spíše okrajové) kladné rysy, důvodem je vzbuzení dojmu objektivnosti (Černoušková, 1988, s. 26-27).

Wiswed (in Nakonečný, 2009, s. 252) zmiňuje tzv. teorii spiknutí, ta připisuje vinu za špatný stav ve společnosti určité skupině lidí, například Židům, kterým byla přisuzována i snaha „zmocnit se nadvlády nad světem“. Domnívám se, že s touto teorií spiknutí jsem se setkala i přímo ve spojitosti s homosexuály a to v knize Hnutí homosexuálů (Smitha, 2004, s. 10). Autor zde hovoří o snaze gay hnutí „homosexualizovat“ celý svět. O tom, že „homosexualizace současnosti dosahuje svého vrcholu“ ve své eseji píše i Gut (2010, s. 3-7), který soudí, že společnost fenoménu homosexuality přiřkla náboženské rysy, udělala z něj světonázor. Zmiňuje i amerického autora Souza, který v této souvislosti hovoří o „ideologii“.

Chceme-li u jedinců redukovat jejich předsudky, je třeba splňovat pět základních podmínek: a) rovnoprávné postavení zúčastněných,

- b) dát příležitost k osobnímu kontaktu,
- c) setkávání s jedinci, kteří neodpovídají utvořenému stereotypu,
- d) kontakt mezi skupinami musí být společensky podporován,
- e) existence příležitosti ke spolupráci (Hayesová, 2003, s. 127-129).

Ke zjišťování postojů se využívají různé techniky, nejpropracovanějším a současně nejpoužívanějším způsobem měření, je využití postojových škál. Škály jsou tvořeny určitým počtem výroků, u kterých jedinec vyjadřuje svou míru souhlasu či nesouhlasu. Škály jsou koncipovány tak, že implikují i neutrální postoje (Černoušková, 1988, s. 29-30). Hayesová (2003, s. 112-114) uvádí některé z používaných škál: Likertovu škálu, sémantický diferenciál a Bogardovu škálu sociální vzdálenosti. Liketrova škála zjišťuje obsah postoje a díky pětibodové škále v rozsahu od „zcela souhlasím“ přes „nevím“ až po „zcela nesouhlasím“ i jeho přibližnou sílu. Nuance obsažené v postoji zjišťuje sémantický diferenciál, je zaměřen na zjištění reakcí respondenta na cílové slovo. Jedná se o škálu sedmibodovou, na jejíchž koncích se nacházejí bipolární pojmy, např. dobrý - špatný, silný – slabý. Postojová slova se hodnotí prostřednictvím osmi či devíti dimenzí, ty odhalují asociace a konotace, jež cílové slovo má nebo je vyvolává u respondenta. K měření rasismu a jiných etnických předsudků vytvořil Bogardus škálu sociální vzdálenosti, ta ukazuje jak blízký kontakt a jaký vztah se členy jiných skupin je jedinec ochoten tolerovat či akceptovat.

Bagozzi při svých výzkumech zjistil, že různé nástroje měření se vztahují na různé složky postojů, například škály likertovského typu měří kognitivní složku, kdežto sémantický diferenciál spíše emotivní složku (in Výrost, 1989, s. 182-187). Lze říci, že jednotlivými metodami zjišťujeme pouze dílčí aspekty postojů v daném čase (Kocourková, Šafránková, 2011, s. 437). Vávra (2006, s. 10) podotýká, že vlastně ani neznáme „skutečné“ postoje, ale pouhé odpovědi v dotaznících.

Měření postojů je znesnadněno řadou problémů. Například zjišťování postojů pomocí dotazníků může být zkreslené díky efektu sociální deziderability, což je snaha chovat se ve smyslu sociálního očekávání, tedy i odpovídat v dotaznících způsobem, o kterém si respondent myslí, že ho bude výzkumník kladně akceptovat (Maršálová, Mikšík a kol., 1990, s. 287). K zjišťování mínění, postojů a motivů především v „choulostivých“ oblastech lze využít tzv. nepřímých (projektivních) otázek, kterými se výzkumník neptá přímo na názor dotazovaného, ale na mínění skupiny, do které dotazovaný patří. Předpokládá se zde, že dotazovaný se ztotožní se skupinou a promítne do odpovědi svůj názor (Chráška, 2007, s. 168) Další nesnázi je přístup respondentů k výzkumu, berou-li ho vážně či nikoliv, protože

jejich odpovědi bývají v tomto případě náhodné. Dotazovaní také nemusí otázky chápat stejně jako výzkumník. Mýlný je i předpoklad, že k důležitým společenským otázkám zaujmají všichni lidé nějaký postoj. Někteří jedinci se díky dotazníku dostávají do pozice, kdy musí odpovídat na otázky, kterými se nikdy dříve nezaobírali, následkem čehož mohou respondenti volit možnost „nevím“, nebo odpovídají náhodně (Vávra, 2006, s. 9-11).

2.2 Formování postojů k homosexualitě – škola, média, církve

Vytváření celospolečenských postojů k menšinám je ovlivňováno ideologickými a religiálními aspekty, právním a medicínským postavením dané menšiny, tzv. vizibilitou, tedy zkušenostmi většinové populace s menšinovým jevem, vliv má i prezentace a popularizace odborných znalostí a zkušeností a v neposlední řadě celkové ladění společnosti, je-li spíše liberální či konzervativní (Stehlíková a kol., 1995, s. 14). Vliv má i pohlaví, vzdělání, věk a velikost místa bydliště. Nejvstřícněji homosexualitu přijímají mladé vysokoškolsky vzdělané ženy žijící ve městech. Na formování pozitivních postojů se podílí například i tolerantní postoj v původní rodině nositele postoje. Výzkumy ukazují, že pozitivněji je nahlížena ženská homosexualita ve srovnání s mužskou (Vaculík, Červenková in Polášková, 2009, s. 40-41).

Tolerování homosexuálně orientovaných osob bývá často spojováno s nějakým „ale“. Platí to například u veřejných projevů citů, které dle mnohých v případě gayů a leseb na veřejnost nepatří. Ale prezentovat své heterosexuální city je něco natolik normálního, že si toho ani nevšimneme. Otevřeně ukazovat, že člověk není heterosexuál, je považováno za neslušné (Fafejta, 2004, s. 80).

Z hlediska vlivu na utváření postojů adolescentů k homosexuální orientaci by bylo vhodné zaměřit se i na postoje samotných pedagogů. Studii **Postoje učitelů k homosexualitě** na pražských školách uskutečnila již v 90. letech Talandová (1997, nestr.). Data byla získávána prostřednictvím dotazníků s uzavřenými, polootevřenými a otevřenými otázkami. Dotazníků se vrátilo sedmdesát jedna, zastoupena byla především starší generace. Studie zjistila, že ač jsou učitele považováni za představitele inteligence se silným vlivem na dospívající, nelze od nich očekávat tolerantnější přístup k homosexuálům. Jejich znalosti k dané problematice byly na nízké úrovni, 21 % věřilo, že se jedná o naučitelný nebo volitelný fenomén, 20 % ji považovalo za nemoc či úchytku, negativně se respondenti stavěli například i k výchově dětí homosexuálními páry, zhruba jedna třetina by měla potíže s přijetím homosexuality u jejich dítěte. Tento stav byl z velké míry důsledkem

neinformovanosti, způsobené nedostatkem kvalitní literatury o daném tématu (Talandová, 1997, nestr.). Lze však předpokládat, že tak, jak se postupně od 90. let zvyšovala obecně ve společnosti míra tolerance vůči homosexualitě (pravidelné výzkumy Centra pro výzkum veřejného mínění - CVVM), rostla tolerance i mezi pedagogy.

Tématem Výchova dětí homosexuálními páry z pohledu pedagogů se ve své bakalářské práci z roku 2011 zabývala i Šestáková. Ta uskutečnila rozhovory s devíti učitelkami ze základních škol na jižní Moravě (5 žen učilo ve vesnických školách, 4 v Břeclavi). Zjistila, že učitelky homosexualitu vesměs přijímají jako něco, co existuje, nedá se s tím nic dělat, ale nevadí jim. Registrované partnerství schvalovaly a „souhlasí s tím, aby měli homosexuálové (skoro) stejná práva a možnosti jako my.“ Respondentky si nemyslely, že by sexuální orientace měla vliv na schopnost vychovávat děti, většina byla pro možnost adopce homosexuálními páry. Objevil se však i argument o chybění mužského/ženského vzoru. (Šestáková, 2011, s. 43) Na druhou stranu však byla autorka některými pedagogy hned v průběhu oslovování potencionálních respondentů odmítnuta „se slovy, že se k takovému tématu nebudou vůbec vyjadřovat“ (Šestáková, 2011, s. 29). Lze tedy předpokládat, že i dnes se mezi pedagogy stále vyskytují homofobní předsudky.

Podle Kaňky a Scheansové (2003, s. 29) lze při práci s tématem sexuálních menšin očekávat rozdílný přístup pedagogů a pedagožek. Někteří muži by se mohli cítit ohrožení, mají-li pracovat s tématem homosexuality tak, aby zmírňovali předsudky vůči gayům a lesbickým ženám a prohlubovali v mladých lidech toleranci k odlišnosti. Někteří učitelé mohou mít obavu, že by si o nich poté žáci mohli myslet „On je určitě teplej.“ Ženy proto k tomuto tématu mívají mnohem blíž.

Jedním z nástrojů, který mohou pedagogové v České republice využít při své práci, chtějí-li mladé lidi obeznámit s problematikou sexuálních menšin a rozvíjet v nich kritické myšlení a toleranci, je příručka Co vědět o sexuálních menšinách, jak o nich se žáky a žákyněmi mluvit a jak se na ně dívat, která vznikla v rámci projektu Rozmanitostí vůči šikaně (Sloboda, 2010, s. 4).

Pro vzdělávání má zásadní význam osobní seznámení s gayi a lesbickými ženami, prostřednictvím kterého lze eliminovat individuální homofobii. Bylo prokázáno, že třídní besedy s pozvanými gayi a lesbickými ženami homofobii pozoruhodně snižují (Groneberg, Funke, 2011, s. 25). O besedě dvaceti dětí navštěvujících devátou třídu s gay kluky v prostředí českého školství referuje i Braun (2003, s. 40-41). Z reakcí žáků je patrné, že takto koncipovaná hodina pro ně byla přínosná a v nejednom případě došlo k pozitivní změně

ve vnímání gayů. „Dřív se mi to hnusilo úplně nejvíc, ale dneska jsem poznal, že je to každého věc! Je trochu škoda, že se s nima takhle nesetkají jiní lidi. Třeba by si to pak srovnali v hlavě a byli by víc tolerantní“ zněla jedna z reakcí.

Velký vliv při vytváření a formování celospolečenských i individuálních názorů a hodnot mají **média**, kterými jsme v dnešním světě v podstatě obklopení. Sokolová (2006, s. 3) proto poukazuje na fakt, že vizuální reprezentace gayů a leseb v kontextu komplexních vztahů (nikoliv pouze v rovině lékařské či osobní zповědi, jak tomu bývalo dříve) je naprosto klíčové pro rovnocenné postavení osob s homosexuální orientací ve společnosti. Přínosem v této oblasti je činnost České televize, která sama iniciovala projekty, jež vedly ke zviditelnění a zlepšení mediálního obrazu gayů a leseb. Jedná se například o pořad LeGaTo, na jehož přípravě se podíleli oslovené lesby, gayové a transgendeři (Sokolová, 2006, s. 4-7). Od roku 2007 pak Česká televize vysílala magazín Q, určený nejen gayů a lesbám, ale i liberální gay-friendly většinové populaci (Sloboda, 2013, s. 508). Důležitou roli hrají i filmové festivaly, především Jeden svět – dokumentární filmy s lidskoprávní tematikou a jediný gay a lesbický filmový festival u nás Mezipatra (Sokolová, 2006, s. 4-7). K mediálnímu obrazu neodmyslitelně patří i Gay Pride Day (Den gay hrdosti), který se slaví na památku událostí v červnu 1969, kdy se v newyorském baru Stonewall gayové prvně otevřeně vzepřeli policejní razii. Fanel (2000, s. 467) říká, že bychom onu „hrdost“ neměli chápat jako hrdost na sexuální založení, které nám bylo dáno, ale jako hrdost na lidskou důstojnost, kterou je třeba ponechat komukoliv bez ohledu na jeho sexuální orientaci. Nedbálková (2011, s. 91) ve svém výzkumu (viz níže) však zjistila, že většina dotazovaných žen považovala mediální obraz za nevhodný a nežádoucí, a to i v případě médií, která vznikla účelově k prezentaci gay a lesbické komunity.

Vezmeme-li v potaz výsledky nejnovějších sociologických šetření realizovaných v ČR, která zjistila, že adolescenti věnují většinu svého volného času (v průměru 3,5 hodiny/den) médiím – děti a mladší adolescenti televizi, v pozdějším věku především internetu (Vašutová, 2013, s. 50-51), je bezesporu žádoucí, aby média, zvláště televize a internet, poskytovala dostatečné množství relevantních informací k této problematice a vytvářela klima tolerantní k odlišnostem.

Szabo (2006, s. 23-24) upozorňuje, že na život homosexuálů lze pohlížet jako na nikdy nekončící kampaň. Je-li člověk gay nebo lesbická žena a jeho okolí to o něm ví, reprezentuje v očích mnohých celou gay komunitu, musí si dávat pozor na to, co a jak říká a dělá. Podaří-li

se mu udělat dobrý dojem, může změnit názor jednoho či dvou lidí na homosexuální menšinu a jeho kampaň byla úspěšná. Na druhou stranu, jak říká Beňová (2006, s. 34), majoritní společnost má tendenci negativní chování několika gayů a leseb automaticky zevšeobecňovat na celou gay komunitu (tak, jak je tomu i u jiných menšin: Romů, uprchlíků, bezdomovců apod.).

Moderní společnost, její struktury, postoje a instituce jako rodina a manželství, byly zformovány s velkým přispěním náboženských tradic. Morální odsuzování homosexuality jakožto zvrácenosti proto není vyčleněno pouze do prostředí náboženských komunit, ale je sdíleno širokými vrstvami společnosti (Bobek a kol., 2007, s. 280).

V historii stála **církev** vždy proti homosexualitě. V dnešní době má tato kulturní válka mezi stoupenci tradičních církví a zastánci homosexuální identity různou sílu a to dle konkrétní oblasti. Nejintenzivnější spory probíhají ve Spojených státech, kde tato problematika ovlivňuje jak politický, tak společenský život se zapojením velké části obyvatelstva. V Evropě západní a střední se nejčastěji jedná pouze o aktivitu vyhraněně angažovaných komunit. Situace se také liší podle církve, která má v dané zemi největší vliv. Především v zemích s převládající liberálně protestantskou tradicí (např. Německo, Skandinávie, Británie) došlo k tiché oboustranné toleranci. Naproti tomu v zemích, kde dominuje římskokatolická nebo pravoslavná církev (východní a jihovýchodní Evropa) se gay a lesbická hnutí teprve formují a k výraznějším střetům s církví zde ještě nedochází (Putna, 2012, s. 9-11).

Je pravda, že v České republice má církev především ve srovnání s Amerikou jen velmi malý vliv ve veřejném životě. Nicméně již od počátku desátých let 21. století se i v českých zemích začíná výrazněji projevovat nábožensko-nacionalistická pravice, zároveň se začíná i více zviditelňovat česká gay komunita. Do budoucna lze tedy předpokládat, že tzv. kulturní válka mezi homosexualitou a náboženstvím (respektive jeho pravicovou a fundamentalistickou odnoží) bude i zde probíhat s větší intenzitou, než tomu bylo dosud (Putna, 2012, s. 134-135). Nemluvě o tom, že postoje církve jsou důležité především pro ty gaye a lesbičky, kteří se cítí být křesťany (Brzek, 1992, s. 114-119).

Na druhou stranu stejně jako v mnohých amerických a evropských státech se i v České republice začaly objevovat ze strany církve pokusy o integraci, např. sdružení Logos, interkonfesní sdružení gay křesťanů (kde neoficiálně působilo i několik římskokatolických kněží). Taktéž některé protestantské církve zaujaly k danému tématu otevřený postoj (Putna, 2012, s. 136).

Vzájemné vztahy obou stran mohou nabývat podoby velmi nepřátelské, např. spojování tolerance k homosexualitě s katastrofami či očekáváním apokalypsy vycházející od církevních představitelů, v případě homosexuálních aktivistů pak zesměšňování křesťanských motivů, symbolů a představitelů (Putna, 2012, s. 12-13). Například Smith (2004, s. 163) říká, že „Amerika se řítí do pekla se speciálním vstupním vížem, které má jméno „homosexualita.“ Avšak objevují se i snahy o akceptaci osob s gay identitou církevními komunitami a zájem gayů o křesťanské hodnoty. Hlavní popud ke sbližování vychází od osob s tzv. dvojitou identitou, těch jež jsou zároveň lidmi věřícími i lidmi s odlišnou sexuální orientací (Putna, 2012, s. 22).

Za dva hlavní směry v tzv. gay teologii, snažící se řešit otázku sladění gay identity s křesťanstvím, lze považovat směr separacionistický a směr integracionistický. Separacionisté stavějí na první místo gay identitu, do které se snaží včlenit křesťanství, primárně zde jde o osobu s homosexuální orientací, lze se zde setkat se snahami o vytvoření zcela nových „gay církví.“ Pro integracionisty je prvotní křesťanská identita, do které se pokoušejí včlenit gay identitu, podstatná je zde snaha o vytvoření prostoru pro akceptaci homosexuality v rámci církve. Na rozdíl od separacionistů můžeme u integracionistů nalézt kritiku obou stran gay komunit (jedná se především o vysokou míru promiskuity), ale zároveň i vůči nepřátelskému a odmítavému postoji církvi (Putna, 2012, s. 27-48).

Procházka (2002, s. 23-24) uvádí dva různé křesťanské přístupy k přijímání homosexuálů. Oba mají za cíl harmonizaci osobnosti, liší se však v přístupu k homosexuálnímu chování (nikoliv orientaci). Směr pro-gay předpokládá, že lze žít ve věrném homosexuálním páru, připouští tedy i pohlavní život partnerů. Kdežto ex-gay se snaží razit myšlenku pohlavní abstinence, důraz je zde kladen na citový život jedinců, jeho bohatost a rozvinutost. Putna (2012, s. 17) ovšem poukazuje na fakt, že ex-gay hnutí vznikající od sedmdesátých let především v USA, byla v reálu neúspěšná. V začátcích 21. století je mnozí jejich představitelé opouštěli a počali zakládat ex-ex-gay hnutí pro ty, kteří se vzpamatovávali z traumat, jež v nich zanechaly ex-gay snahy.

2.3 Homofobie

Výraz homofobie je poněkud zavádějící, neboť pochází z řeckého phobos – strach a homo – stejný. Homofobii však nechápeme jako strach (jak je tomu např. u arachnofobie – strach z pavouků), ale jako nenávisť, odpor, nechut', nedůvěru apod. (stejně jako v případě xenofobie – nenávisť k neznámému). Výraz homo je zde použit jako zkrácení pojmu

homosexuál, v případě homofobie tedy nejde o strach ze stejného, ale o nepřátelství vůči homosexuálům a homosexualitě (Groneberg, Funke, 2011, s. 7-8).

Smetáčková (2009, s. 9) definuje homofobii jako „obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána; v současné době se pojem homofobie používá pro označení uvedených pocitů a chování vůči všem skupinám osob, které nejsou heterosexuální či se jinak vymykají genderovému řádu, tzn. gayové, lesby, bisexuální a transsexuální lidé.“ Naše společnost stojí na principu genderu (Fafejta (2004, s. 29) definuje gender jako „sociální konstrukci pohlaví“), lidé se dělí na muže a ženy a věci, barvy, hodnoty, zájmy apod. jsou pak vesměs spojovány s muži nebo ženami. Toto rozdělení odráží předpoklad, že ženy a muži se od sebe liší nejen biologicky, ale také svými schopnostmi a vlastnostmi. Byť je dokázáno, že mnohé rozdíly nejsou dány biologii, ale jsou vytvořeny až sociálně, stále ve společnosti převládá přesvědčení o přirozenosti a samozřejmosti, které podřizují své chování. Tento genderový řád předpokládá, že vše může být rozděleno na dvě skupiny (ženy/ženské a muže/mužské) - dichotomie, které se vzájemně doplňují a vytvářejí ideální celek – komplementarita. Díky této představě o komplementaritě mužů a žen jako ideální, je za ideální považována i heterosexuality. Tento genderový řád je i důvodem, proč jsou homofobní předsudky silnější mezi muži. Ten přisuzuje mužům významnější úlohu, proto nenaplňování představ o „správném muži“ je z pohledu společnosti i jednotlivce více ohrožující než v případě ženy (Smetáčková, 2009, s. 17-20).

Genderové stereotypy jsou v naší kultuře hluboce zakořeněny, což se mimo jiné odráží v širokém sdílení homofobních předsudků, které jsou nositeli přesvědčení, že lidé s neheterosexuální orientací jsou špatní. Homofobní jednání má však i jiné příčiny než jen homofobní předsudky. Důvodem může být vlastní negativní zkušenost s obtěžováním a šikanováním, která byla pro jedince natolik traumatická, že má nyní potřebu ponižovat druhé. Je-li člověk svědkem šikany v kolektivů, může se k šikanujícím přidat ze strachu, aby nebyl sám označen za gaye či lesbu. Za homofobii může stát i nejistota a pochybnosti o vlastní sexualitě. Odmítání možné vlastní homosexuality, bisexualy či transsexualy je natolik velké, že vede k šikanování druhých a tím k určitému sebezpeřesvědčení a kompenzaci (Smetáčková, 2009, s. 27).

Výše popsaná homofobie bývá označována jako externalizovaná, tedy taková, kterou lidé manifestují prostřednictvím nadávek, diskriminace apod. Druhou formou homofobie je homofobie internalizovaná, s níž se setkáváme u gay mužů a lesbických žen. Jedná se

o negativní pocity vážící se na jejich sexuální orientaci, pocity, chování nebo fantazie, které jsou výsledkem zvnitřnění předsudků panujících ve společnosti, mylných informací a heterosexuální předpojatosti (Kaňka, Scheansová, 2003, s. 29).

Vzhledem k tématu práce bych se nyní zaměřila na homofobii ve školách, ta se může projevovat v postojích žáků, žákyň a vyučujících (v žakovských i učitelských kolektivech, ale i ve vztahu učitelů k žákům a naopak) nebo i ve studijních materiálech. Jak již bylo řečeno, homofobie je všeobecně ve společnosti poměrně rozšířená a žáci a žákyně tyto předsudky přijímají. Vzhledem k potřebě být součástí vrstevnických part, které odlišnosti neakceptují, je zde velmi důležité odpovídat představě „správné holky“ a „správného kluka“. Erikson (2002, s. 238) k tomu říká, že „mladí lidé se mohou též vyznačovat výraznou klanovou soudržností a krutostí ve svých snahách vytěšňovat všechny, kteří jsou „jiní“. Homofobní obtěžování a šikana se může projevovat nejrůznějšími způsoby, od zdánlivě neproblematických vtipů na homosexualitu přes zasílání zesměšňujících sms, e-mailů či jiných vzkazů až po fyzické násilí proti konkrétním lidem. Problematické chování nemusí být ale vždy projevem homofobie, může se jednat o reakci vzniklou na základě osobní či skupinové nejistoty. První setkání s ne-heterosexuálním člověkem, může v dospívajícím vzbudit překvapení a rozpaky, v jejichž důsledku se snaží vyhnout kontaktům s těmito lidmi. (Smetáčková, 2009, s. 20-27).

Školy by měly mít zájem na prevenci homofobní šikany. Smetáčková (2009, s. 32-36) uvádí několik prvků prevence. Škola by již při své prezentaci a ve svých vzdělávacích programech měla explicitně odmítnout homofobii a homofobní obtěžování, vytvořit školní (třídní) pravidla, která konkrétně uvádí nesprávné chování a jeho postih, speciální školení vyučujících, speciální diskusní semináře či workshopy pro žáky, zprostředkování informací o tématu jejich rodičům, aktivní mapování postojů a zkušeností.

3 Sexualita, homosexualita, gay muži a lesbické ženy

Třetí kapitola se věnuje sexualitě, respektive homosexualitě, poukazuje na rozdílnost mezi sexuálním chováním, orientací a identifikací. Dále představuje teorie, jež se snaží vysvětlit vznik homosexuální orientace a proces zvaný coming out, jehož průběh a náročnost závisí právě i na postojích společnosti k homosexualitě.

Pojem homosexualita vychází z řeckého homos – stejný a sexus – pohlaví (Borneman, 1990, s. 182), „označuje romantickou, emocionální, fyzickou a sexuální přitažlivost k lidem stejného pohlaví“ (Miškolci, 2008, s. 71). Dle Procházky (2002, s. 5-6) je vhodnějším výrazem než homosexualita homoerotické zaměření, z tohoto termínu je patrné, že se nejedná pouze o sexuální stránku, ale zahrnuje i citovou oblast. Pro osoby které jsou převážně sexuálně orientované na osoby téhož pohlaví, se používá termín gay. Často je za gaye považována mužská část populace, kdežto pro ženy se používá termín lesbička. V obou případech je důležité, aby se jedinci sami takto identifikovali (Kellyn in Kaňka, Scheansová, 2003, s. 27). Označení lesbička jakožto zdobnělina odkazuje na něco nedůležitého, rozmarného, proto je jak v odborné mluvě, tak mezi samotnými ženami upřednostňován výraz lesba. Ten ovšem přijde mnohým jako příliš tvrdý a pejorativní, řešením by mohlo být například používání sousloví „lesbická žena/dívka“ (Sloboda, 2010, s. 14). Pojem lesba se neseťkává se všeobecným přijetím ani mezi samotnými lesbickými ženami. Pro jednu z respondentek Nedbálkové (viz níže) byla lesbická žena spíše muž uvězněný v ženském těle, která je svým chováním jen směšnou napodobeninou muže (Nedbálková, 2011, s. 87-91).

Někdy bývá pro LGBT (souhrnné označení pro lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby) jedince používán termín queer, avšak queer praxe by neměla být spojována pouze s neheterosexuální identitou (Ciprová, 2013, s. 604). Například dle Halperina (in Ciprová, 2013, s. 602) je queer „cokoli, co je v rozporu s normálním, legitimním, dominantním. Nejedná se o nic konkrétního, je to identita bez základu.“

Mluvíme-li o homosexualitě, respektive o sexualitě obecně, je potřeba rozlišovat mezi sexuální orientací (preferencí), sexuální identifikací a sexuálním chováním. Obecně se v populaci všech společností nejčastěji objevuje heterosexuální orientace, pouze v 1 – 10 % se jedná o orientaci homosexuální (Procházka, 2010, s. 107). Capponi a kol. (1994, s. 55) uvádějí, že se v naší populaci odhadem jedná o 3 – 5 %, Šilerová (2003, s. 89) hovoří o 4%

výskyt mezi muži a 2% u žen. Reprezentativní výzkumy realizované v České republice opakovaně zjistily hodnoty kolem 1 – 2 % (Fifková, 2009, s. 34). O existenci orientace bisexuální se stále vedou spory, někteří autoři ji zcela vylučují, jiní ji považují za velmi vzácnou. Chce-li člověk poznat svou sexuální orientaci, měl by se zaměřit na své erotické sny a fantazie a na kvalitu erotické citové náklonosti, tedy zamilovanosti (Procházka, 2010, s. 107).

Často se především u homosexuálně orientovaných osob můžeme setkat s rozporem mezi sexuální orientací a identifikací. Při identifikaci totiž podstatnou roli hraje sociální kontext, který má vliv na interpretaci a přijetí vlastních biologických a psychologických rysů. Ze strachu z negativní reakce okolí proto někteří homosexuálové volí heterosexuální identifikaci. Vyskytuje se také identifikace bisexuální, setkáváme se s ní především u homosexuálů v egodystonním období, u vdaných leseb a ženatých gayů, ale i u heterosexuálů např. z důvodu liberálního postoje vůči stejnopohlavním stykům či prostitučního chování (Procházka, 2011, s. 199).

Stejně tak používáme výrazu heterosexuální, homosexuální a bisexuální u variant sexuálního chování, čímž jsou myšleny sexuální partnerské styky a nikoliv pouze fantazie nebo vzrušení erotickým podnětem. Stejnopohlavní sexuální styk se vyskytuje i u jedinců bez homosexuální orientace, hovoříme zde o tzv. náhražkovém sexuálním chování v případě, kdy je preferované pohlaví nedostupné (např. ve vězení). S homosexuálním chováním se často setkáváme i u zvířat. V psychologickém slova smyslu má na dobrou kvalitu života vliv shoda mezi orientací, identifikací a chováním, která však vzhledem k společenskému tlaku nebývá samozřejmostí (Procházka, 2011, s. 199).

3.2 Příčiny vzniku

Od 80. let docházelo k významnému posunu v chápání a definování sexuální orientace. Opouští se od dichotomního modelu, který uvažoval v pevných kategoriích, jež sexuální orientaci chápaly jako bipolární konstrukt: heterosexualita versus homosexualita, buď a nebo. Díky multidimenzionálnímu přístupu je poznávána komplexní povaha mužské a ženské sexuality a sexuální orientace. Sexuální orientace již není definována pouze na základě sexuálních aktivit, ani už není brána jako trvalá a neměnná. Následkem čehož došlo k pochopení složitosti sexuality a bisexualita již není chápána pouze jako jakýsi přechodný stav, ale je uznána jako existující odlišná sexuální orientace. Ve spojitosti s mužskou a ženskou sexualitou a vztahy nelze opomíjet ani kulturní a historický kontext,

který má na tyto vliv. Roli zde hraje kulturně podmíněné chápání genderu, rodinných systémů a mužský a ženský ekonomický a sociální status (Garnets, Kimmel, 2003, s. 4-6).

Procházka (2010, s. 108, 112) zdůrazňuje, že sexuální orientace je především biologicky podmíněná a není možné, aby si ji člověk sám zvolil. Současná věda zatím neumožňuje přesné popsání mechanismů, které zapříčiňují její vznik, lze však předpokládat, že vznik sexuální orientace podmiňuje více kauzalit. V opozici proti těmto biologickým teoriím se vytváří nesmířitelné a ideově podmíněné odborné, respektive pseudoodborné tábory. Tato opozice fakta získaná biologickými výzkumy selektuje a zkresluje, čímž trpí vědecká pravda. Jakékoliv odborné argumenty zde, proti ideovým odpůrcům, nemají prostor uspět. Procházka připouští, že výzkumy jsou mnohdy nejednoznačné, což by ale nemělo být důvodem jejich zpochybňování, jako spíše podnětem k hledání metodických chyb.

Mnoho odpůrců těchto výzkumů bychom našli i v gay a lesbické vědecké komunitě. Hledání konstitučních dispozic (homo)sexuální orientace považují za nepřipadné omlouvání svého zaměření a chtějí důsledně prosazovat právo na odlišnost a volbu životního stylu. Výzkumy jim přijdou stejně nepatřičné jako výzkumy biologických odlišností mezi rasami. Obávají se také možnosti jejich zneužití k sexistickým a eugenickým teoriím, k opětovnému označení homosexuality za poruchu, což by mohlo vést až ke snaze ji eliminovat. Vezmeme-li v potaz vyjádření některých vědců o možnosti prenatální prevence, nelze tyto obavy brát za nepodstatné (Kaňka, Scheansová, 2003, s. 37).

Mezi další teorie snažící se vysvětlit vznik homosexuality patří dnes již odmítnuté teorie výlučně psychogenního vzniku, jako například teorie svedení (dle Hynieho (1980, s. 104) je potřeba chránit mladé lidi před svedením a vypěstováním si návyku na „odchylné ukájení,“ které by mohlo vést k trvalé homosexualitě), homosexualita jako důsledek abnormního psychického vývoje či rozmařilého života. Tyto teorie mají stále ještě své stoupence, jsou jimi především ti, kteří věří, že sexuální orientaci lze změnit, nejčastěji se jedná o církevní představitele nebo některé psychoanalytiky. Proti tomu lidé, kteří homosexualitu považují za biologicky podmíněnou, mají ke gayům a lesbickým ženám tolerantnější postoje (Kaňka, Scheansová, 2003, s. 37).

V roce 1993 Hamer a spol. identifikovali gen na dlouhém raménku chromozomu X a pojmenovali jej Xq28, výzkumem se jim podařilo prokázat, že tento gen mohl v 64 % případů u čtyřiceti homosexuálních sourozeneckých dvojic za jejich orientaci. Dle tohoto výzkumu tedy dochází k přenosu homosexuální orientace z matky na syna (vzhledem k chromozomu X) (Weiss, 2011, s. 194). Tímto „genem homosexuality“ ale lze vysvětlit vznik

pouze jednoho subtypu homosexuální orientace a nijak se tato teorie nevyjadřuje ke vzniku homosexuality u žen (Procházka, 2010, s. 109).

Výzkumy zaměřené na hormonální podmíněnost sexuální orientace předpokládaly, že u gay mužů se vyskytuje nižší hladina testosteronu a u lesbických žen naopak vyšší hladina testosteronu a nižší hladina estrogenu než u heterosexuálů, avšak rozdíly nebyly zjištěny (Procházka, 2010, s. 109-110).

Doerner a spol. se zabývali vlivem stresu matky během těhotenství na plod, prováděli experimenty s mateřským stresem u krys a zjistili, že u samčích potomků docházelo k femininní diferenciaci mozku (Procházka, 2010, s. 110).

Výzkumy Ellisové a Hellbergové zjistily, že vliv na vznik sexuální orientace má i užívání některých léků během těhotenství. Především u matek lesbických žen bylo zjištěno podstatně častější užívání těchto léků. Nicméně v pozdějších výzkumech už nebyly rozdíly tolik výrazné (Procházka, 2010, s. 110).

Další teorie snažící se vysvětlit vznik homosexuální orientace hovoří o tzv. hypotéze mateřské imunosenzitivity. Jedná se o situaci, při které v některých případech dochází k obranné imunologické reakci organismu těhotné ženy na mužské pohlavní hormony vylučované plodem, což může narušit organizační efekt androgenu a tím následně sexuální diferenciaci mozku. Tuto imunitní reakci posiluje každý další plod mužského pohlaví a tím narůstá i pravděpodobnost narušení mozkového vývoje plodu mužského pohlaví (Weiss, 2011, s. 195).

Pozornost je věnována i rozdílné tělesné stavbě. Mertin svou studií zjistil, že homosexuální ženy jsou v průměru těžší než ženy heterosexuální, muži naopak lehčí než heterosexuálové. Výškou se nijak nelišili, heterosexuální muži a homosexuální ženy ovšem měli delší paže a nohy a to vlivem vyšší prenatální androgenizace. Jiné výzkumy se zabývaly poměrem délky ukazováčku a prsteníčku. U mužů je tento rozdíl menší než u žen, což nejspíš souvisí s prenatální androgenizací. Zjistilo se, že poměr délky druhého a čtvrtého prstu u homosexuálních žen je blízký poměru délky u mužů. U homosexuálních mužů byly zprvu zjištěny stejné výsledky jako u homosexuálních žen, pozdější studie ale spíše ukázaly, že délka prstů se blíží ženám (Procházka, 2010, s. 110).

Pozdější výzkumy se zaměřovaly především na drobné anatomické rozdíly ve struktuře mozku homosexuálů a heterosexuálů. Většina zkoumaných homosexuálů zemřela na AIDS (Syndrom získaného selhání imunity) a vzhledem k tomu, že HIV (virus lidské imunitní nedostatečnosti) především v poslední fázi choroby postihuje mozkovou tkáň, byl tento fakt důvodem ke kritice anatomických studií (Procházka, 2010, s. 111-112).

3.3 Coming out

Procházka (2002, s. 26) uvádí, že coming out je proces, během kterého jedinec rozpoznává, uvědomuje si a přiznává svou sexuální orientaci, ale také zde zahrnuje schopnost sdělit tuto informaci osobám jemu blízkým. Právě svěřeni se rodičům bývá nejobávanější část coming outu. Tito povětšinou nemají o homosexuální orientaci svého dítěte vůbec ponětí, jsou jí překvapeni a dalo by se říci, že sami tak prožívají coming out. Mnohdy se pokoušejí hledat viníka, mohou jej spatřovat v sobě, ve výchově, ve škole či v kamarádech dítěte. Někteří rodiče se snaží homosexualitu dítěti vymluvit, přesvědčit jej, že se mu to jenom zdá, nebo ho donutit k sexuologické léčbě (Šilerová, 2003, s. 89). Ve světě existuje mnoho sdružení rodičů gay synů a lesbických dcer. Tato mohou podpořit rodiče, kteří se právě dozvěděli pravdu o sexuální orientaci svých dětí, případně se s tímto faktem nedokáží vyrovnat (Procházka, 2002, s. 14). V České republice se snaží rodičům, kteří se právě vyrovnávají se zjištěním o homosexuální orientaci svého dítěte, pomoci internetová stránka www.004.cz v rubrice Můžeme porozumět?

Polášková ve svém výzkumu z roku 2002 zjistila, že rodiče přijímali zprávu o homosexuální orientaci svých dětí zamítavěji než vrstevníci (Macek, 2003, s. 62). Přijetí dítěte s jeho odlišností je závislé na dosavadních vztazích v rodině, na žebříčku hodnot rodičů a mnoha dalších faktorech, naopak úroveň vzdělání rodičů zde nehraje velkou roli (Talandová, 1997, nestr.). Ukazuje se, že ženy a dívky dokáží přijmout homosexualitu lépe než muži, pravděpodobně to souvisí s větší citovostí a tolerancí, než se kterou se setkáváme u mužů. Stehlíková a kol. (1995, s. 17) dodává, že u dívek i samotný proces coming outu probíhá snáz než u chlapců.

Stehlíková a kol. (1995, s. 17) představuje coming out jako proces skládající se z několika základních fází, jednotlivé fáze se mohou také prolínat. Etapa, kdy si člověk začíná uvědomovat svou odlišnost, ale ještě si neuvědomuje její podstatu, se nazývá *precoming out*. Projevy této odlišnosti se mohou objevit již v dětství, například skrze tzv. gender dysforii (viz níže) nebo izolací v kolektivu vrstevníků. Při *vlastním coming outu* jedinec již dokáže určit zdroj své jinakosti, kterým je od většinové společnosti odlišná sexuální orientace. Homosexuální zaměření neodpovídá jeho očekávání ani očekávání okolí, proto jej zpočátku odmítá. Později však dojde k přiznání si své sexuální orientace a svěřeni se i jinému člověku. Reakce člověka, kterému se dotyčný svěřil, je velice důležitá pro jeho další sebepřijímání. Procházka k tomu dodává, že odmítnutí především těmi nejbližšími může vést až

k negativním společenským jevům, například k zneužívání návykových látek či k prostituci. I jedna odmítavá reakce může zatlačit do pozadí předcházející vřelá přijetí. Střet s diskriminací může v oběti vyvolat pocity viny, (podle Bobka a kol. (2007, s. 256) je diskriminace z důvodu sexuální orientace chápána jako souhrn zásahů, jež směřují proti tomuto osobnímu stavu a proti jeho projevům, jejímž důsledkem je vyloučení a odsunutí dané menšiny na okraj zájmu a práv), diskriminaci lze poté chápat jako trest za svou sexualitu, může dojít až ke zvratu v dosavadním průběhu coming outu. Existují však i názory, např. Smith (2004, s. 30), které chápou vysoký počet sebevražd, alkoholismus či drogové závislosti u homosexuálů nikoliv jako důsledek obtížného coming outu, ale jejich příčinu spatřuje v homosexuálním způsobu života obecně a považuje je za pádný důvod, proč by církve a společnost neměli tolerovat homosexualitu.

Další fází je tzv. *fáze explorace*, během které se navazují první sexuální známosti většinou bez hlubších citových vazeb. Dochází k seznámení se a k postupné adaptaci v lesbické a gay komunitě. Ve *fázi partnerství* se již začínají navazovat partnerské vztahy a celý proces coming outu je završen fází integrace, sladěním osobnosti, začleněním homosexuální orientace, partnerství a sexuálního života do hodnotového systému člověka (Stehlíková a kol., 1995, s. 17).

Stehlíková a kol. (1995, s. 12-13) poukazují na dobré zvládnutí coming outu jako na důležitý prvek prevence před HIV nákazou, neboť jedinci nevyrovnaní se svou sexuální orientací nebo ti, u kterých došlo k sebepopření homosexuality, jsou ve větší míře vystavení rizikovému sexuálnímu chování. Proto je potřeba obhajovat lidská práva gay mužů a lesbických žen a prezentovat homosexualitu jako normální zdravou variantu sexuální orientace. Postoje společnosti k homosexuální orientaci se odrážejí i tam, kde bychom to příliš nečekali. Jedná se například o oblast zdraví člověka, Procházka (2010, s. 115) upozorňuje, že především maligní onemocnění prostaty, prsu či gynekologických orgánů bývají u gay mužů a lesbických žen pozdě rozpoznána. Stojí za tím jejich strach z prozrazení odlišné sexuální orientace při vyšetření a netolerance, ke které by to mohlo vést.

Existují případy, kdy k rozpoznání skutečné sexuální orientace dojde až ve zralém věku. Dle Brzka (1992, s. 42-43) může být důvodem pozdního odhalení vlastní sexuální orientace nepřesné rozlišování dospívajících mezi erotickými a neerotickými city. Například chlapeč tak mohou zaměňovat lásku ke kamarádovi za přátelství a přátelství k dívce za lásku. Roli zde hraje i společenské klima, mladý člověk si jen nerad přiznává homosexuální orientaci v netolerantní společnosti. Nelze opomíjet i fakt, že v tomto období je sexuální

dráždivost vysoká, i při kontaktu se ženou je mladý homosexuálně orientovaný muž schopen pohlavního styku, což jej jen vede k přesvědčení, že je „normální“. Günther (in Procházka, 2002, s. 6) uvádí, že u mužů dochází k uvědomění sexuální orientace nejčastěji mezi 12 až 16 rokem – 59 %. Před 12. rokem si své homosexuální zaměření uvědomí 11 % chlapců, ve věku od 16 do 18 let se jedná o 15 %, 18 až 24 let 12 %, v pozdějším věku jsou to již jen 3 %.

U žen dochází k sebezpoznání mnohdy ještě častěji než u mužů až v dospělosti, je to dáno pomalejším dozráváním jejich sexuality a také pasivním charakterem ženské sexuální role. Nedostatečné příjemné prožívání či přímo odpor k sexuálnímu styku bývá často připisováno sexuální dysfunkci (Brzek, 1992, s. 43). Dle výzkumů je sexuální orientace většiny žen v čase tekutější, v čase proměnlivější, případně může být u žen procentuálně více zastoupena bisexualita a její fungování je jiné než u mužů. Naopak muži se za bisexuály častěji identifikují, fyziologická měření ji však prokazují zřídka (Hall, 2013, s. 545).

Brzek (1992, s. 42), Janošová (2000, s. 22), Procházka (2002, s. 11-12) všichni zmínění autoři hovoří o možném výskytu depresí a sebevražedného jednání u osob objevujících svou homosexuální orientaci. Brzek (1992, s. 42) uvádějí, že celá polovina homosexuálních mužů, které zkoumal, se v minulosti pokusila o sebevraždu. Procházka (2002, s. 12-13) poukazuje na důležitost psychologické péče u osob s depresí, léčba je zprvu zaměřená na zvládnutí úzkostí a depresí, intenzivní psychoterapie se poté snaží o adekvátní přijetí sebe sama. Avšak nutno podotknout, že vzhledem k odtabuizování tématu homosexuality, lepší informovanosti společnosti a činností gay a lesbických organizací již není coming out takovým problémem jako byl dříve.

Problémem, který znesnadňuje proces coming outu, je i tzv. kognitivně-behaviorální nejistota, způsobená nedostatkem pozitivních identifikačních vzorů (Stehlíková a kol., 1995, s. 17). Homosexuálové jsou specifickou společenskou menšinou, na rozdíl například od menšiny národnostní se lidé s homosexuální orientací nerodí do rodin homosexuálů, které by jim již od útlého dětství pomáhaly uvědomovat si svou odlišnost od většinové populace a vyrovnávat se s ní (Procházka, 2002, s. 5). Významnou roli zde proto hrají gay a lesbické komunity, které přinášejí možnost sociálního začlenění, podpory a integrace. Vymezení komunity je však poněkud složitější, za nepřijatelnější lze považovat přináležetost k ní na základě vlastní volby a nikoliv automaticky na základě menšinové sexuální orientace. Pokud má člověk dobré sociální vazby s lidmi své menšiny, můžeme již hovořit o komunitě, byť se nutně nemusí účastnit veřejného „gay a lesbického života.“ Většina gay a lesbických

komunit spadá v České republice právě do této skupiny, veřejné angažování není u nás příliš běžné. A přitom právě viditelnost otevřených gayů a leseb je důležitým aspektem pro akceptaci této menšiny společností (Rady vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 7-8).

Ke smíření s homosexuální orientací však nemusí nikdy dojít. Jsou lidé, kteří dokáží své sexuální touhy potlačit. Smith (2004, s. 64) v této souvislosti zmiňuje, že tito lidé nepřestali být homosexuály ve své orientaci, ale přestali jimi být ve svém jednání.

Mnoho homosexuálů i přes vědomí své sexuální orientace uzavírá heterosexuální manželství. Mezi důvody patří například snaha nelišit se od většinové společnosti, vzhledem k chybějícím identifikačním vzorům gayové a lesby mnohdy nevěří, že by mohli mít stabilní a citově bohatý partnerský vztah s osobou stejného pohlaví, a v neposlední řadě zde hraje velkou roli naplnění rodičovského pudu. Dojde-li k uzavření takového manželství, doporučuje se zcela eliminovat byť jen přátelské styky s gay komunitou (Procházka, 2002, s. 17).

Dle Franze G. Alexandera (in Stehlíková a kol., 1995, s. 13) nelze automaticky všem homosexuálně orientovaným jedincům připisovat negativní vlastnosti. Nicméně se můžeme setkat u homosexuálů s deviantním chováním, příčinou zde však není homosexuální orientace sama, ale vzniká až druhotně následkem negativních až diskriminačních postojů společnosti. Hovoříme o tzv. Labelling Theory neboli konceptu stigmatizace, podstatou je zde nálepkování jedince výrazem „deviant.“

U homosexuálních mužů bývá stupeň promiskuity vyšší než v obecné populaci. Stehlíková a kol. (1995, s. 102) uvádějí jako průměrný počet sexuálních partnerů – mužů u svého vzorku 42,9. Za hlavní příčinu promiskuity lze považovat opožděný a komplikovaný proces sociosexuálního dozrávání homosexuálů, znesnadňující navazování a udržení dlouhodobějších partnerských vztahů. Díky nahodilým sexuálním kontaktům také mohou svou homosexualitu lépe skrývat před okolím či popírat ji před sebou samým. Promiskuitu lze vysvětlit i fyziologicky, na základě střetnutí aktivního samčího chování se stejně aktivním samčím chováním. Brewer (in Smith, 2004) poukazuje na chybění ženy jakožto umírňujícího prvku v homosexuálním prostředí, chybí zde někdo, jež by řekl „ne“. Tato tvrzení podporuje i fakt, že u lesbických žen se s vysokou mírou promiskuity neseťkáváme, byť jejich společenské prostředí je srovnatelné (Stehlíková a kol., 1995, s. 102).

Jak již bylo řečeno, náznaky budoucího odlišného sexuálního vývoje můžeme pozorovat už u dětí. Častá je nespokojenost se svým pohlavím, tzv. gender dysforie, v angličtině se používá výraz *sissy boys* pro chlapce, kteří svým chováním spíše připomínají chování děvčat, a *tomboys* pro dívky chovající se jako kluci. Tyto projevy však nelze brát jako zaručený důkaz homosexuální orientace, asi z poloviny těchto dětí vyrostou heterosexuálové. Ale stejně tak lesby mohly být v dětství křehkými dívkami a gayové darebáky. Během puberty postupně přijímají svou mužskou či ženskou roli v souladu se svým anatomickým pohlavím. Výjimku tvoří transsexuálové, u těch se pocit nepatřičnosti s přibývajícím věkem prohlubuje. Pohlavní identita v dětství v souboru 194 homosexuálních mužů (retrospektivně): chlapecká 40 %, nevyhraněná 13 %, dívčí 52 % (Procházka, 2002, s. 19).

4 Homosexualita v dějinách lidstva

Postoje společnosti k sexuálnímu styku mezi osobami stejného pohlaví a k stejnopohlavním vztahům napříč dějinami nejsou jednotné. Kapitola ilustruje možné přístupy k homosexualitě a její chápání v průběhu dějin od antiky po současnost. První podkapitola se věnuje historickému vývoji chápání a tolerování homosexuality v rámci Evropy obecně, druhá se zaměřuje na vývoj v českých zemích.

Je však třeba upozornit, že ač sexuální styky a silné emocionální vazby mezi osobami stejného pohlaví existovaly vždy, pojem „homosexualita“ byl prvně použit až v roce 1869 (Himl, 2013, s. 24). Nicméně v rámci zjednodušení textu je výraz dále v kapitole používán.

4.1 Historie homosexuálního chování a homosexuality v Evropě

Společnost se vždy více zaobírala mužským homosexuálním chováním, je to dáno jeho patrnější viditelností. Což se odráží i ve faktu, že ještě v zákonících 20. století byla homosexualita definována jako sexuální styk dvou mužů. Ženská homosexualita byla čímsi nepředstavitelným, a to i v kulturách, kde na mužské homosexuální chování bylo nahlíženo jako na normální či dokonce nutné (např. iniciační obřady) (Fafejta, 2004, s. 83).

O sexuální chování v prehistorické době neexistuje dostatek informací, s čímž se vědci vypořádali pomocí studia šestasedmdesáti současných primitivních společenství obývajících různé části zeměkoule. Zjistili, že dvacet sedm kultur homosexuální chování různými prostředky potlačovalo, naopak v celých devětačtyřiceti případech homosexuální projevy trestány nebyly. U některých kultur byly stejnopohlavní styky součástí náboženských ceremoniálů nebo výhradní forma sexuálního života před vstupem do manželství. Ve většině těchto společenství však nešlo o výlučně homosexualitu, ale o chování bisexuální. Vědci dále zjistili, že existuje spojitost mezi uspořádáním společnosti a jejich postojem k ženám, respektive zde má vliv, jedná-li se o společnost matriarchální či patriarchální. Patriarchát homosexualitu potlačuje, především její mužskou podobu, kdežto v matriarchátu je na ni nahlíženo jako na něco nedůležitého (Brzek, 1992, s. 105).

Nejrozšířenější bylo homosexuální chování v době starého Řecka, na homosexualitu zde bylo dokonce nahlíženo jako na rovnocennou, plnohodnotnou variantu sexuálního chování. Běžnými byly neutajované vztahy mužů s mladými chlapci, které udržovali paralelně s manželstvím. Podstatou těchto soužití dospělých mužů a mladíků nebyl pouze sexuální styk, ale komplexní chlapcova výchova (Brzek, 1992, s. 105). Fanel (2000, s. 56-59) v této

souvislosti zmiňuje pojem „pedagogická pederastie“ a upozorňuje, že ve spojitosti s modelem řecké výchovy nelze pederastii chápat tak jako dnes (sexuální zaujetí příliš mladými chlapci). Nicméně Fafejta (2004, s. 84) zdůrazňuje, že šlo především o erotickou náklonost a sexuální styk nebyl na prvním místě. Také věk aktérů byl omezen, žákem se stával chlapec ve věku dvanácti let do doby, než se na jeho bradě objevily první vousy. Věk učitelů se pohyboval většinou v rozmezí dvaceti až čtyřiceti let. A především erotický vztah k žákovi nebyl ospravedlněním erotických vztahů mezi dvěma dospělými muži.

Ve starém Římě už na celoživotní homosexualitu bylo nahlíženo jako na nedostatečnou mužnost, nicméně homosexuální chování bylo stále velmi rozšířené a tolerované. Konec antiky znamenal i konec tolerance homosexuálních styků, císař Konstantin je trestal smrtí (Brzek, 1992, s. 106).

K velmi negativnímu přístupu k homosexuálním aktivitám ve středověku nepřispělo stanovisko Bible jako takové, ale spíš až její pozdější výklady. U raných křesťanů tedy nebyly předsudky vůči homosexualitě příliš rozšířeny. Církevní vůdci tehdy považovali tělesné zaujetí mezi muži za zcela přirozené. Jejich kritika se nevztahovala pouze k nim, ale i k rozkoším heterosexuálním. Svědčí o tom i fakt, že zprvu (do 13. století) byla většina zákonů vůči homosexuálně jednajícím zřizována světskou mocí bez podpory církve. Ve středověku se v podstatě můžeme setkat s velmi protichůdnými postoji vůči gayům, na jedné straně jsou mnozí trpěni, některé osoby dokonce uznávány, na druhé se ozývá odsudek a snaha trestat. Stejně jako ještě i dnes se někdy různé katastrofy považovaly za trest homosexuálního chování. Ve středověku se objevuje pojem sodomie, který zahrnuje jak pohlavní styk se zvířaty, tak s osobou stejného pohlaví. Proti homosexualitě se stavěl i představitel vrcholné středověké teologie Tomáš Akvinský, jenž ji vzhledem k údajné nepřirozenosti považoval za nejtěžší hřích (Fanel, 2000, s. 92-134).

V renesanci byla homosexualita, respektive homosexuální chování, taktéž rozšířená a to navzdory přetrvávajícímu oficiálnímu odsouzení. Fanel (2000, s. 137) hovoří o tom, že někteří dnešní historikové se kloní k názoru, že tehdy nebyla homosexualita brána jako specifická odlišná identita, ale jedna z přípustných forem sexuálního chování. Rocke (in Himl, 2013, s. 29) upozorňuje, že tehdejší vztahy neodpovídají dnešní představě homosexuálního vztahu. Účast a sexuální role v nich byly dány věkem či případně sociálním statutem. Muži ve věku od 20 do 30 let (pak mnozí vstupovali do manželství) byli v těchto vztazích těmi sexuálně aktivními, pasivním protějškem jim byl muž ve věku do 18 let. Fanel (2000, s. 140) ještě dodává, že v této době se v italských městech na veřejných prostranstvích vyskytovala i tzv. ústa pravdy, do kterých mohli lidé vhadzovat anonymní udání týkající se sodomie.

Osvícenství sice homosexualitu nepovažovalo za rovnocennou s heterosexualitou ani ji neschvalovalo, avšak vzhledem k Prohlášení lidských a občanských práv, která říkají, že „svoboda spočívá v možnosti dělat všechno, co neškodí jiným“ byl ve Francii v roce 1791 jako v první zemi dekriminální konsenzuální homosexuální styk mezi dospělými osobami (Baršová, 2004, s. 68).

V 19. století rozvoj vědy a medicíny vedl k tomu, že se na homosexualitu začalo nahlížet jako na poruchu zdraví a přestala být hodnocena pouze z morálního hlediska. Roku 1867 právník Carl Heinrich Ulrichs přichází s tzv. mezistupňovou teorií a pojmem třetí pohlaví, homosexualita je zde chápána jako přechod mezi mužstvím a ženstvím. A již tehdy požadoval odrestnění homosexuálního chování, avšak neúspěšně. Další významnou osobností, jež se snažila prosadit zrušení trestnosti homosexuálního chování, byl sexuolog Magnus Hirschfeld, sestavil petici, kterou podepsalo na pět tisíc vědců, politiků a umělců a jež byla roku 1905 diskutována v německém říšském sněmu. Ani Hirschfeldovi se nepodařilo prosadit odrestnění, i přesto však přinesly tyto snahy homosexuálům užitek v oblasti společenského života. Po první a především po druhé světové válce se v Evropě a Americe rozvíjí emancipace homosexuálů. Začínají vznikat první homosexuální organizace, které například zajišťují sociální a podpůrné programy či vydávání tiskovin (Brzek, 1992, s. 108-109). Fafejta (2004, s. 88-89) říká, že právě díky označení homosexuality za nemoc, kterou je potřeba léčit, vzniká hnutí za práva homosexuálů. Vzniklá představa o homosexuální osobnosti vedla k tomu, že lidé, kterým byla přiřknuta, se s ní ztotožnili a začali ji obhajovat.

Postupem času se začaly objevovat kritiky teorie, jež nahlížela na homosexuální orientaci jako na nemoc. K odstranění ze seznamu nemocí došlo Světovou zdravotnickou organizací (WHO) až v roce 1992 (Bobek a kol., 2007, s. 255). Nemocí zůstává pouze egodystonní sexuální orientace (nejen homosexuální), tedy taková, kterou jedinec vnitřně nepřijímá a přeje si ji změnit, může mu působit i psychické problémy (ICD-10 Version: 2010).

4.2 Historie homosexuálního chování a homosexuality v českých zemích

V českých dějinách bychom, tak jako všude ve světě, mohli najít gaye jak mezi šlechtici, politiky a umělci, tak mezi prostými lidmi, ale i mezi prostitutky a podvodníky. Posledně zmiňovaní byli ovšem vidět nejvíce a veřejnost právě dle těchto posuzovala a hodnotila každého, kdo byl rozpoznán jakožto homosexuál. Naopak u osob vysoce

postavených byla jejich homosexualita „neviditelná“, tresty stanovené zákonem se vesměs dotýkaly jen obyčejných lidí, byť platily pro všechny (Fanel, 2000, s. 389).

Teologické a právní texty, které (mimo jiné) pojednávaly o sodomii, se v českém prostředí předmoderní doby vyskytovaly podobně často jako v jiných zemích, avšak záznamů o úředním stíhání stejnopohlavního chování bychom našli nepoměrně méně. Což je dáno místní obvyklostí, možnostmi a vůlí dané jednání stíhat. Ani od 16. století, kdy se začalo výrazněji prosazovat psané právo, nejsou procesy výrazně četnější. V předmoderní době byl stejnopohlavní styk vždy spojován se zneužitím moci a násilím, styk, který by nezahrnoval výraznou mocenskou či sociální nerovnost byl něčím výjimečným až nepředstavitelným (což tehdy ale platilo i pro vztah muže a ženy) (Himl, 2013, s. 32-33, 46).

Homosexuálním chováním se zabýval již trestní zákoník Karla V. z roku 1532, jako trest za homosexualitu stanovoval upálení zaživa, zákoník vydaný roku 1768 Marií Terezií nařizoval smrt a spálení těla. Josef II. nahradil v roce 1787 trest smrti žalářem (Fanel, 2000, s. 391). Nejedná se však o projev větší tolerance, tento zákoník totiž rušil hrdelní trest všeobecně (Himl, 2013, s. 38). Zákoník z roku 1803 pohlavní styk s osobou stejného pohlaví zařazuje pod pojem „smilstvo proti přírodě.“ O tento se v jádru opíral i soubor zákonných ustanovení z roku 1852, která v našich zemích platila ještě roku 1950, pak byl paragraf 129 o smilstvu proti přírodě nahrazen paragrafem 241 o trestnosti pohlavního styku s osobou stejného pohlaví. Poněkud zarážející je fakt, že zákoník z roku 1803 podle některých zpráv trestal homosexuální chování vězením od šesti měsíců do jednoho roku. Kdežto v třicátých letech 20. století hrozilo gayům vězení od jednoho do pěti let, za přitěžujících okolností od pěti do deseti let (Fanel, 2000, s. 391-392).

Nicméně zákony nebyly vždy důsledně uplatňovány, o čemž svědčí jak existence homosexuálních restaurací, tak pokusy ve 30. letech vydávat časopis Hlas sexuální menšiny a jeho následovníka Nový hlas, které si kladly za cíl hájit „zájmy uznávané vědou a kulturními státy“ (Fanel, 2000, s. 392). V meziválečném období se tak v Československé republice, především ve velkých městech, rozvinula svébytná homosexuální kultura. Probíhala i intenzivní veřejná diskuze o homosexualitě jak ze strany odborníků z oblasti práva a medicíny, tak samotných homosexuálů. Hlavním cílem byla snaha o odtrestnění homosexuálních styků (Seidl, 2013, s. 207-208). Tvrdé postihy se však vyskytly za okupace, homosexuálové tehdy byli deportováni do koncentračních táborů a jejich označením zde byl růžový trojúhelník (Brzek, 1992, s. 111). Seidl (2013, s. 250) ale upozorňuje, že na základě dosud shromážděných poznatků lze říci, že za protektorátu homosexuálně jednajícím lidem nehrozila jakási jednolitá hrozba, automaticky ostřejší postih než za první republiky. Trestní

postih mohl nabrat řadu podob, roli zde hrála národnost dotyčných a to, zda jeden či oba z partnerů nebyl postižen také z politických důvodů.

Všeobecná trestnost homosexuálního chování byla zrušena až v roce 1961, a to hlavně díky výsledku výzkumu pražského sexuologa Kurta Freunda, který se pokoušel o averzivní terapii homosexuality. Léčba však nepřinášela žádné permanentní změny v chování, což Freunda vedlo k snaze dekriminlizovat homosexualitu. Dle něj je homosexualita choroba, kterou však dnešní medicína není schopna léčit, a není správné, že společnost trestá nevléčitelně nemocné lidi za jejich chování (Schindler, 2013, s. 280, 285-286). Tehdy byl povolen pohlavní styk osob stejného pohlaví starších osmnácti let (u heterosexuálního kontaktu od patnácti!), jenž proběhl dobrovolně, bez úplaty a za situace, která by nebudila veřejné pohoršení. Tyto podmínky však byly lehce zneužitelně, například za úplatu bylo možno označit i pouhé pozvání na večeři. Tato reforma trestního zákona tedy stále nepřinášela gayům rovnoprávnost s většinou (Fanel, 2000, s. 445). Brzek (1992, s. 112) upozorňuje na možnost až absurdního výkladu, např. když byli oba partneři v dlouhodobém vztahu mladší osmnácti let, jejich styky nebyly trestným činem, problém nastal, až když jeden z nich dovršil osmnáctý rok a druhý nikoliv.

Nerovnoprávné postavení gayů a jejich morální odsuzování mělo negativní dopad nejen na ně samotné, ale na celou společnost. Svědčí o tom četné případy z první československé republiky, kdy homosexualita (ať už skutečná nebo vymyšlená) byla zneužívána k vydírání. Častým bylo například přepadávání osamělých chodců s výhrůžkou, že budou-li křičet o pomoc, obviní je, že jim přepadený učinil homosexuální návrhy. Jak bylo řečeno výše, v roce 1961 byla zrušena trestnost homosexuálního jednání, avšak morální odsuzování přetrvávalo dál. Z oficiálních míst jasně zaznívalo, že homosexualita je neslučitelná s morálkou socialistického člověka a nepatří do slušné společnosti. Málokdo se tehdy odvážil otevřeně hlásit ke své odlišné sexuální orientaci, převládal zde strach z odsouzení rodinou a ze zhoršení postavení a možností v zaměstnání. Jen malá část gayů měla přátele a známé se stejným založením, mezi nimiž by mohla hledat partnera, většina byla nucena pohybovat se v tzv. anonymních ghetech, kde vznikaly většinou jen krátké nahodilé „známosti“, k jejichž realizaci docházelo na veřejných toaletách apod., tedy na tzv. holandech. Pokud si většinová společnost povšimla existence takovýchto míst, vedlo to k utvrzení negativních názorů na homosexuály. Ti se tak ocitali v kruhu, z kterého šlo jen těžko vystoupit, kritická životní situace nezřídka končila sebevraždou. Policie si vedla i kartotéku homosexuálů, mnohdy i s otisky prstů, či dokonce fotografií, záminkou jim byla

především vražda gaye z Jižního Města počátkem osmdesátých let (podobné seznamy si vedli již četníci za první republiky) (Fanel, 2000, s. 402-403, 434-452).

Fanel (2000, s. 427) upozorňuje, že pověst gayů byla do jisté míry negativně ovlivněna nerozlišováním mezi homosexuály a homosexuálními pederasty.

Zlomovou byla sametová revoluce v listopadu 1989, která přinesla uvolněnější a svobodnější klima. V počátcích roku 1990 začala Československá televize poskytovat ve svém vysílání asi pětiminutový blok, ve kterém mohl vystoupit kdokoli, kdo se domníval, že má co závažného sdělit. Vystoupil tehdy i Šimon Formánek a vyzval všechny homosexuálně orientované, kteří již nechtějí žít v poloilegalitě, aby 3. února přišli do hostince U vrtule v Holešovicích. Což můžeme považovat za začátek organizovaného gay a lesbického hnutí. Avšak ještě před revolucí, v roce 1988, vznikla psychoterapeutická skupina pro gaye a lesbičky pod vedením MUDr. Ivo Procházky, ta prolula do první úředně registrované homosexuální organizace v ČSSR – Lambda Praha. Postupně vznikaly stejné organizační útvary v Českých Budějovicích, Ostravě a Brně, v únoru 1990 se spojily do Svazu Lambda, prvním předsedou se stal Jan Lány. Aktivity těchto organizací ale směřovaly dovnitř gay komunity, teprve shromáždění U vrtule bylo zlomové, jejich činnost měla již směřovat ven, ke společnosti (Fanel, 2000, s. 392-393, 453-454).

U vrtule tehdy vzniklo Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO), jehož významnou osobností byl Jiří Hromada. V republice tehdy vznikla ještě další organizace, komerční Lega a slovenský Ganymedes. Všechny čtyři výše zmiňované organizace se setkaly v červnu 1990 a dohodly se, že Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) bude organizací zastřešující, HRHO má na starost politickou reprezentaci a působení navenek a Lambda, jež je společensko-kulturní institucí, bude vyvíjet svou aktivitu uvnitř komunity. Svůj smysl viděla organizace SOHO ve snaze zajistit bezpečné sociální postavení homosexuálně orientovaným lidem. Například právě díky SOHO, na základě dopisu ministru vnitra, byla zrušena výše zmiňovaná policejní kartotéka gayů. Významnou činností organizace bylo i zapojení se do celostátního preventivního programu boje proti AIDS (Fanel, 2000, s. 453-456). V lednu 2005 se SOHO transformovalo v občanské sdružení Gay iniciativa, která se měla soustředit především na prosazení registrovaného partnerství. Její činnost byla ukončena na konci roku 2006 po schválení zákona o registrovaném partnerství, čímž došlo k naplnění posledního cíle, které si v roce 1990 gay a lesbické hnutí stanovilo. (Seidl, 2012, s. 398, 460).

Na přelomu tisíciletí nabylo na významu sdružení STUD, které vzniklo v říjnu 1995 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Hlavní náplní jejich činnosti byly od počátku setkání a besedy s diskuzemi či promítáním filmů, chtěli tak nabídnout bezpečný prostor všem, kteří se právě vyrovnávali se svou homosexuální orientací. Takto zaměřené studentské kluby posléze vznikly i v Praze a Olomouci. Nejvýraznějším přínosem STUDu bylo založení tradice filmového festivalu Mezipatra (Seidl, 2012, s. 399).

5 Partnerství osob s homosexuální orientací

Partnerství osob stejného pohlaví jsou v mnoha ohledech podobná jako partnerství heterosexuální, přesto však mají i svá specifika, na která poukazuje první podkapitola. Ve světě existují různé možnosti právních úprav stejnopohlavních partnerství, právní úpravu registrovaného partnerství v České republice předkládá druhá podkapitola.

5.1 Specifika stejnopohlavního partnerství

Partnerství heterosexuálních a homosexuálních párů jsou v mnohém podobné, avšak nalézáme zde i značné rozdíly. Pondělíčková-Mašlová (1992, s. 75) soudí, že homosexuální soužití je velkou měrou ovlivněno jejich izolovaností, kdy na rozdíl od párů heterosexuálních většinou nežijí v dvou až tři generačních rodinách. Jejich vztah není sice narušován konflikty s dětmi či tchyní nebo tchánem, na druhou stranu jim však chybí rodinné zázemí, možnost s někým utvořit spojení a mít tak prostor k ventilaci problémů a konfliktů. Důsledkem čehož se při soužití dvou gayů častěji objevuje melancholická nálada, projevy zvýšené citlivosti či dramata ze žárlivosti. Rozdíly existují i mezi partnerstvím gay mužů a lesbických žen, u leseb bývají vztahy harmoničtější a stabilnější, konflikty dokáží zvládat lépe než muži, agrese se u nich vyskytuje méně často a má nižší intenzitu. Společná mužům i ženám bývá nedůtklivost a žárlivost.

Výzkumy zabývající se lesbickými partnerskými vztahy ukazují, že i přes rozdílnosti v genderovém uspořádání lesbická partnerství fungují v mnoha ohledech podobně jako heterosexuální partnerské vztahy. Podle studií žije v dlouhodobém partnerském svazku 45-80 % lesbických žen, což jsou ale data pouze orientační a pravděpodobně i podhodnocená. Přibližně jedna čtvrtina žen před vstupem do lesbického vztahu žila v heterosexuálním manželství (Kurdek in Polášková, 2009, s. 26). Pro lesbické ženy je již sám proces hledání partnerky znesnadněn několika faktory, jedná se o nemožnost na první pohled identifikovat homosexuálně orientovanou ženu, velikost populace potenciálních partnerek a množství příležitostí. Často je k seznamování využíván virtuální prostor a akce pořádané gay a lesbickou komunitou (Bryant, Demian in Polášková 2009, s. 26-27). Procházka (2002, s. 15-16) upozorňuje, že základním předpokladem pro budování dlouhodobého partnerského vztahu je důležité, aby ženy dosáhly určité úrovně sebezpětí s ohledem na svou homosexuální orientaci.

Pro lesbické ženy je v partnerství důležité rovnostářské uspořádání a rovnoměrná distribuce moci ve vztahu. Převládá tzv. nediferenciovaný model soužití, kdy jednotlivé role nejsou fixně dány, mění se v aktuálních podmínkách a potřebách, uplatňuje se i osobní preference (Polášková, 2009, s. 28). To však neplatí univerzálně, svůj vliv při získávání moci zde uplatňuje dosažené vzdělání, finanční příjem či úroveň feminity a maskulinity (Sváková, Ondrisová, 2003, s. 350). Carrington na konci 90. let zjišťuje, že na rozdělení rolí má vliv zapojení ve veřejné sféře (nejčastěji v zaměstnání). Osoba s prestižnější prací na plný úvazek bývá automaticky zproštěna rutinních prací v domácnosti. Rovnostářský model v gay a lesbických vztazích zdaleka není pravidlem (Nedbálková, 2011, s. 34-35).

Konflikty se lesbických partnerství týkají stejně jako heterosexuálních, neliší se v šíři obsahu ani frekvenci. Avšak u homosexuálních žen nalézáme větší ochotu k otevřené komunikaci o příčinách nesouladu a k hledání společného řešení (Kurdek in Polášková, 2009, s. 28). Možným zdrojem konfliktu může být otázka otevřené deklarace homosexuálního vztahu. Je potřeba, aby se partnerky dohodly, jak a komu všemu o něm říci (Polášková, 2009, s. 29).

Peplau, Veniegas, Campbell (in Polášková, 2009, s. 29) se v souvislosti s lesbickými partnerskými vztahy zmiňují o problému tzv. splývání. Jedná se o obtíže v zachování autonomie a sklonu „splývat“ s partnerčíným myšlením, jednáním a emočním prožíváním. Vzájemná blízkost dosáhla bodu, kdy již partnerky nejsou schopny rozlišovat vlastní pocity, názory či identitu. Ke splývání může dojít, jestliže se obě dvě partnerky chovají ve shodě s tradičním pojetím jejich genderové role.

Ve světě se vyskytují různé přístupy k stejnopohlavním párům, jsou země, jež doposud nemají žádnou právní úpravu gay a lesbických vztahů, jiné (např. Španělsko, Holandsko) umožňují uzavírání manželství se stejnými právy a povinnostmi jako u heterosexuálních párů, ve Švédsku jsou umožněny i církevní sňatky stejnopohlavních párů. Nejčastěji se však můžeme setkat s tzv. registrovaným partnerstvím, které se může týkat jak homosexuálních (pouze), tak heterosexuálních párů. Rozsah práv a povinností vyplývajících z registrovaného partnerství se v každé zemi může výrazně navzájem od sebe lišit, někde se práva partnerů téměř shodují s právy manželů, jinde jsou velmi omezená (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 27).

Waldijk (2002, s. 156) hovoří o vzorci stálého pokroku podle standardní posloupnosti v právní historii uznávání homosexuality v evropských zemích. Prvním krokem je

dekriminalizace homosexuality a stanovení stejné věkové hranice pro beztravný konsensuální sex, poté dochází k zavádění antidiskriminační legislativy a celý proces je ukončen legislativním uznáním partnerství stejnopohlavních párů a jejich rodičovstvím. Wintr (2012, s. 430) poukazuje na fakt, že v České republice byl v tomto směru vývoj nestandardní, neboť antidiskriminační zákon byl přijat roku 2009, kdežto zákon o registrovaném partnerství již 2006. Co se týká dekriminalizace homosexuálního chování, došlo k ní v roce 1961, k vyrovnání věkové hranice pro heterosexuální a homosexuální styk v roce 1990.

Nedbálková (2011, s. 97-98) se ve svém výzkumu (viz níže) zaměřila i na rozdělení rolí v stejnopohlavních rodinách. V populaci je rozšířený názor, že v homosexuálním partnerství zaujímá vždy jeden z páru roli spíše ženskou a druhý mužskou. Vyplyvá to z pohledu naší společnosti, která chápe mužské a ženské tělo a jednání za vzájemně se doplňující, což promítá i do nejrůznějších vztahů a organizací. Na přímý dotaz respondentky odpovídaly, že „je to úplně rovnocenné“, role rozděleny nejsou a v pracích se střídají. Rozhovory ale ukázaly, že ve skutečnosti tomu tak nebývá.

Ženy zdůrazňovaly, že pokud jsou některé činnosti rozděleny, dochází k tomu na základě osobní preference a aktuálních potřeb, nikoliv na základě genderu (Polášková, 2009, s. 138). Změnu většinou přinášelo narození dítěte, biologická matka zůstává doma na mateřské dovolené, to znamená, že na ni připadne starost o domácnost. Kdežto druhá z partnerek se stává hlavní živitelkou. Biologická matka byla chápána i jako primární pečovatelka dítěte, neboť dokáže uspokojit jeho potřeby (např. kojení) a tráví s ním více času. S vyšším věkem dítěte se péče o něj mezi oběma partnerkami vyrovnávala. Ženy se cítily v této sféře zcela zastupitelné, což považovaly za výhodu oproti heterosexuálním rodičům. Dva páry v této souvislosti zmínily, že by uvítaly možnost střídavého čerpání mateřské dovolené oběma rodiči, stejně jako je to umožněno heterosexuálními páry (Polášková, 2009, s. 140).

5.2 Registrované partnerství v České republice

Vznik gay a lesbických rodin bývá většinou považován za možný až po vzniku gay a lesbického hnutí. Avšak Marcus (in Nedbálková, 2011, s. 46-47) svým výzkumem dokládá, že bychom manželství žen (sociální, nikoliv však právní) našli minimálně již v 19. století. Například ve viktoriánské Anglii bylo partnerství žen širěji tolerovanou a přijímanou institucí.

Ženy spolu žily, sdílely majetek a nazývaly se manželkami. Sexuální povahu svého vztahu ženy před okolím nijak neskrývaly.

V České republice se schvalování zákona o registrovaném partnerství protáhlo na deset let, během nichž bylo Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky projednáváno pět návrhů, od prvního poslaneckého návrhu z roku 1997 přes poslanecký návrh z roku 1999, vládní návrh z roku 2001, poslanecký návrh z roku 2004 až po schválený poslanecký návrh z roku 2005. Postupem času přibývalo poslaneckých hlasů, které byly pro přijetí právní úpravy stejnopohlavního partnerství. Svůj vliv zde bezesporu sehrálo, že podobné zákony byly v té době prosazovány v řadě evropských zemí, a také podpora návrhu ze strany veřejnosti a médií. Velkou zásluhu na měnící se atmosféře ve společnosti i parlamentu mělo i dlouhodobé úsilí gay a lesbického hnutí (Wintr, 2012, s. 429-459). Gay a lesbická liga (GLL), která na podzim 2005 realizovala informační kampaň na podporu zákona o registrovaném partnerství, zjistila, že velká část poslanců a poslankyň návrh zákona vůbec nečetla, ale i bez jeho znalosti byla proti. Mnohdy měli výhrady vůči věcem, které v zákoně obsaženy vůbec nebyly. GLL pro ně z těchto důvodů připravila komiks o registrovaném partnerství, který stručnou formou seznamoval se sedmi základními body zákona (Beňová, 2006, s. 32).

První návrh z roku 1997 spočíval v umožnění uzavření smlouvy o registrovaném partnerství dvěma osobami téhož pohlaví, pokud má alespoň jedna českou státní příslušnost a má trvalý pobyt na území České republiky. Registrované partnerství mělo mít stejné právní následky jako manželství, což by však neplatilo v otázce úpravy vztahů k nezletilým dětem. Návrh byl poslanci zamítnut již v prvním čtení. Návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví z roku 1999 se od prvního návrhu lišil jen minimálně – již oba dva partneři museli mít trvalý pobyt v České republice, a byly upřesněny úpravy vztahů k nezletilým dětem; bylo vyloučeno společné osvojení, výchova, pěstounská péče i společné poručnictví. Vládní návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví z roku 2001 a vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví. Návrhy zákonů byly velmi důkladné a zákon o změnách měnil či doplňoval 52 zákonů. Podle tohoto zákona již například nemohlo partnerství vzniknout smlouvou, ale pouze souhlasným prohlášením před matričním úřadem a o zániku rozhodoval výhradně soud. Po prvním čtení byl však zákon vrácen k přepracování, ke kterému už ale vzhledem ke konci volebního období nedošlo. Po třetím čtení o jeden hlas nebyl přijat ani zákon o registrovaném partnerství (jeho návrh byl předložen v roce 2004). Tento návrh byl již značným kompromisem, ve srovnání s předešlými přiznával registrovaným partnerům podstatně méně

práv, o čemž svědčí i fakt, že jeho přijetí by se dotýkalo pouze dvaceti jiných zákonů (Wintr, 2012, s. 429-448).

V podstatě identický s návrhem z roku 2004 byl poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství z roku 2005, který byl 3. dubna 2006 vyhlášen ve Sbírce zákonů jako Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a nabyt účinnosti 1. července 2006. Tento návrh zákona byl také prvním návrhem zákona o registrovaném partnerství, který postoupil do Senátu, tím byl 26. ledna i přijat. 16. února byl ale zákon vetován tehdejšími prezidentem republiky Václavem Klausem (dlouhodobý kritik zákonné úpravy gay a lesbických partnerství). K přehlasování prezidentského veta Poslaneckou sněmovnou je potřeba nadpoloviční většina hlasů. Hlasování poslanců proběhlo 15. března 2006 a pro přijetí zákona hlasovalo 101 poslanců, tedy nejtěsnější potřebná nadpoloviční většina. Největší zásluhu na přijetí zákona měla Česká strana sociálně demokratická a Komunistická strana Čech a Moravy (Wintr, 2012, s. 448-459).

Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství vymezuje registrované partnerství jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, které vzniklo způsobem stanoveným tímto zákonem, tzn. souhlasným, svobodným a úplným prohlášením těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství, toto prohlášení se činí osobně před matričním úřadem. Podmínkou vstupu do registrovaného partnerství je dosažení věku 18 let, neomezená svéprávnost v této oblasti a jedna z osob vstupujících do partnerství musí být státním občanem České republiky. Registrované partnerství nemohou uzavřít osoby příbuzné v linii přímé, či sourozenci ani osoby, které již vstoupily do manželství, partnerství nebo obdobného svazku v zahraničí a tento nadále trvá.

Zákon přináší partnerům v partnerství stejná práva a stejné povinnosti, plyne z toho, že v záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně, nejsou-li schopni dohodnout se, rozhodne za ně soud. Jeden druhého mohou zastupovat v běžných záležitostech, především přijímat za druhého běžná plnění. Při jednáních obstarávajících běžné záležitosti partnerství učiněné jedním z partnerů zavazují tato jednání oba partnery společně a nerozdílně. Zákon dále ukládá partnerům vzájemnou vyživovací povinnost, její rozsah je stanoven tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla stejná. Díky vstupu do registrovaného partnerství mají partneři například také právo na informace o zdravotním, stavu druhého, právo užívat byt patřící druhému z partnerů (i v případě, že s tím nesouhlasí) či

právo odepřít výpověď z pozice svědka proti partnerovi (Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství).

Jak již bylo řečeno výš, ve srovnání s manželstvím nepřináší zákon pro registrované partnery garanci mnoha práv. Lze říci, že zákon má význam především na symbolické rovině jakožto vyjádření akceptace faktu, že partnerské svazky stejnopohlavních párů jsou stejně hodnotné jako u heterosexuálů a v životě plní stejné funkce, potřebují tak i určitou ochranu ze strany státu. Samotní homosexuálně orientovaní lidé žijící v registrovaném partnerství pociťují odepření některých práv jako zásadní překážku při budování společného života (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 27-28).

Z rozdílného přístupu k právnímu institutu manželství a registrovaného partnerství vyplývají určité diskriminační důsledky, ty je možno dělit na soukromoprávní (např. neexistence společného jmění partnerů či společného nájmu bytu) a veřejnoprávní (např. oblast daňového práva, sociálního zabezpečení – neexistuje nárok na vdovský/vdovecký důchod, správního práva atd.). Právní řád sice pohlíží v oblasti dědictví na registrované partnery, avšak zákon upravující dědickou daň registrované partnerství nebere v potaz a pohlíží na partnery jako na osoby, které nejsou v žádném příbuzenském svazku, vztahuje se tak na ně nejvyšší daňová sazba (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 28-29). Nicméně od 1. ledna 2014 už nebude tato problematika aktuální, neboť nabude účinnosti zákon, který dědickou daň plně ruší.

V neposlední řadě se s diskriminací setkáváme i v oblasti rodinného práva, přesněji u rodičovských práv, adopce, výchovy dětí a reprodukčních práv. Podrobněji se bude otázkou rodičovství gayů a leseb zabývat další kapitola (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 29-30).

Registrované partnerství zaniká buďto smrtí jednoho z partnerů, případně prohlášením jednoho partnera za mrtvého, nebo o zrušení rozhodne soud. Ten takto učiní na návrh jednoho z partnerů, prokáže-li tento, že partnerský vztah již fakticky netrvá. V případě, že se k návrhu připojí i druhý partner, rozhodne soud o zrušení partnerství bez toho, aby zkoumal, jestli partnerství nadále fakticky trvá či nikoliv (Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství).

6 Rodičovství osob s homosexuální orientací

Poslední kapitola teoretické části diplomové práce představuje fenomén homoparentality, lesbického mateřství a gay otcovství. Věnuje se možnostem, jak se homosexuálně orientovaní lidé mohou stát rodiči, zabírá se obavami spojenými s výchovou dětí lesbickými matkami a gay otci a předkládá tři výzkumy realizované v České republice.

Stejně jako jinde ve světě i u nás se běžně setkáváme s alternativními rodinnými modely, které nenaplnují ideál tradiční rodiny. Můžeme zde řadit například rodiny s jedním rodičem (vliv rozvodu, ale i racionální volba), rodiny nesezdaných rodičů a nejrůznější variace rodin nevlastních. Velký vliv na modifikaci rodiny má zdokonalení a širší zpřístupnění asistované reprodukce. Dochází tak k různým variantám možného uspořádání rodiny, jež se odrážejí v různých kombinacích biologických a sociálních vazeb mezi členy (Polášková, 2009, s. 33). Jisté hranice však stále zůstávají, za ideální pro výchovu dítěte je považováno zastoupení role maskulinní biologickým otcem a role feminní biologickou matkou (Nedbálková in Polášková, 2009, s. 34).

Weeks a kol. (in Polášková, 2009, s. 43) chápou trend zakládání rodin homosexuálními partnery jako vyústění dvou propojených a simultánně probíhajících procesů, jedná se o změny v sociálním světě gay a lesbické komunity a detradicionalizaci pojetí rodiny a partnerství. Rodiny tvořené stejnopohlavními páry nazýváme homoparentálními. Děti v těchto rodinách mohou pocházet z předchozích heterosexuálních vztahů, mohly být adoptovány za svobodna, v případě lesbických žen je zde možnost umělého oplodnění, či mohly být počaty na základě domluvy mezi gay a lesbickým párem (Fassin, 2003, s. 1). Sedláčková, Šulová (2011, s. 205) označují rodiče s dětmi z předchozích heterosexuálních vztahů jako smíšené lesbické rodiny a rozlišují je od plánovaných lesbických rodin, kde se dítě rodí plánovaně již do lesbického vztahu. Situace smíšených rodin je složitější, musí totiž překonávat stres a změny související s rozpadem rodiny a děti ještě navíc se musí vyrovnat s homosexuální orientací své matky. Některé rodiny lze zařadit do první i druhé skupiny. V případě smíšené rodiny volí autorky k pojmenování partnerky biologické matky termín nevlastní matka, jde-li o rodinu plánovanou, do které se ženy rozhodly přivést dítě, je družka biologické matky matka sociální.

O homoparentálních rodinách hovoří někteří autoři jako o tzv. families of choice, o rodinách volby/výběru, kdy vzájemné vztahy v rodině nejsou primárně určeny pokrevní a formální příbuzností, ale na základě přátelských vazeb a sdílených závazků. Výzkumy v České republice vznik těchto families of choice neprokázaly (viz níže) (Polášková, 2009, s. 34). Fassin (in Polášková, 2009) říká, že homoparentální rodiny mají s ostatními rodinami společnou „pouze“ tzv. podobu rodiny. Jisté znaky jsou stejné s rodinou touhle a jiné zase s tamtou. Jako jakákoliv jiná (heteroparentální) rodina se může rozpadnout a opět sloučit či stejně jako rodina monoparentální může být soustředěná jen kolem jednoho rodiče. Děti do rodiny mohou, ale nemusí přicházet skrze úplnou adopci či asistované oplodnění, což je shodné i s některými rodinami heterosexuálů.

6.1 Cesty k rodičovství

Právní úpravy jednotlivých zemí nabízejí gayům a lesbickým ženám různé možnosti jak naplnit svou touhu po dítěti. Individuální adopce je dle zákona o rodině v ČR umožněna každému muži a ženě bez ohledu na jejich sexuální orientaci. A však v momentě, kdy tito lidé uzavřou registrované partnerství, jim již není adopce dovolena, a to ani jako jednotlivci ani jako páru. Společná adopce je pak vyhrazena pouze manželům. V případě pěstounské péče registrované partnerství není překážkou, ale mohou tak učinit pouze individuálně. Společnými pěstouny se opět stávají jen manželé. Velkým nedostatkem, který je jednoznačně v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte, je chybění práva adoptovat dítě svého partnera či partnerky tak, jak jej mají manželé. Díky tomu mohou nastat problémy především v případě úmrtí biologického rodiče či rozpadu partnerství (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 32-34). Poslední možností stát se rodičem, která se však vztahuje pouze na lesbické páry, je umělé oplodnění, v ČR vyhrazené opět jen heterosexuálním párům (manželství není podmínkou) (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 32-34). Hunfeld a jeho kolegové na základě proběhnuvších studií o rodičovství lesbických žen, respektive o výchově v lesbické rodině, soudí, že není jediný racionální důvod, proč by měly být žádosti leseb o umělé oplodnění odmítány (Procházka, 2010, s. 118).

V případě adopci a svěřování do pěstounské péče v praxi záleží na osobních postojích rozhodujících osob, především pracovníků orgánů sociálně právní ochrany dětí a soudců. Společnost v České republice se bohužel podstatně více znepokojuje neobvyklostí stejnopohlavní rodiny než osudem dětí v ústavech, kterých je v českých zemích stále vysoký počet (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2007, s. 31-35). Sokolová (2004, s. 91-92) ale

upozorňuje, že i tento argument a poukazování na neideálnost mnohých heterosexuálních rodin (byť podporují nárok gayů a lesbických žen na adopci) vychází z názoru, jehož podstatou a implikací je přesvědčení, že stejnopohlavní rodina se stává přijatelnou pouze v případě, že heterosexuální rodina selže. Problémem těchto argumentací je, že v podstatě popírají, že homosexuální rodičovství je stejně jako rodičovství heterosexuální přirozeným vyústěním touhy po dětech a rodině.

Včetně výše zmíněných cest k rodičovství je třeba zmínit ještě biologické mateřství založené na pohlavním heterosexuálním styku – v rámci manželství ještě před ženiným coming outem, nebo záměrný styk s kamarádem či známým (výjimečně s neznámým mužem) čistě za účelem početí. Tuto možnost ale ženy využívají minimálně. Velmi kontroverzním zákrokem je surogátní mateřství, tedy institut náhradního mateřství (v ČR právně neošetřen ani neprováděn). Pro lesbické páry by znamenal možnost zajištění biologické provázanosti s oběma ženami, jedna by byla dárkyní vajíčka, druhá by donosila a porodila plod (Polášková, 2009, s. 57-60). Co se týká adopcí, tak i v zemích, které ji umožňují i pro gay a lesbické páry, vesměs upřednostňují heterosexuální manželské páry. Stejnopohlavním párům jsou pak nabízeny děti, o které není zájem, těžko umístitelné – pocházející z etnických minorit, sourozenci (je u nich žádoucí společná adopce), děti fyzicky či mentálně handicapované (Ryan in Polášková, 2009, s. 61).

Ženy vzhledem ke svým biologickým predispozicím mají větší šanci stát se lesbickými matkami než gay muži. Svou roli v možnostech rodičovství má i intenzita společenských předsudků ve vztahu ke kvalitě rodičovských kompetencí, ta je ve vztahu k ženám podstatně nižší (Raubašic in Polášková, 2009, s. 57). Gay páry někdy získávají dítě do péče díky „darování“ dítěte. Jedná se o situaci, kdy jeden z mužů počne dítě například se svou kamarádkou, ta se po narození dítěte zřekne či jej nechá ve výchově páru (Sloboda, 2010, s. 18).

6.2 Obavy spojené s výchovou dětí stejnopohlavním párem

Problematika homoparentality je v České republice, ale i v jiných zemích velmi diskutovaným tématem, pozornost byla a je věnována především rodinám lesbických žen. Ženy vytvářející stejnopohlavní páry do těchto vztahů totiž mnohdy přivádějí své děti. Mateřství lesbických žen však vyvolává mnoho otázek – psychologických, právních i etických. Hlavní obavy se zaměřovaly na možné riziko atypického pohlavního vývoje dětí a zhoršení jejich psychosociální adaptace – narušení vztahu s vrstevníky (Procházka, 2010,

s. 116-117). V 70. letech proto začínají systematické výzkumy zabývající se dětmi vychovávanými homosexuálními páry. Poptávku po těchto studiích z valné části vytvářela rozvodová soudní řízení, která měla rozhodovat o svěření dítěte do péče v případech, kdy se jeden z partnerů identifikoval jako homosexuálně orientovaný (Nedbálková, 2011, s. 31).

V roce 1986 Green a spol. vypracovali studii o rodičovství lesbických žen, ve které porovnávali 50 homosexuálních matek s 56 dětmi a 40 osamělých matek se 48 dětmi. Věk dětí se pohyboval v rozmezí od 3 do 11 let, bez otců žily srovnatelně dlouhou dobu. Zaměřovali se na vývoj pohlavní identity a sociálních vztahů u dětí. K separaci od otce došlo v průměru až ve věku 6 let, což bylo důvodem ke kritice této studie. Nicméně studie zjistila, že v pohlavním vývoji chlapců nejsou podstatné rozdíly, v pohlavním vývoji dívek byly rozdíly jen málo významné. V dalších studiích nezjistili vyšší výskyt homosexuální orientace ani nejistotu v sexuální orientaci v dospělosti či projevy atypické pohlavní role v dětství. Naopak se ukázalo, že děti lesbických žen měly převážně kladný vztah k homosexuálům a byly otevřenější k možnosti homosexuálního životního stylu (Procházka, 2010, s. 117).

Golomboková s kolegy provedla srovnávací studii lesbických rodin, heterosexuálních rodin a osamělých matek. Ve vývoji dětí, jejich spokojenosti a kvalitě vztahu mezi matkou a dítětem nebyly nalezeny žádné podstatné rozdíly. Zjistila však, že lesbické matky mají se svými dětmi častější interakci (Procházka, 2010, s. 117). Tato studie se již posunula od hledání možných problémů souvisejících s rodičovstvím homosexuálně orientovaných osob k poukázání na odlišnosti (nikoliv výhradně negativní). Shledává dále například, že děti vyrůstající v homoparentálních rodinách jsou empatičtější, tolerantnější a méně agresivní (Nedbálková, 2011, s. 34). Děti vychovávané rozvedenou lesbickou matkou a její partnerkou popisovaly vztah k této partnerce pozitivněji než jejich vrstevníci z heterosexuálních rodin k mužskému partnerovi jejich matky. Možným vysvětlením je, že lesbická partnerka je spíše brána jako autorita navíc, nikoliv jako „náhrada“ biologického otce (Polášková, 2009, s. 83).

Lichou se ukázala i obava z horší kolektivní adaptace dětí z rodin lesbických matek. Gartellova studie z roku 2000 shledala, že 87 % dětí z lesbických rodin je ve vztahu k vrstevníkům adaptováno dobře. Dětské kolektivy mají spíše tendenci separovat na základě individuálních odlišností vrstevníků, např. nekonformní pohlavní role, alternativní modely v rodinách tolerují. S homofobními projevy spolužáků, ale i učitelů, se setkala 18 % (Procházka, 2010, s. 117-118).

Nedbálková (2011, s. 35-36) upozorňuje na studii amerických psychologů Stacey a Biblarz z roku 2001. Zaměřili se na 21 psychologických výzkumů a kritizovali jejich obranný charakter. Upozornili i na nedostatečné zdůrazňování rozdílností, které výzkumy

zjistily. Například rozdíly, které Green označil jako „drobné,“ shledávají statisticky významnými. Ve studii Golombok a Tasker nalézají data vypovídající o tom, že 24 % dětí lesbických matek uvedlo v rané dospělosti, že si myslí, že prožily homoerotickou přitažlivost, z dětí heterosexuálů to bylo 0 %. 64 % dětí lesbických matek homoerotický vztah zvažovalo, u dětí heterosexuálních matek to bylo jen 17 %. Avšak v sexuální identifikaci již mezi porovnávanými skupinami dětí rozdíly nenacházejí, což Stacey a Biblarz považují za nelogické.

Kritiky se dále zaměřovaly na způsob výběru respondentů. Vzhledem k neznalosti základní populace gay a lesbických rodičů, nejsou výzkumníci schopni výběru, který by odpovídal kritériím pro výběr respondentů kvantitativního výzkumu (Nedbálková, 2011, s. 39).

Nedbálková (2011, s. 57-58) uvádí, že dle jejich zkušeností z výzkumu mnoho žen v lesbických rodinách na sebe aplikuje pohled veřejnosti nebo odborníků. Dochází i k fenoménu tzv. tokenismu – respondenti vědí, že nereprezentují jen sebe, ale celý typ partnerství či rodičovství, jež je ve veřejném mínění spojen s mnoha negativy.

6.3 Homoparentalita v České republice

Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství jasně říká, že existence partnerství není pro partnera překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti vůči jeho dítěti ani překážkou svěřením vlastního biologického dítěte do jeho výchovy. Je-li dítě v péči jednoho z partnerů žijících ve společné domácnosti, povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na partnera daného rodiče. Avšak dle odstavce 2 § 13 zákona není možné, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.

Tento odstavec je však v rozporu s ústavními zásadami, a Rada vlády pro lidská práva se proto na zasedání v červnu 2009 usnesla, že by měl být tento zákaz individuální adopce v zákoně č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů zrušen, a doporučila vládě uložení přípravy novely zákona, která by spočívala ve vypuštění onoho odstavce, k čemuž nakonec ale nedošlo. Odstranění dotčeného odstavce by bylo možno dosáhnout i ústavní stížností, tu by však musela podat fyzická osoba, která by jakožto registrovaný partner požádala o osvojení, a to by jí vzhledem k zákonu bylo odmítnuto (Winter, 2012, s. 465).

Česká republika tedy vzhledem ke stávajícímu právnímu klimatu možnost zakládat gay a lesbické rodiny velmi omezuje. I přesto zde žije mnoho dětí vychovávaných dvěma rodiči stejného pohlaví (a to nikoliv v rozporu se zákonem). Lze říci, že české právo výchovu dětí párem stejného pohlaví nezakazuje, ale ani nepodporuje (Polášková, 2009, s. 38). Kolik rodičů a dětí u nás žije v homoparentálních rodinách ale nevíme, oficiální statistiky nejsou k dispozici, odhady se pohybují v rámci tisíců (Polášková, 2009, s. 55).

Ale vzhledem k dlouhá léta trvajícím přesvědčení o neslučitelnosti rodičovství a homosexuální orientace a vzhledem k neviditelnosti stejnopohlavních rodin panuje ve společnosti domněnka, že gay a lesbické rodičovství je něco, co by teprve na základě schválení jistých právních norem mohlo začít teprve vznikat (Polášková, 2009, s. 41).

Následující text bude vesměs vycházet z výzkumu Nedbálkové, jehož se zúčastnilo 14 lesbických rodin a jedna gay rodina, doplněné o rozhovor jednoho lesbického a jednoho gay páru, které o dětech teprve uvažují. Zjištěná data jsou tedy především ilustrací toho, s čím vším se musí homoparentální rodiny potýkat, a nelze je vztahovat na všechny lesbické a gay rodiny. Nicméně zjištěná data se v mnohém shodují s údaji zjištěnými zahraničními výzkumy. Případné rozdíly budou uvedeny dále v textu. Ve zkoumaných rodinách žilo 13 dětí narozených v kontextu lesbické rodiny, 8 dětí pocházelo z předchozích heterosexuálních vztahů. Výzkum se zaměřoval především na oblast charakteristiky partnerských vztahů a dítě a vztahy s širší rodinou a okolím (Nedbálková, 2011, s. 56-57). Informace jsou doplněny ještě daty zjištěnými Poláškovou, která svůj výzkum realizovala na souboru čítajícím 10 rodinných jednotek, ve kterých žilo dohromady 13 dětí (Polášková, 2009, s. 97). Výzkum byl z valné části realizován na stejném vzorku respondentů jako u Nedbálkové (Nedbálková, 2011, s. 60).

Označení lesbická rodina je poněkud problematické, avšak vzhledem k jeho rozšíření v zahraniční odborné literatuře se jej Polášková (2009, s. 13) rozhodla přeci jen používat. Nicméně Hare (in Polášková, 2009, s.13) navrhuje, aby se místo něj začal používat termín, který by jasně ukazoval, že se jedná o rodiny, kde se homosexuální orientace týká pouze rodičů a nikoliv všech členů.

Rozhodnutí páru založit společnou rodinu nebylo ani v jednom případě rychlé a přímočaré, opíralo se o minimálně rok trvající debaty. Pro ženy, které se později staly biologickými matkami, bylo mnohdy již v počátcích vztahu důležité, aby se i druhá z žen stavěla kladně k možnosti rodičovství. K prvním vážným debatám na toto téma docházelo ale až po několika letech vztahu (1,5 až 10 let), v době, kdy se ženy cítily na mateřství „vnitřně

připravené.“ Nejistoty a obavy spojené s možností lesbického rodičovství se ve všech případech týkaly postojů většinové společnosti. Ženy se obávaly o zdravý vývoj dětí nikoliv z důvodů vázajících se na sexuální orientaci partnerek, ale s ohledem na faktory vnějšího prostředí – strach z možné šikany a diskriminace dětí (Polášková, 2009, s. 113-115).

Je zajímavé, že ač Česká republika umožňuje **umělé oplodnění** pouze heterosexuálním párům, jedenáct dětí ze třinácti bylo počato na klinice asistované reprodukce, z toho jen u jednoho páru šlo o kliniku v zahraničí (Nedbálková, 2011, s. 70). Ve zbývajících dvou případech se jednalo o početí při pohlavním styku a oplodnění svépomocnou inseminací (původně zkoušeno třemi páry) (Polášková, 2009, s. 125-126). Lesbické ženy se pokoušejí zákonné nařízení o asistované reprodukci různými způsoby obcházet. Při návštěvách kliniky tak například do role svého partnera dosazují kamarády či známé. Ti se formálně zavazí k právům a povinnostem vůči dítěti, ale po narození závazek neuplatňují, mnohdy nebývají ani zapsáni v rodném listě dítěte jako otcí. Jiné lesbické páry se rozhodnou vyzkoušet štěstí a oslovit některé ze soukromých klinik, kde popravdě řeknou, jaká je jejich situace. Jedna z žen ve výzkumu hovořila o tom, že kliniky ochotné lesbickým ženám pomoci, si své konání kryjí různými způsoby – notářsky ověřený podpis kamaráda, pouze podpisy (klidně i fingované) a ve třetím případě nechtěli vůbec nic. Dárce spermatu může být anonymní, nebo si jej ženy samy najdou prostřednictvím inzerátů (Nedbálková, 2011, s. 71-72). V případě třech žen šlo o gay muže žijící v partnerském vztahu a minimálně biologická matka jej dlouhodobě znala (Polášková, 2009, s. 119). Tento dárce s ženami buďto dochází na kliniku či poskytne sperma na domácí inseminaci. Ženy samy na své těhotenství nahlížejí jako na něco nestandardního a vzhledem k oficiální nemožnosti využít klinik asistované reprodukce jsou nuceny najít způsob, jak bude početí prezentováno příbuzným a známým (Nedbálková, 2011, s. 74).

V případech, kdy ženy zvolily **známého dárce**, jako hlavní důvod uváděly, že člověk má právo znát oba dva své biologické rodiče. Častým argumentem byla i nenahraditelnost role otce a jeho působení jako hlavní mužský identifikační zdroj. Důležitým byl i fakt, že ženy znaly povahové vlastnosti dárce, věděly o jeho osobnostních kvalitách. Nevýhody byly spatřovány v možnosti, že se matky s biologickým otcem neshodnou ve společné domluvě, případně, že dítě by dítě vyčítalo svému otcí, že jej nevychoval jako „plnohodnotný“ otec. Většina žen, jež se na konec rozhodla pro **anonymního dárce**, zprvu také zvažovala oslovení kamaráda či známého, případně mapovala situaci podáním inzerce na internetu. Obavy z možnosti nežádoucích zásahů ze strany muže (případně i jeho rodiny) byla však v těchto případech natolik zásadní, že ženy nakonec preferovaly neznámého dárce. Důležitou roli hrál

i právně podložený vztah dítěte k otci, který by mohl znevýhodňovat sociální matku, například v případě, kdy by se muselo řešit svěření dítěte do péče v důsledku úmrtí biologické matky. Nevýhody, které matky uváděly ve vztahu k neznámému dárci, se vztahovaly k obavám, že by nemožnost znát identitu biologického otce mohla mít negativní vliv na psychický vývoj dítěte, negativně by ovlivnila vztah k lesbickému rodičovství či k okolí obecně (Polášková, 2009, s. 119-124).

Touha ženy po dítěti je chápána jako něco naprosto normálního a přirozeného a nikdo se neptá „proč.“ Avšak platí to pouze u žen heterosexuálních, u ženství homosexuálního může touha po mateřství překvapit. Mateřství je záležitost ženství, kdežto lesbiectví je mnohými chápáno jako ne-ženství, což může být bráno jako zjevný rozpor. Lesbické ženy ve spojitosti s přáním mít dítě neřeší pouze jakým způsobem, ale potýkají se i s nepochopením veřejnosti (Nedbálková, 2011, s. 63-66).

V neposlední řadě musí lesbické ženy řešit, která z partnerek **bude matkou biologickou** a která „pouze“ sociální. V případě, že pár chce mít více než jedno dítě, je možné, aby se ženy v těhotenství vystřídalily. Mezi respondentkami výzkumu se nejčastěji vykytovaly případy, kdy jedna z partnerek toužila po dítěti více než druhá. Některé ženy spatřovaly v případě více dětí výhodu, bude-li jim biologickou matkou jen jedna z žen, jiným by se zamlouvalo střídavé mateřství. Situace, kdy by byly biologickými matkami obě dvě, se například jevila respondentce vyrovnanější, jiná žena soudila, že by ji rodina přijala lépe, kdyby měla i své biologické dítě. Jiná z žen však právě v tomto viděla problém, domnívala se, že prarodiče by své pokrevní vnouče upřednostňovali před dítětem partnerky. Nicméně díky dětem se mnohé dříve rozvolněné rodinné vztahy znovu stmelovaly (Nedbálková, 2011, s. 67, 75-76). Což však platí spíše pro rodiče biologické matky. Rodiče matky sociální se s rolí prarodičů plně neidentifikovali a dítě nepovažovali za svého příbuzného. Taktéž návštěvy u rodičů sociální matky byly méně časté (Polášková, 2009, s. 151). Jedním z důvodů důležitosti potřeby dobrých vztahů a vzájemné důvěry s rodiči biologické matky viděly některé páry i v souvislosti s otázkou svěření dítěte do péče, v případě, že by se biologické matce něco stalo (Polášková, 2009, s. 153).

Polášková (2009, s. 116) říká, že diskuze na téma, **kdo bude biologickou matkou**, byly vesměs uzavírány s tím, že bude-li chtít pár v budoucnu další dítě, stane se biologickou matkou druhá z žen. Již v průběhu výzkumu se v jedné rodině narodilo druhé dítě, biologickou matkou však byla stejná žena jako u prvního dítěte. Taktéž ve zbývajících

rodinách se nyní tato varianta jevila pravděpodobnější. Výjimku tvořil jeden pár, ve kterém se ženy rozhodly pro souběžné mateřství. Chtěly spolu paralelně sdílet vše, co mateřství přináší.

Sociální mateřství na rozdíl od biologického či od otcovství není všeobecně uznanou kategorií. Porod jako by dělil ženy na matky „pravé“ a „ne tolik pravé“, což mnohdy vede k vynalézání strategií, prostřednictvím nichž by se sociální matka zapojila do rodiny jako nezpochybnitelný článek. Využívá se pojmenování dítěte dle křestního jména matky či změna příjmení matek tak, aby bylo stejné a dítě neslo jejich společné příjmení (Nedbálková, 2011, s. 78-79). Nejčastěji se však v případě respondentů dávalo dítěti příjmení biologické matky (Polášková, 2009, s. 129). S přihlédnutím k sociální matce se mnohdy vybírá i dárcce spermatu. Je zde snaha vybírat dárcce tak, aby jeho známé vlastnosti byly podobné charakteristikám sociální matky. Někde je k oplodnění využito sperma bratra či jiného příbuzného sociální matky (Nedbálková, 2011, s. 84).

Ženy v homoparentální rodině musí řešit otázku „**co budeme?**“, neexistuje totiž uznávaný scénář, o nějž by se dalo opřít. Z výzkumného vzorku se pro oslovení matko u obou žen rozhodly pouze ve dvou rodinách. Hlavním motivem byla snaha o stvrzení rovnocenného postavení obou žen v roli rodičů (Polášková, 2009, s. 133-135). Ostatní tuto možnost odmítli například s poukazem, že skutečnou matku má člověk pouze jednu, jiní v tom spatřovali zbytečné upozorňování na fakt, že jejich rodina je lesbická (nicméně v některých případech považovaly matky za důležité, aby byla jejich rodinná konstelace známá – dětský lékař, učitelé). Svým způsobem se v některých situacích stává problematické i oslovení „teto,“ především když je sociální matka takto oslovována někým jiným než svým dítětem a když jsou dítěti jako tety předkládány jiné osoby - zdravotní sestra, učitelka v MŠ, označení „teta“ má pro ně jiný, intimnější význam. Jiné páry se rozhodly oslovovat sociální matku jejím křestním jménem (Nedbálková, 2011, s. 77-80). Ze zahraničních výzkumů vyplývá spíše opačná tendence, ženy nejčastěji volí oslovení matka a matka (Polášková, 2009, s. 186). V praxi však původní plán v několika rodinách nebyl naplněn, neboť děti samy si našly způsob oslovování a ženy jej přijaly (Polášková, 2009, s. 137).

Krom oslovování sociální matky se některé z žen zaobíraly i způsoby, jimiž dítě bude **oslovovat matku biologickou**. Ne ve všech případech bylo oslovení matka samozřejmostí, byť u něj nakonec všechny páry setrvaly. Další otázkou bylo, jak nazývat ve vztahu k rodině **biologického otce**, jak jej bude nazývat dítě a jak bude představován osobám mimo nukleární rodinu. Můžeme zde hovořit o rozlišování dle vložené hodnoty na dárcce, otce a rodiče. Při hovoru s dětmi je používán výraz tatínek, aby si uvědomilo část svých biologických kořenů. V případě známých dárců, kteří jsou s dětmi ve styku a mnohdy na ně i finančně přispívají,

muži oficiálně fungují v roli otce. Tito muži byli již osloveni s tím, aby byli oficiálními otci dítěte a ne jen dárci, nejsou však považováni za součást nukleární rodiny. Čímž se dostáváme k pojmu rodič. Za rodiče je ženami považován primární, oddaný pečovatel a vychovatel dítěte, kterým dle žen otec nikdy nebyl. I zde se zjištěná fakta rozcházejí se zahraničními výzkumy, kde je kontakt se známým biologickým otcem spíše sporadický a není brán ani jako součást širší rodiny, jak byl chápán u respondentek českého výzkumu. Ty do rámce širší rodiny zahrnovaly dokonce i rodinné příslušníky biologického otce a ve dvou případech i příbuzné otcova partnera (Polášková, 2009, s. 124-154).

Ženy byly ve výzkumu dotazovány, jak ony samy **nazývají a definují své soužití**. Všechny výzkumné jednotky se považovaly za rodinu a také se tak pojmenovávaly (jako rodina, nikoliv jako lesbická rodina). V jednotlivých definicích se již objevovaly individuální odlišnosti, některé z párů se považovaly za rodinu nezávisle na dítěti, jiné až po jeho narození. Oficiálně však neexistují pro instituce, ale mnohdy jako rodina nejsou akceptováni ani nejbližším okolím. Přitom ženy považovaly za velmi důležité uznání a respektování rodinného statusu druhými (Polášková, 2009, s. 131-132). V zahraničí je trend poněkud odlišný, dle výzkumů je upřednostňováno označení DI family (donor insemination family), čímž je poukazováno na fakt, že se jedná o plánovanou lesbickou rodinu. V případě českých lesbických matek lze situaci vysvětlit jejich snahou o nenápadnou asimilaci/integraci a neochotou deklarovat svou jinakost (Polášková, 2009, s. 187).

Lesbická rodina si prochází i jakýmsi coming outem, tedy odhalením rodinné konstelace okolí. Ženy samy uvedly, že rodičovství je pro ně „nikdy nekončící coming out“, díky své roli rodiče se neustále dostávaly do situací, ve kterých musely řešit, jestli zveřejní svou orientaci/rodinnou identitu či nikoliv. Ukázalo se, že ani jedna z rodin nežije plně otevřeným ani zcela skrytým způsobem. Na základě výpovědí žen můžeme hovořit o třech podobách coming outu: programovém/záměrném, situačním a „nedobrovolném.“ Některé ženy při rozhodování o zveřejnění povahy rodinného soužití braly v úvahu i možný dopad na členy širší rodiny, např. rodiče. Obecně byla nejčastější příčinou pro skrývání obava z potencionální hostility okolí vůči dítěti. A zároveň to bylo právě dítě, ve kterém ženy viděly hlavní důvod k otevřenosti (Polášková, 2009, s. 144-149).

Ve spojení s tímto jsou zajímavá tvrzení některých autorů (např. Ross, Rosser in Polášková, 2009, s. 72-73), kteří hovoří o rozdílu mezi tzv. **pocit'ovaným/prožívaným stigmatem a reálným**. Pocit'ované/prožívané stigma obnáší pocity strachu a obav z možnosti negativního zacházení ze strany majority. Často se s ním setkáváme právě u homosexuálních rodičů a jejich dětí. Kdežto reálné stigma, tedy skutečná konkrétní zkušenost je spíše

výjimkou. Strach rodičů a dětí je tudíž jen málokdy založen na reálné negativní zkušenosti, což však neznamená, že by působení těchto stresorů nemělo negativní vliv na duševní zdraví celé rodiny.

Polášková (2009, s. 155, 157) říká, že žádná z žen výzkumného souboru se nesečkala s projevem homofobie či diskriminace, který by považovaly za vážný nebo ohrožující. Zároveň se však ženy na veřejnosti vyhýbaly partnerským projevům právě ve snaze vyhnout se možným negativním reakcím. S téměř jistou samozřejmostí počítaly i s tím, že jejich dítě bude mít ztíženou situaci ve vrstevnickém kolektivu a bude více ohroženo šikanou.

Rodinám tvořeným párem stejného pohlaví bývá vyčítáno, že tímto rodinným modelem neposkytují dítěti vzor mužské i ženské role. V tomto ohledu je důležité uvědomit si, že člověk se nestává genderovou bytostí pouze díky působení rodičů, ale svou roli zde hrají i jiní méně či více významní lidé, instituce, organizace a média. Genderové dělení je tedy všudypřítomné. Nehledě na to, že Petterson (in Nedbálková, 2011, s. 103) zjistil u lesbických matek (ve srovnání s matkami heterosexuálními rozvedenými) větší starost o to, aby jejich dcery přicházely do styku s muži. Obecně je u lesbických rodin kladen důraz na kontakt se širší rodinou a přáteli. (Nedbálková, 2011, s. 103-104).

Míra uplatňování zavedených genderových stereotypů při výchově se v jednotlivých rodinách rozcházela. Zatímco někde bylo chování dítěte v souladu s všeobecně uznávanou představou bráno jako důkaz zdravého vývoje, v jiných rodinách se objevila spíše potřeba tyto stereotypy výchovou narušovat (Polášková, 2009, s. 188). Fífková (2009, s. 35) říká, že by po dětech ani nemělo být vyžadováno chování striktně odpovídající rodovým stereotypům, ale měla by jim být ponechána taková volnost, aby mohly rozvíjet své nejlepší vlohy bez ohledu na pohlaví.

S rodičovstvím lesbických žen je spojeno i mnoho obav a otázek. Co se týká zdravého vývoje a prospívání dítěte spatřovaly ženy problém výlučně ve vnějších podmínkách, v homofobní společnosti, ve které jejich děti bude ohrožovat šikana. Jisté obavy se vztahovaly i na možnost nepochopení a netolerance jinakosti rodiny ze strany samotného dítěte. Problematickým je i nedostatek informací, které by ženám usnadnily předvídaní možných důsledků nejjednoduchých rodičovských rozhodnutí. Chybí jim dostupnost tipů nebo rad, jež by usnadňovaly jejich rozhodnutí. Což je způsobeno absencí příruček, knih, článků apod. o lesbickém rodičovství. Na rozdíl od zahraničí zde nefungují ani komunity lesbických rodin (Polášková, 2009, s. 162-163, 179). Od roku 2008 v ČR funguje organizace gay a lesbických

rodičů Stejná rodina, která se mimo jiné snaží s Gay a lesbickou ligou dosáhnout legislativního zrovnoprávnění homosexuálních rodin (Polášková, 2009, s. 45).

Z výzkumu Nedbálkové vyplývá i zajímavé zjištění o spíše negativním či alespoň ambivalentním vztahu ke gay a lesbické komunitě, který však není vlastní jen lidem žijícím v partnerství a rodině. Příčinu vydělení z komunity lze spatřovat i v nezájmu, či dokonce ve výhradách k lesbickému rodičovství některých jeho příslušníků. Komunita tak pro rodiny není podpůrným prostorem (Polášková, 2009, s. 158). Lze říci, že homosexuální komunita obecně neměla k rodičovství jednoznačný vztah. Některé radikální reprezentantky vnímaly v minulosti mateřství jako jeden z tradičních nástrojů útlaku žen (Nedbálková in Polášková, 2009, s. 42).

Ačkoliv si ženy uvědomovaly souvislost mezi předsudky společnosti vůči lesbickému rodičovství a malou vizibilitou otevřených lesbických rodin a jednotně volaly po propagaci fenoménu lesbického rodičovství, samy raději zůstávaly „neviditelné“. Za potřebnou byla považována jakákoliv pozitivní medializace tématu. Velmi přínosné by podle názoru respondentek bylo využití mainstreamových informačních kanálů, neboť ty dle nich cílí na tu část společnosti, která nejvíce podléhá mylným stereotypům. Velký přínos spatřovaly i v osobní zkušenosti heterosexuálů s takovýmto typem rodin (Polášková, 2009, s. 167-169, 188).

6. 4 Gay otcovství

O fungování v rodinách gay otců je toho známo velmi málo. Důvodem je i těžká dohledatelnost rodin s gay otcem či párem, způsobená i jejich nižším zastoupením v populaci homosexuálních rodičů. Jedná-li se o rozvedeného gay otce, většinou ani nevychovává dítě ve své domácnosti (Polášková, 2009, s. 88).

V zahraničí, především v USA a západní Evropě, se studie o fenoménu gay otcovství objevují od konce 70. let dvacátého století. Studie a články se tehdy zabývaly hlavně gay muži, jež se stali otci v rámci předchozích heterosexuálních vztahů. Hlavními tématy byly otázky, jak dítěti říci o své homosexuální orientaci a jaký mít s ním vztah. Od poloviny 80. let v západní Evropě a v USA se gay rodičovství postupně stávalo viditelným fenoménem. Od konce 80. let a v průběhu let 90. vznikají dva proudy sociologických a psychologických studií homoparentality. Jeden poukazoval na fakt, že děti rodičů s homosexuální orientací jsou

vystaveny většímu riziku negativních důsledků. Druhý proud se snažil dokazovat, že ve vývoji dětí heterosexuálních a homosexuálních rodičů nejsou žádné rozdíly (viz výše) (Sokolová, 2013, s. 557-558).

Sokolová (2013, s. 560) upozorňuje na výzkum Judit Takács v Maďarsku a Alenky Švab ve Slovinsku, jejich výsledky a argumenty jsou relevantní i pro analýzu gay otcovství v České republice. Takács kvantitativním výzkumem o hodnotových preferencích maďarských gayů provedeným v letech 1998-2000 zjistila, že v rovině seberepektu, odvahy, odpuštění, zodpovědnosti, nezávislosti, svobody, rovnosti, materiálního zajištění a společenského uznání nejsou mezi muži heterosexuálními a gayi rozdíly. V případě hodnotových preferencí týkajících se rodiny a rodinných jistot již výzkum odhalil u gay mužů daleko nižší preference než u mužů, kteří se jako gayové neidentifikovali. Což dle Takács lze vysvětlit dvěma způsoby, odráží se zde negativní vnímání homosexuality maďarskou společností, která se projevuje i v rodinách gayů, což má za následek napětí mezi gay mužem a jeho rodinou, to vede k spíše chladným vztahům k rodinným hodnotám. Vliv má i obecné vnímání rodiny jako heterosexuální nukleární jednotky, gay muži pak rodinu nechápou jako něco možného a žádoucího. Naopak ale považují ve srovnání s heterosexuálními muži za důležitější „opravdovou lásku“ a „opravdové přátelství“. Autorka rozdíl vysvětluje jako logický důsledek a substituci za odpírané rodinné jistoty.

Švab ve svém výzkumu z let 2003 a 2004 srovnávala názory a postoje gay mužů a lesbických žen. Z její studie vyplynulo, že v obou skupinách jsou rodičovské touhy zastoupeny stejnou mírou (zhruba 40% respondentů si přálo mít děti a zhruba stejný počet nikoliv, zbytek byl nerozhodnut). Švab se zabývá i otázkou gay a lesbických rodinných modelů. Vzhledem k chybění společensky uznávaných reprodukčních modelů stejnopohlavních párů mají tito volnost vytvářet si vlastní reprodukční volby. Výzkum však ukázal, že gay muži a lesbické ženy ve Slovinsku preferují klasický model biologického rodičovství, sociální rodičovství a adopci vnímají spíše jako nouzové řešení (Sokolová, s. 560-561).

V českých zemích se diskuse o rodičovství homosexuálně orientovaných osob téměř vždy zaměřuje na lesbické ženy a rodiny. V případě gay mužů se setkáváme s argumentem, že tito děti v zásadě nechťejí, tudíž pro ně není dané téma příliš relevantní. Výzkumy o rodičovství gay mužů u nás chybí, výjimkou je kvalitativní výzkum Věry Sokolové, která analyzovala třicet hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s gay muži. Ve své studii se zaměřila na „postoje a názory na gay otcovství a rodičovství: jak je podle nich tato otázka

v české společnosti konstruovaná, jak a kde představy o (potenciálních) gay otcích podle jejich názorů vznikají a jakými způsoby jsou podle nich tyto představy udržovány či transformovány“ (Sokolová, 2013, s. 556). Výzkumu se zúčastnilo třicet gay mužů ve věku od 18 do 50 let (věkový průměr byl 27,5 let) z celé České republiky. Ač nebyl výběr respondentů nijak ovlivněn kritériem otcovství, byli všichni muži bezdětní (Sokolová, 2013, s. 555-563). Hall (2013, s. 535) poukazuje na skutečnost, že gayové, jež vyrostli v 80. letech minulého století v České republice, se určitým způsobem podobají gayům, kteří v USA vyrůstali o dvacet až třicet let dříve. Kdežto generace dnešních gay teenagerů sdílí postoje a významné zážitky v mnohém shodné se svými současníky ze západu.

Jedním z podstatných zjištění tohoto výzkumu byl fakt, že 26 z 30 dotazovaných by si přála mít a vychovávat dítě. Tento poznatek stojí v opozici proti zažitému názoru společnosti, že gay muži děti mít nechtějí, a jestliže přeci jen ano, tak až v pozdějším věku, kdy se „umoudří“ či je již unaví barový styl života. Muži uváděli, že i gay muži z okruhu jejich přátel by děti chtěli. Často se ve výpovědích objevovala revoluce roku 1989 jako mezník rozdělující „starší“ a „mladší“ generaci gayů. Dle názoru „mladší“ generace je pro ně otázka rodičovství, stejně jako otázka registrovaného partnerství a homosexuální orientace obecně tématem často řešeným a diskutovaným. Kdežto pro starší generaci, dle jejich názoru, byly tyto diskuze naprosto nepřijatelné. Nejstarší respondent (50 let) jako jediný hovořil o možném celoživotním vyrovnávání se s coming outem jako o důvodu nechtít dítě. Na druhou stranu, v jeho vlastním přání mít dítě nehrál politický režim nejdůležitější roli (Sokolová, 2013, s. 563-568).

U některých z mužů byla patrná hluboká míra sebereflexe a zodpovědnosti. Jako nutný předpoklad zdravého a silného rodičovství chápali uvědomělé a pozitivní vnímání vlastní gay identity (Sokolová, 2013, s. 574). Vztah postojů gay mužů k sobě samým a otcovství zjistil ve své práci z roku 1993 Albert Sbordone. Při srovnání 78 mužů, kteří se stali otci až jako otevření gayové, a 83 bezdětných gay mužů zjistil, že otcové jednoznačně vykazovali vyšší míru pozitivní sebeidentifikace a nižší míru internalizované homofobie. Tuto skutečnost vnímal jako důsledek pozitivního vlivu otcovství. Otázkou je, nakolik je tento postulat jednosměrný, právě i s ohlednutím na výpovědi respondentů Sokolové (Sokolová, 2013, s. 558).

Coming out může hrát v přístupu k vlastním rodičovským ambicím a tužbám ještě jednu významnou roli. Společenské prosazování vnímání gay identity jako automaticky bezdětné se promítlo do vlastních reprodukčních schopností a možností samotných gay mužů. Coming out pro ně znamenal „zlom, který v podstatě mění biologickou reprodukční

schopnost na společensky reprodukční neschopnost“ (Sokolová, 2013, s. 579), dochází k přeprogramování na bezdětnou budoucnost, byť původně chtěli děti mít. Sokolová hovoří o dvojitým stigmatu gay otců. První je dáno jejich homosexuální orientací, druhé obecně nedůvěřivými společenskými postoji k otcům jako takovým.

Výpovědi respondentů potvrzovaly, že gay muži jsou stále vystaveni názorům, že pro gay muže je rodičovství zapovězeno, že se jedná o něco zvrhlého či směšného. Tyto názory sdílí i jejich blízké okolí. I sami dotazovaní muži ve více než polovině případů zastávali přesvědčení, že by jako gayové nebyli „správnými rodiči“. Hlavní argumenty spočívaly v homosexuální orientaci potencionálních rodičů a v genderovém stereotypu hovořícím o větší „přirozenosti“ žen (hetero i homosexuálních) jakožto matek. Stejně jako ve výzkumech Nedbálkové a Poláškové spatřují respondenti v drtivé většině případů hlavní problém jejich potencionálního otcovství v negativním postoji společnosti. Všichni respondenti vyjádřili obavu z možné šikany a homofobie, již by byli jejich potencionální potomci vystaveni. U dvou třetin respondentů měly odmítavé postoje společnosti zásadní vliv na přemýšlení o „správnosti“ a „přijatelnosti“ jejich rodičovských tužeb. Zároveň však (opět ve shodě s výzkumem Poláškové) byla většina respondentů přesvědčená, že v České republice je homosexualita velmi dobře společensky tolerována. A oni sami se necítí být diskriminováni ani v práci, ani ve společenském životě. Zajímavým zjištěním je i fakt, že muži jako diskriminaci nevnímali ani zákaz adopcí či asistované reprodukce v zákoně o registrovaném partnerství. Chápali jej jako nutnost, bez níž by zákon dle jejich názoru neprošel (Sokolová, 2013, s. 569-572).

Vliv na vyrovnávání se s odmítáním gay otcovství společností mělo v případě respondentů daného výzkumu sebevnímání mužů jako aktivisticky uvědomělých a zaměřených. Ti, kteří se během rozhovoru vymezili jako aktivní, či alespoň informovaní o činnostech různých „teplých“ organizací, se odmítali cítit provinile nebo zpochybňovat správnost své rodičovské touhy. Cítili se být jako rodiče zcela kompetentní a morálně přijatelní, stejně jako heterosexuální muži, i jako ženy. Kdežto muži spíše pasivní či odmítaví k činnostem organizací jevíli tendenci přijímat a sdílet negativní vnímání gay otcovství. Tuto souvislost lze vysvětlit zaprvé jako pozitivní vliv komunity na utváření názorů a postojů k sobě samému. Za druhé, lidé pohybující se v gay hnutích mohou mít větší přístup k informacím, mají tedy hlubší znalost problematiky. Internalizovaná homofobie a pocity viny se neprojevují pouze v oblasti gay rodičovství. Jeden z respondentů například uváděl případ svého kamaráda, který vlivem přesvědčení, že je jeho homosexuální orientace pro děti „něco škodlivého“, ukončil svou činnost vedoucího ve skautském oddílu. Tato morální

dilemata ovšem neřeší pouze gay muži v českém či postkomunistickém prostředí. Existuje řada zahraničních poradenských publikací, které gay mužům ukazují, jak se s morálními otázkami a zábranami vyrovnat a překonat je (Sokolová, 2013, s. 573-575).

7 Výzkumné šetření

V roce 1993 proběhl sběr dat k výzkumu, jehož úkolem bylo „ohodnocení znalostí, postojů a chování osob s homo- a bisexuální orientací ve vztahu ke společenským podmínkám, riziku HIV a AIDS“ (Stehlíková a kol., 1995, s. 25). Součástí byl i dotazník Postoje k homosexualitě, který byl inzerován v časopise SOHO revue v roce 1993, správně jej vyplnilo 876 respondentů (841 mužů a 35 žen), 82 % tvořili lidé, kteří se identifikovali jako homosexuální. Výzkum tedy mapuje postoje k homosexualitě samotných homosexuálů. Přesto jsem se rozhodla baterii položek předkládaných tímto dotazníkem využít i ve svém výzkumu. S výsledky zjištěnými Stehlíkovou a kol. je dále v textu ještě pracováno.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) realizuje pravidelně výzkumné šetření Naše společnost, kde jsou již několik let zařazovány i otázky ohledně tolerance české společnosti vůči homosexuálně orientovaným mužům a ženám a názory na právo uzavírat registrované partnerství, sňatek a adoptovat děti. Dále v textu je s výsledky šetření Postoje veřejnosti k právům homosexuálů z května 2013 pracováno, výsledky z roku 2014 v době zpracování DP (květen 2014) nebyly ještě k dispozici. V rámci Naší společnosti je prováděno i šetření Tolerance k vybraným skupinám obyvatel, mezi skupinami jsou zařazení i lidé s homosexuální orientací. Vztah k vybraným skupinám je měřen dvěma způsoby, první měří míru sociální distance pomocí položky soused, druhý zjišťoval představu o mínění druhých lidí. Výsledky z březnového šetření 2014 jsou dále v textu ještě zmiňovány. Respondenty šetření jsou obyvatelé ČR ve věku od 15 let.

Při sestavování dotazníku jsem se původně chtěla inspirovat především výzkumem Janošové, která však, ač ve své knize avizuje, že cílem práce „bylo zjistit, jak a v čem se liší postoje vybraných skupin k otázkám homosexuality“ (Janošová, 2000, s. 95), ve výzkumu vůbec nepoužívá techniky určené k měření postojů (Janošová, 2000, s. 98-100). Nelze tedy předpokládat, že byly skutečně měřeny postoje.

V době před sběrem dat (únor 2014) se v médiích objevily zprávy o sebevraždě synovce moderátorky České televize Janečkové, za níž byla především chlapcova homosexuální orientace a nechť žít v netolerantní společnosti. 27. února vyšel v Magazínu DNES rozhovor s Janečkovou o důvodech chlapcova činu. Je tedy potřeba počítat s možností, že tato událost měla na respondenty vliv a proběhl-li by výzkum o dva měsíce dříve či naopak o několik měsíců později, zjištěná data by byla odlišná. Dalším faktorem, jenž mohl v dané

době zkoumané adolescenty ovlivnit, byla druhá řada dokumentárního seriálu Čtyři v tom. Jednou ze sledovaných matek byla lesbická žena bez partnerky.

7. 1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Cílem empirické části diplomové práce bylo zjištění dílčích částí postojů adolescentů studujících na vybraných středních školách ve Frýdku-Místku k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací. Od cíle práce se odvíjí základní výzkumné problémy:

Jaké postoje zaujímají adolescenti k lidem s homosexuální orientací?

Jaké postoje zaujímají adolescenti k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací?

Mají na jejich postoje vliv následující faktory: pohlaví, vzdělání, školní ročník, velikost místa bydliště, faktor osobní víry (je-li respondent věřící či nikoliv)?

Poslední výzkumný problém odráží tvrzení, že vliv na postoje, jež člověk zaujímá k homosexualitě, má právě pohlaví, vzdělání, věk, velikost místa bydliště či religiózní aspekty (viz 2. kapitola). Budou-li mít zmíněné faktory vliv i v případě konkrétních položek u vybraných adolescentů, bylo zjišťováno pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. S ohledem na výše zmíněné byly formulovány následující hypotézy:

H_1 Muži nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako ženy.

H_2 Adolescenti bez náboženského vyznání nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

H_3 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

H_4 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

H_5 Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

H_6 Žáci 1. ročníků nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci 3. ročníků.

H₇ Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

H₈ Muži nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako ženy.

H₉ Adolescenti bez náboženského vyznání nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

H₁₀ Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

H₁₁ Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

H₁₂ Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

H₁₃ Žáci 1. ročníků nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako 3. ročníků.

H₁₄ Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

H₁₅ Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi muži a ženami rozdílná.

H₁₆ Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty bez náboženského vyznání a adolescenty s náboženským vyznáním rozdílná.

H_{17} Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou rozdílná.

H_{18} Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky gymnázií rozdílná.

H_{19} Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou a mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou rozdílná.

H_{20} Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky 1. a 3. ročníků rozdílná.

H_{21} Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty žijícími v obcích do 2 000 obyvatel a adolescenty žijícími v obcích nad 50 000 obyvatel rozdílná.

7.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Poté, co bylo rozhodnuto, že výzkum se bude týkat adolescentů studujících na středních školách ve Frýdku-Místku, jsem si vyhledala na internetových stránkách www.stredniskoly.cz seznam frýdeckomísteckých škol, které byly následně rozděleny do tří skupin. V první skupině byla gymnázia, ve druhé střední školy zakončené maturitní zkouškou a ve třetí střední školy, které nabízely (mimo jiné) nematuritní obory. Základní výběr respondentů byl proveden pomocí stratifikovaného výběru, kdy z každé této skupiny byla náhodně vylosovaná jedna škola. Ve snaze o co největší rovnoměrné zastoupení mužů a žen, byl v případě žáků nematuritních oborů výběr doplněn záměrným výběrem ještě o jednu školu. Nicméně vzhledem k různému množství navrácených vyplněných dotazníků z daných škol se pohlavně rovnoměrné zastoupení nepodařilo.

Celkem bylo vráceno 394 vyplněných dotazníků, z čehož však 7 osob neuvadlo své pohlaví, jež bylo hlavním třídícím kritériem pro další zpracování, proto byly tyto dotazníky z dalšího zpracování vyřazeny. První část dotazníku správně vyplnilo 387 žáků, druhou část 384 žáků a třetí 384. Celkem se výzkumu účastnilo 227 žen a 160 mužů, žáků studujících obor bez maturity je v souboru 124, středoškoláků s maturitou 148 a gymnazistů 115, žáků prvních ročníků je 180 a žáků třetích ročníků 214. Ačkoliv respondenti z řad studujících nematuritních oborů jsou žáky středních škol, které nabízejí jak nematuritní, tak maturitní obory, je pro lepší přehlednost v tabulkách uváděno SŠ bez maturit a SŠ s maturitou.

SŠ s maturitou v tomto konkrétním případě zahrnují školy, pro jejichž zdárné dokončení je vždy potřeba složit maturitní zkoušku. Přesnější rozložení pohlaví v rámci škol a ročníků uvádí tabulka č. 1.

	1. ročníky		3. ročníky	
	muži	ženy	muži	ženy
SŠ bez maturity	26	18	64	16
SŠ s maturitou	11	61	17	59
gymnázium	21	40	21	33

Tabulka č. 1: Typ školy a ročník respondentů Zdroj: autorka

Dotazník zjišťoval také náboženské vyznání respondentů a velikost obce, ve které žijí. Tyto informace již někteří neuvodli, což však nemělo vliv na základní třídění, proto jejich dotazníky nebyly vyřazeny. K některému z náboženských vyznání se přihlásilo 99 respondentů, 233 dotazovaných zvolilo položku bez vyznání, v 55 případech odpověď zcela chyběla. Přesnější informace o vyznání ukazuje tabulka č. 2. Největší počet respondentů (122) žije v obcích majících 50 000–200 000 obyvatel, 100 respondentů v obcích do 2 000 obyvatel, 93 v obci s počtem obyvatel v rozmezí 2 000–20 000, 25 respondentů v obci s 20 000–50 000 obyvateli a 45 velikost obce, ve které žijí, neuvodlo. V obci s počtem obyvatel nad 200 000 žijí pouze dva respondenti, jeden muž a jedna žena. Jejich odpovědi byly proto započítány k odpovědím respondentů z obcí nad 50 000 obyvatel. Podrobněji je rozložení respondentů dle velikosti jejich bydliště ukázáno v tabulce č. 3 a č. 4.

náboženské vyznání	s vyznáním		bez vyznání		neuvedeno	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
SŠ bez maturity	29	7	42	14	19	13
SŠ s maturitou	8	17	16	92	4	11
gymnázium	17	21	21	48	4	4

Tabulka č. 2: Náboženské vyznání respondentů

Zdroj: autorka

velikost obce	do 2 tis.		2 tis.-20 tis.		20 tis.-50 tis.	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
SŠ bez maturity	26	7	25	6	5	5
SŠ s maturitou	8	27	3	34	1	7
gymnázium	11	21	10	15	3	4

Tabulka č. 3A: Velikost místa bydliště respondentů I

Zdroj: autorka

velikost obce	50 tis.-200 tis.		nad 200 tis.		neuveveno	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
SŠ bez maturity	24	5	1	0	9	11
SŠ s maturitou	14	36	0	1	2	15
gymnázium	16	27	0	0	2	6

Tabulka č. 3B: Velikost místa bydliště respondentů II

Zdroj: autorka

Vzhledem k nereprezentativnosti souboru rozhodně nelze získané výsledky vztahovat na celou středoškolskou populaci adolescentů a vyvozovat obecně platné závěry. Zjištěná data platí pouze pro výzkumný vzorek, tedy pro vybrané adolescenty studující na středních školách ve Frýdku-Místku. Nicméně se domnívám, že si lze na jejich základě udělat alespoň částečnou představu o postojích, jež by adolescenti na partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací mohli mít.

7.3 Způsob realizace, průběh a metoda výzkumu

Vybrané školy byly nejprve osloveny s žádostí o spolupráci emailem, avšak vzhledem k nulové odezvě, ať již kladné či záporné, bylo potřeba školy navštívit osobně. Všechny oslovené školy se spoluprací nakonec souhlasily. Samotný sběr dat probíhal od pátku 7. 3. 2014 (dotazníky byly autorkou v tento den na školy dodány již před první vyučovací hodinou) do čtvrtku 20. 3. 2014, tedy 10 vyučovacích dnů. Byla zde snaha vyjít školám vstříc a poskytnout jim dostatek času na distribuci dotazníků u požadovaných ročníků, což bylo potřeba především s ohledem na odborné praxe, kterých se žáci účastní. Mezi školy bylo rozdáno 435 dotazníků, vyplněných se vrátilo 394.

Vzhledem k cíli práce jsem k vypracování empirické části práce zvolila kvantitativní přístup. Ke sběru dat byl pro svou schopnost poměrně rychle a ekonomicky nenáročně získat data od velkého počtu respondentů použit dotazník. Chráska (2007, s. 163) definuje dotazník následovně - „soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“ Gavora (1996, s. 53) uvádí základní terminologii vztahující se k dotazníku: osoby, jež dotazník vyplňují, se nazývají respondenti, jednotlivými prvky dotazníku jsou otázky či položky (položka je vhodnější označení především, jedná-li se o výroky v oznamovací nikoliv tázací formě), pro zadávání dotazníku je používán pojem administrace.

Ve vstupní části dotazníku jsou uvedeny základní informace o jeho smyslu a upozornění, že zde neexistuje správná či špatná odpověď, jen vyjádření jejich vlastního názoru. Dále se nachází soubor otázek zjišťující všeobecné informace o respondentovi, díky kterým byly vyplněné dotazníky tříděny do příslušných skupin dle posuzovaných hledisek.

Dotazník je tvořen čtyřmi částmi. První a druhá část se vzhledem k předpokladu, že postoje k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací souvisí s postoji k homosexualitě obecně, zaměřuje na postoje k homosexualitě obecně, třetí již konkrétně na postoje k stejnopohlavnímu partnerství a rodičovství. Vyplnění čtvrté části bylo zcela dobrovolné, respondenti zde dostali prostor k vyjádření svých případných postřehů či připomínek k tématu.

První část přebírá položky z výzkumu Postoje k homosexualitě, jež byl realizován v roce 1993 mezi čtenáři SOHO revue (Stehlíková a kol. 1995, s. 70). Položky zůstaly nezměněny, výjimkou byla vzhledem k legislativním změnám v ČR pouze položka „Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany by bylo důležitým krokem pro jejich lepší začlenění do společnosti“, ve které byl čas budoucí změněn na čas minulý.

1. Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.
2. Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.
3. Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.
4. Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.
5. Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.
6. Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.
7. Pro gaje a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.
8. Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.
9. Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.
10. Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.
11. Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.

Druhou část tvoří Bogardova škála sociální vzdálenosti (viz s. 16). Způsob použití škály v tomto výzkumu se inspiroje použitím Bogardovy škály ve výzkumu Vztah studentů

UP k romské kultuře. Respondenti zde měli na výběr ze čtyř variant odpovědí (spíše ano, ano, spíše ne, ne) a hodnotili všechny položky. Bylo využito i dvou nových položek, o které byla škála obohacena - učitel a televizní hlasatel (Ryšavý, 2003, s. 55-77). Od původní Bogardovy škály se škála použitá při zjišťování postojů adolescentů k homosexualitě liší i poupravením položky „životní partner.“ Netáže se, zda by za životního partnera respondent přijal homosexuálně orientovanou osobu, nýbrž zda by za životního partnera přijal člověka, který vyrůstal v péči dvou mužů a dvou žen. Čímž se již dotazník dostává k problematice rodičovství osob s homosexuální orientací.

Představte si, že jste v situaci, kdy se rozhodujete pouze sám za sebe, bez ohledu na mínění vašich rodičů nebo vašeho okolí. Přijal(a) byste v takové situaci homosexuála za:

- 1) přítele
- 2) souseda
- 3) spolupracovníka
- 4) učitele
- 5) televizního hlasatele
- 6) občana
- 7) Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou mužů, za svého životního partnera?
- 8) Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou žen, za svého životního partnera?

Třetí část využívá Likertovu škálu (viz s. 16), soubor výroků s pětibodovými škálami je vytvořen na základě prostudované literatury a vesměs reflektuje oblasti, kterými se zabývaly výzkumy zaměřené na problematiku stejnopohlavního rodičovství.

1. Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.
2. Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.
3. Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.
4. Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).
5. Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).
6. Lesbické páry by měly mít právo adoptovat (vzít si je do pěstounské péče) jen těžko umístitelné děti (děti s postižením a děti romské).

7. Gay páry by měly mít právo adoptovat (vzít si je do pěstounské péče) jen těžko umístitelné děti (děti s postižením a děti romské).
8. Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.
9. Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.
10. Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.
11. Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).
12. Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.
13. Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).

Předvýzkum byl proveden u třetího ročníku gymnázia, což se později ukázalo jako nepřilíživá volba. Výchovný poradce, skrze kterého byl výzkum realizován u středoškoláků nematuritních oborů, hovořil o tom, že některé výrazy, konkrétně „zákonitý jev“ (první položka první části) činil respondentů potíže a doptávali se na jeho význam. V případě realizace dalších výzkumů u podobného typu respondentů by tedy bylo vhodné provést předvýzkum u žáků oborů nezakončených maturitní zkouškou. Z vyhodnocování byly nakonec vyloučeny i dvě položky třetí části: „Lesbické páry/gay páry by měly mít právo adoptovat (vzít si je do pěstounské péče) jen těžko umístitelné děti (děti s postižením a děti romské).“ Tyto položky byly problematické hned ze dvou důvodů. Žáci jako by přehlíželi slovo „jen“, často odpovídali kladně jak na položky týkající se adopce obecně, tak na položky o adopci těžko umístitelných dětí. Druhý problém spočíval v tom, že „ne“ odpovídali jak ti, kteří skutečně nesouhlasili s tím, aby mohli adoptovat JEN těžko umístitelné děti, tak ti, již s adopcí nesouhlasili obecně.

Na základě získaných dat byly vypočítány relativní četnosti odpovědí. Verifikace hypotéz byla provedena prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Test spadá mezi statistické testy významnosti pro verifikaci hypotéz, které umožňují zjistit, existuje-li statisticky významný vztah mezi jevy. Test nezávislosti chí-kvadrát začíná formulováním nulové hypotézy (označuje se H_0) a alternativní hypotézy (označuje se H_1 nebo

H_A). Nulová hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy není vztah, kdežto hypotéza alternativní předpokládá, že mezi sledovanými jevy vztah je.

Ukazatelem mezi skutečností a nulovou hypotézou je výpočet hodnoty testového kritéria χ^2 . Pro kontingenční tabulku jej vypočteme prostřednictvím rovnice

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Kde P je pozorovaná četnost (tedy naměřené četnosti odpovědí) a O je očekávaná četnost (její výpočet viz níže). Tedy je potřeba vypočítat χ^2 pro každé pole kontingenční tabulky a ta poté sečíst. Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 musí být určen počet stupňů volnosti tabulky a to podle vztahu

$$f = (r - 1) * (s - 1)$$

Kde r je počet řádků a s počet sloupců v dané tabulce. Pro vypočítaný počet stupňů volnosti a zvolenou hladinu významnosti (pravděpodobnost, že neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu, v pedagogických výzkumech se nejčastěji pracuje s hladinou významnosti 0,05 nebo 0,01) je potřeba najít ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testového kritéria. S kritickou hodnotou testového kritéria poté srovnáváme vypočítané hodnoty χ^2 , v případě, že vypočítaná hodnota je vyšší než kritická, odmítáme nulovou hypotézu, je-li vypočítaná hodnota nižší, nulovou hypotézu přijímáme. Provedení testu nezávislosti chí-kvadrát má své omezení, nelze jej použít, jestliže ve více jak 20 % polí tabulky jsou očekávané četnosti menší jak 5, nebo v případě, že v některém z polí je očekávaná četnost menší než 1 (Chráska, 2007, s. 70-78).

Vzhledem k velkému množství testovaných položek byla v mém případě k provedení testu chí-kvadrát využita statistická funkce CHITEST v programu Excel 2010. Program však již uvádí hodnotu signifikace (hladinu významnosti), která určuje pravděpodobnost, že neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu. Vyjde-li při srovnání se zvolenou hladinou významnosti hodnota signifikace jako nižší (či alespoň rovná) než zvolená hodnota významnosti, nulovou hypotézu zamítáme. Stejně jako v případě výpočtu χ^2 je potřeba nejdříve vypočítat očekávané četnosti (Chráska, 2007, s. 78). V tabulce jsou uvedeny pozorované (naměřené) četnosti první položky: Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.

	muži	ženy	Σ
ANO	74	124	198
NEVÍM	36	54	90
NE	49	38	87
Σ	159	216	375

Očekávané četnosti konkrétních polí vypočítáme vydělením celkového součtu sloupce, ve kterém se dané pole nachází, celkovým součtem sloupců a řádků a vynásobením získané hodnoty součtem řádku, ve kterém se dané pole nachází. Očekávaná četnost v případě ANO odpovědi u mužů bude vypočtena následovně:

$$O = \frac{159}{375} * 198 = 83,952.$$

Po vložení všech pozorovaných četností a očekávaných četností dané položky do funkce pro výpočet signifikace vyjde hodnota signifikace v případě kontingenční tabulky první položky 0,010230258. Při srovnání hodnoty signifikace 0,010230258 se zvolenou hladinou významnosti 0,05 zjistíme, že hodnota signifikace je nižší. Mezi odpověďmi mužů a žen v případě první otázky tedy existuje statisticky významný rozdíl.

7. 4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Při zpracovávání vyplněných dotazníků byly u většiny otázek zjištěny statisticky významné rozdíly mezi odpověďmi mužů a žen. S přihlédnutím k nerovnoměrnému zastoupení respondentů jsem se ve snaze o co možná nejmenší zkreslení výsledku rozhodla při srovnávání odpovědí u konkrétních skupin (věřící – nevěřící apod.) vyhodnocovat zvlášť muže a zvlášť ženy. Dále v textu jsou pro lepší přehlednost uvedeny pouze základní tabulky, ve kterých jsou odpovědi všech respondentů a rozdělení dle pohlaví. Ostatní tabulky, na které je odkazováno, jsou součástí příloh.

Tabulka č. 4 již ukazuje data zjištěná v **první části dotazníku**. Tabulka předkládá relativní četnosti všech možností odpovědí na všechny otázky první části.

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		muži	ženy	souhrnně
		n=160	n=227	n=387
		%	%	%
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	46,54	57,41	52,8
	NEVÍM	22,64	25,00	24,00
	NE	30,82	17,59	23,20
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	8,75	3,96	5,94
	NEVÍM	15,00	4,85	9,04
	NE	76,25	91,19	85,02
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	57,23	63,37	64,31
	NEVÍM	21,38	12,61	16,27
	NE	21,38	18,02	19,42

Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	29,75	42,08	36,94
	NEVÍM	43,67	37,56	40,11
	NE	26,58	20,36	22,95
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	15,92	17,18	16,67
	NEVÍM	45,86	43,61	44,53
	NE	38,22	39,21	38,80
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	41,25	60,44	52,47
	NEVÍM	31,25	20,00	24,67
	NE	27,50	19,56	22,86
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	42,50	31,56	36,10
	NEVÍM	30,63	26,67	28,31
	NE	26,87	41,78	35,59
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	48,13	70,93	61,50
	NEVÍM	28,75	21,58	24,55
	NE	23,12	7,49	13,95
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	49,68	28,89	37,43
	NEVÍM	36,31	46,67	42,41
	NE	14,01	24,44	20,16
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	24,38	15,04	18,91
	NEVÍM	30,62	17,26	22,80
	NE	45,00	67,70	58,29
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	12,10	16,30	14,51
	NEVÍM	40,76	41,41	41,45
	NE	47,13	42,29	44,04

Tabulka č. 4: Výsledky první části – muži a ženy

Zdroj: autorka

V tabulce č. 4 vidíme, že ženy si ve více procentech než muži myslí, že homosexuálové bývají diskriminováni a mají více problémů a potíží. Důvodem by mohla být větší empatie, jež je ženám připisovaná. I přesto ale méně procent žen než mužů souhlasí s tvrzením, že je pro gaye a lesbičky lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z okolí netuší. Celkem s výrokem souhlasilo 36,10 % a nesouhlasilo 35,59 % respondentů. CVVM ve svém výzkumu z května 2013 Postoje veřejnosti k právům homosexuálů předkládalo respondentům podobnou otázku: Způsobí přiznání k homosexualitě potíže v soužití s ostatními lidmi ve Vašem městě či obci? Výzkum zjistil, že 52 % dotázaných si myslí, že by přiznání homosexuality potíže způsobilo, 41 % si myslí opak.

Stehlíková a kol. (1995, s. 65) zjistili, že 80 % respondentů souhlasí s tvrzením, že téma AIDS je zneužíváno k diskriminaci a k vytváření nepřátelských postojů vůči homosexuálům, což považovali za důvod k přeorientaci vzdělávacích a výchovných programů. Ve výzkumu realizovaném na středoškolských adolescentech ve F-M souhlasilo s výrokem již jen 36,94 %, avšak 40,11 % zvolilo odpověď „nevím“, zůstává tedy otázkou,

nakolik a zdali vůbec došlo v dané oblasti ve vzdělávání ke změnám. Osobně považuji za velký nedostatek výchovných a vzdělávacích institucí fakt, že pouhých 52,8 % dotazovaných adolescentů považuje homosexualitu za jev zákonitě se vyskytující v každé společnosti. Poněkud zarážející je skutečnost, že celých 15 % respondentů mužského pohlaví neví, zda je homosexualita chorobou, již lze léčit, a 8,75 % mužů zastává názor, že se skutečně jedná o chorobný stav.

Homosexualitu považují za zákonitý jev v každé společnosti nejméně často žáci a žákyně oborů nezakončených maturitou. V souboru žen se aspekt vzdělání projevil i u položky týkající se bisexuality, v případě žákyň nematuritních oborů 41,18 % souhlasilo s tvrzením, že bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu, u žákyň maturitních oborů a gymnázia to bylo pouhých 9,24 % a 12,33 %. Další výsledky porovnávající adolescenty podle jejich dosavadního vzdělání ukazuje tabulka č. 8A a 8B.

Stehlíková a kol. (1995, s. 71) uvádějí, že respondenti z větších měst (nad 200 tis. obyvatel) častěji než respondenti z menších obcí považují homosexualitu za zákonitý jev v každé společnosti a méně často souhlasili s tvrzením, že jsou homosexuálové diskriminováni. Velikost obce se promítla i do otázky o homosexualitě jako chorobném stavu – čím větší obec, tím nižší množství souhlasících. V mém výzkumu velikost obce tímto způsobem odpovědi respondentů neovlivnila, respektive nikoliv takto přímo úměrně, viz tabulka č. 10A-10D. Domnívám se, že možným důvodem, proč již není rozdíl mezi postoji obyvatel menších a větších obcí, je vliv internetu, na kterém dnešní mladí lidé tráví mnoho času a který poskytuje stejné informace všem.

Tabulka č. 5 předkládá výsledky **druhé části dotazníku** prostřednictvím relativních četností. Odpovědi ANO ukazují součty odpovědí „ano“ a „spíše ano“, taktéž NE je součtem odpovědí „spíše ne“ a „ne“.

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		muži n=158 %	ženy n=226 %	souhrnně n=384 %
Přijal(a) byste v homosexuála za:				
přítele	ANO	54,49	91,11	75,92
	NE	45,51	8,89	23,82
souseda	ANO	60,76	93,36	79,95
	NE	39,24	6,64	20,05
spolupracovníka	ANO	51,59	88,84	73,49
	NE	48,41	11,16	26,51

učitele	ANO	41,03	72,00	59,32
	NE	58,97	28,00	40,68
televizního hlasatele	ANO	56,33	83,11	72,06
	NE	43,67	16,89	27,94
občana	ANO	70,70	95,52	85,26
	NE	29,30	4,48	14,74
Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou mužů, za svého životního partnera?	ANO	37,66	63,11	52,77
	NE	62,34	36,89	47,23
Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou žen, za svého životního partnera?	ANO	55,19	66,67	62,01
	NE	44,81	33,33	37,99

Tabulka č. 5: Výsledky druhé části – muži a ženy

Zdroj: autorka

Jak ukazuje tabulka č. 5, v druhé části dotazníku jsou značné rozdíly v odpovědích mužů a žen. Nejvíce kladných odpovědí u mužů i u žen se vztahuje k položce „občan“, v případě mužů odpovědělo kladně 70,70 %, žen 95,52 %. Naopak v položce „Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou mužů, za svého životního partnera“ odpovědělo ano pouze 37,66 % mužů a 63,11 % žen, celkem 52,77 %. Je zajímavé, že v položce „Přijal(a) byste člověka, který vyrůstal v péči dvou žen, za svého životního partnera“ již v případě mužů vzrostl počet kladných odpovědí na 55,19 %, kdežto u žen je rozdíl pouze 3,56%, celkem by jej přijalo 62,01 % respondentů. Adolescenti měli i problém přijmout homosexuála za učitele. Ve skupině mužů by jej přijalo 41,03 %, což je druhý nejnižší počet kladných voleb, v případě žen 72 %, tedy třetí nejnižší počet kladných voleb. CVVM (2014) zjistilo, že za souseda by homosexuálně orientované osoby nechtělo 25 % dotazovaných, v případě adolescentů uvedlo, že by homosexuála nepřijalo za souseda 20 % respondentů.

Celkově odpovídaly ženy „ano“ v 81,70 %, muži v 53,52 %. Výrazně se zde projevil fakt, že ženy akceptují homosexualitu lépe než muži, že jsou vůči ní tolerantnější (viz s. 28).

Přihlédneme-li k náboženskému vyznání, v případě mužů projevili větší akceptaci a toleranci muži bez náboženského vyznání, u žen nebyl rozdíl statisticky významný. Procentuální zastoupení odpovědí uvádí tabulka č. 11A a 11B. Z hlediska škol se mezi muži projevili nejtolerantněji gymnazisté, mezi žáky oborů zakončených maturitou a oborů bez maturity statisticky významné rozdíly nebyly (tabulka č. 12A). U žen počet kladných odpovědí statisticky významně postupně narůstal, od žákyň oborů nezakončených maturitou přes žákyně oborů zakončených maturitou až po gymnazistky s největším počtem „ano“ odpovědí (tabulky č. 12B).

Při srovnání 1. a 3. ročníků je u mužů i žen statisticky významný rozdíl. Muži byli tolerantnější v případě 1. ročníků, na což ovšem mohla mít vliv skutečnost, že mezi žáky

3. ročníků výrazně převládali žáci SŠ bez maturity (viz tabulka č. 1). Mezi ženami měly vyšší počet kladných voleb žákyně 3. ročníků. Relativní četnosti odpovědí jsou uvedeny v tabulkách 13A a 13B.

U mužů lze sledovat postupný, byť nevýznamný, nárůst kladných odpovědí s tím, jak se zvětšovala velikost obce, významný rozdíl se ukázal při srovnání osob žijících v obcích do 2 000 obyvatel a těch, kteří žijí v obcích s 50 000 až 200 000 obyvateli (tabulky č. 14A a 14B). V souboru žen měly nejnižší počet kladných voleb taktéž ty, které žijí v obcích do 2 000 obyvatel. Podrobněji jsou počty jednotlivých voleb uvedeny v tabulkách č. 14C a 14D.

Verifikace hypotéz

Nulové hypotézy jsou testovány na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, hladina signifikace je označena jako p , a je-li to možné, zaokrouhlená na tři desetinná místa.

H_0 Muži budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako ženy.

H_1 Muži nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako ženy.

$$p = 8,9 * 10^{-63} < 0,05$$

Nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Adolescenti bez náboženského vyznání budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

H_1 Adolescenti bez náboženského vyznání nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

$$\text{muži: } p = 0,020 < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,163 > 0,05$$

V souboru mužů odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

H_1 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

$$\text{muži: } p = 0,851 > 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,006 < 0,05$$

V souboru mužů přijímáme nulovou hypotézu.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

H_1 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

$$\text{muži: } p = 6,1 * 10^{-6} < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 1,2 * 10^{-5} < 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

H_1 Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci gymnázií.

$$\text{muži: } p = 0,001 < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,016 < 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Žáci 1. ročníků budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci 3. ročníků.

H_1 Žáci 1. ročníků nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako žáci 3. ročníků.

muži: $p = 0,018 < 0,05$

ženy: $p = 0,006 < 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 budou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

H_1 Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 nebudou akceptovat kontakty a vztahy s homosexuálně orientovanými lidmi stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

muži: $p = 0,004 < 0,05$

ženy: $p = 0,0003 < 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

Vliv pohlaví na utváření postojů k homosexuálům se v druhé části dotazníku jednoznačně potvrdil. Ženy měly ve srovnání s muži o 28,18 % více kladných voleb. Vliv ostatních sledovaných jevů již nebyl takto jednoznačný. Například faktor osobní víry se projevil pouze u mužů. Naopak vzdělání se ukázalo jako vcelku vlivný faktor. Pouze při srovnání mužů studujících obor bez maturity a s maturitou neměl vliv. V ostatních případech narůstal počet „ano“ odpovědí od oborů nematuritních přes maturitní až po gymnázia. U ročníku se vliv sice potvrdil, avšak jeho směr byl u mužů opačný než u žen. Velikost obce se v naměřených datech taktéž odrazila, tolerantnějšími se ukázali respondenti z větších obcí.

Výsledky **třetí části dotazníku** (relativní četnosti) ukazuje tabulka č. 6. Odpovědi ANO jsou součtem odpovědí „spíše souhlasím“ a „souhlasím“, odpovědi NE předkládají součet odpovědí „spíše nesouhlasím“ a „nesouhlasím“.

Položky dotazníku a odpovědi respondentů	muži	ženy	souhrnně	
	n=158	n=226	n=384	
	%	%	%	
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy	ANO	31,65	21,88	25,92
	NEVÍM	51,27	48,21	49,48

homosexuálů.	NE	17,09	29,91	24,61
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	55,41	88,74	74,93
	NEVÍM	14,01	5,86	9,23
	NE	30,57	5,40	15,83
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	62,18	89,33	78,22
	NEVÍM	19,23	4,89	10,76
	NE	18,59	5,78	11,02
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	65,19	81,78	74,93
	NEVÍM	11,39	8,00	9,40
	NE	23,42	10,22	15,67
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	38,22	72,56	58,49
	NEVÍM	16,56	12,39	14,10
	NE	45,22	15,05	27,42
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	42,41	18,14	28,13
	NEVÍM	24,05	32,00	28,65
	NE	33,55	50,07	43,23
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	58,34	77,33	69,55
	NEVÍM	19,87	16,00	17,59
	NE	21,80	6,66	12,86
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	72,15	77,68	75,39
	NEVÍM	18,35	14,28	15,97
	NE	9,49	8,04	8,64
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	57,59	52,65	54,69
	NEVÍM	25,32	26,99	26,30
	NE	17,09	20,35	19,01
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	72,78	65,05	68,23
	NEVÍM	17,09	22,12	20,05
	NE	10,13	12,83	11,72
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	19,11	18,14	18,54
	NEVÍM	48,41	55,31	52,48
	NE	32,49	26,55	28,98

Tabulka č. 6: Výsledky třetí části – muži a ženy

Zdroj: autorka

Jak ukazuje tabulka č. 6, značné rozdíly mezi odpověďmi respondentů mužského a ženského pohlaví byly i v třetí části dotazníku. Například muži pouze v 55,41 % souhlasili s tím, aby bylo homosexuálům dovoleno uzavírat registrované partnerství, kdežto u žen se jednalo o 88,74 % souhlasících. Souhrnně se k uzavírání registrovaného partnerství vyjádřilo

kladně 74,93 % respondentů, což je srovnatelný výsledek se zjištěním CVVM, dle kterého uznává právo homosexuálů uzavřít registrované partnerství 72 % dospělé populace. Ovšem podíváme-li se do tabulky č. 4, zjistíme, že jen 61,50 % respondentů si myslí, že zavedení registrovaného partnerství bylo důležitým krokem pro začlenění homosexuálů do společnosti.

Že by měli mít gay muži a lesbické ženy právo uzavírat sňatek, se domnívá 51 % respondentů z řad obyvatel ČR (CVVM). Mnou realizovaný výzkum se netázal přímo na možnost sňatku, ale zjišťoval, nakolik respondenti souhlasí s tím, aby měli lidé v registrovaném partnerství stejná práva a povinnosti jako lidé v manželství, s čímž souhlasilo celých 78,22 % respondentů. Tento 27% rozdíl lze interpretovat několika způsoby. Například je možné usuzovat, že mladší lidé jsou liberálnější a skutečně by jim homosexuální sňatky v bezmála 79 % nevadily. Dalším nabízejícím se vysvětlením může být chápání pojmu manželství vlivem tradice jako označení instituce vyhrazené pouze heterosexuálům. Nicméně stejná právní náplň těchto slovně odlišných institucí by lidem již nevadila. V neposlední řadě je potřeba brát v potaz možnost, že adolescenti si ještě plně neuvědomují, co vše by možnost stejných práv a povinností pro homosexuální páry znamenala, tuto teorii by mohl podpořit i fakt, že ve více procentech souhlasili žáci prvních než třetích ročníků (viz tabulky č. 17A a 17B).

Ve srovnání s výsledky CVVM je zajímavý postoj vybraných adolescentů k možnosti adopce. Zatímco obecně mezi obyvateli ČR s adopcemi souhlasí jen 34 %, v mnou provedeném výzkumu souhlasilo s tvrzením, že by gay páry měly mít právo adoptovat děti, 58,49 % dotazovaných, s možností adopce lesbickými páry souhlasilo dokonce 74,93 %. I v těchto položkách byl velký rozdíl mezi postoji mužů a žen. V případě lesbických párů by s adopcí či pěstounskou péčí souhlasilo 65,19 % mužů a 81,78 % žen, u adopce gay páry klesl souhlas na 38,22 % u mužů a 72,56 % u žen. Důvodem by mohlo být právě ono dvojí stigma gay mužů, zmiňované v kapitole 6.4, kdy je na ně nahlíženo jakožto na potenciální rodiče jinak nejen kvůli jejich odlišné sexuální orientaci, ale i z důvodu jejich pohlaví. V společnosti stále panuje k otcům pečujícím o dítě jistá nedůvěra. Problematikou možností jak se stát rodičem se zabírala i položka „Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění“ s tvrzením souhlasilo 58,34 % mužů a 77,33 % žen.

Z výzkumného šetření vyplývá, že vysoké procento adolescentů studujících ve Frýdku-Místku si myslí, že by děti homosexuálních rodičů mohly být ve vyšší míře vystaveny šikaně (75,39 %) a jejich vývoj bude ohrožen chyběním jedné z rolí (68,23 %). Což je častou obavou i samotných gay mužů a lesbických žen. Realizované výzkumy však nepotvrdily, že by tomu tak skutečně bylo (viz kapitola 6).

Pouze 43,23 % respondentů nesouhlasí s tvrzením, že sexuální orientace osob vychovávajících dítě je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte, 28,13 % souhlasí a 28,65 % neví.

V třetí části dotazníku se již výrazněji projeví (jak u mužů, tak u žen) rozdíly v postojích osob s náboženským vyznáním a bez něj. Jednalo se opět především o otázku adopcí a umělého oplodňování. Zatímco ženy bez vyznání v 86,75 % souhlasily s možností lesbických párů adoptovat dítě či si jej vzít do pěstounské péče, u žen hlásících se k náboženskému vyznání to bylo pouze 66,67 %. V případě gay párů souhlasilo s adopcí 75,66 % žen bez vyznání a 57,78 % žen s vyznáním. V souboru mužů byl výrazný rozdíl především u možnosti adoptovat dítě lesbickými páry, mezi muži bez vyznání s touto možností souhlasilo 70,67 %, věřících jen 53,70 %. Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by umělé oplodnění povolilo 62,82 % mužů a 80,79 % žen bez vyznání, s náboženským vyznáním zvolilo možnost „ano“ 50,94 % respondentů mužského pohlaví a 68,89 % žen.

Věřící lidé si také ve více procentech odpovědí myslí, že sexuální orientace osob vychovávajících dítě má určující význam pro vývoj jeho sexuální orientace, statisticky významné rozdíly v případě této položky jsou mezi muži bez náboženského vyznání a s náboženským vyznáním. V případě žen se věřící statisticky významně častěji domnívají, že by psychosociální vývoj dítěte vychovávaného homosexuálním párem mohl být narušen chyběním ženské/mužské role. Přesné relativní četnosti ukazuje tabulka č. 15A a tabulka č. 15B.

Statisticky významné rozdíly se ukázaly i při srovnání 1. a 3. ročníků. Jedná se opět o položky zabývající se adopcemi lesbickými a gay páry. U mužů i žen více souhlasných reakcí měli žáci 1. ročníků. Muži 1. ročníků statisticky významně častěji také souhlasili s registrovaným partnerstvím než žáci 3. ročníků. Jak již bylo řečeno výše, v souboru 3. ročníků mužů převládají respondenti z oboru nezakončených maturitní zkouškou, což by mohlo být důvodem tohoto výsledku. V případě ostatních položek nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly. Procentuální zastoupení odpovědí u konkrétních položek v případě 1. a 3. ročníků ukazuje tabulky č. 17A a 17B.

Verifikace hypotéz

Níže verifikované hypotézy v sobě zahrnují odpovědi na více než jen jednu položku. V případě nulových hypotéz „...budou s možností uzavírat registrované partnerství

a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako...“ došlo ke sloučení odpovědí na položky:

Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.

Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.

Nulové hypotézy „Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je u (...) a (...) stejná.“ v sobě shrnují odpovědi na položky:

Lesbické páry by měly mít právo adoptovat (vzít si je do pěstounské péče) jen těžko umístitelné děti (děti s postižením a děti romské).

Gay páry by měly mít právo adoptovat (vzít si je do pěstounské péče) jen těžko umístitelné děti (děti s postižením a děti romské).

Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.

Důvodem opatření je nízký počet respondentů vznikuvší po jejich rozdělení dle třídících kritérií. Při výpočtu očekávaných četností se proto v mnoha případech stávalo, že četnosti u konkrétních kontingenčních tabulek vycházely ve více jak 20 % nižší než 5, což znemožňovalo verifikaci hypotéz pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát. Po sloučení odpovědí již test, až na jednu výjimku, bylo možno provést.

Nulové hypotézy jsou testovány na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, hladina signifikace je označena jako p a, je-li to možné, zaokrouhlená na tři desetinná místa.

H_0 Muži budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako ženy.

H_1 Muži nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako ženy.

$$p = 2,6 * 10^{-21} < 0,05$$

Nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Adolescenti bez náboženského vyznání budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

H_1 Adolescenti bez náboženského vyznání nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti s náboženským vyznáním.

$$\text{muži: } p = 0,058 > 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,024 < 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu přijímáme.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

H_1 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci oborů zakončených maturitou.

$$\text{muži: } p = 0,402 > 0,05$$

$$\text{ženy: } p \text{ vzhledem k nízkým očekávaným četnostem nelze vypočítat}$$

V souboru mužů nulovou hypotézu přijímáme.

V souboru žen nelze verifikaci nulové hypotézy pomocí chí-kvadrát testu provést.

H_0 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

H_1 Žáci oborů nezakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

$$\text{muži: } p = 3,7 * 10^{-5} < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,013 < 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

H_1 Žáci oborů zakončených maturitní zkouškou nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako žáci gymnázií.

muži: $p = 0,025 < 0,05$

ženy: $p = 0,615 > 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Žáci 1. ročníků budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako 3. ročníků.

H_1 Žáci 1. ročníků nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako 3. ročníků.

muži: $p = 0,0003 < 0,05$

ženy: $p = 0,491 > 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 budou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

H_1 Adolescenti žijící v obcích s počtem obyvatel do 2 000 nebudou s možností uzavírat registrované partnerství a s uznáním stejných práv pro registrované partnery a osoby v manželství souhlasit stejně často jako adolescenti žijící v obcích nad 50 000 obyvatel.

muži: $p = 0,035 < 0,05$

ženy: $p = 0,019 < 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

Vliv pohlaví na postoje k registrovanému partnerství a rozsahu práv partnerů byl opět značný. O 33,33 % více žen než mužů souhlasilo s registrovaným partnerstvím. S možností,

aby měli lidé v partnerství stejná práva jako lidé v manželství, souhlasilo o 27,15 % více žen než mužů. Vliv dalších třídicích kategorií byl v obou skupinách dokázán pouze při srovnání žáků nematuritních oborů a gymnázií (vyšší počet souhlasných odpovědí měli gymnazisté) a při srovnání respondentů žijících v obcích s počtem obyvatel do 2 000 a obcích s počtem obyvatel 50 000-200 000 (obyvatelé větších měst souhlasili ve více procentech).

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi muži a ženami stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi muži a ženami rozdílná.

$$p = 4,4 * 10^{-19} < 0,05$$

Nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty bez náboženského vyznání a adolescenty s náboženským vyznáním stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty bez náboženského vyznání a adolescenty s náboženským vyznáním rozdílná.

$$\text{muži: } p = 0,002 < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,0002 < 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou rozdílná.

$$\text{muži: } p = 0,015 < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,762 > 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky gymnázií stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů nezakončených maturitní zkouškou a mezi žáky gymnázií rozdílná.

$$\text{muži: } p = 0,001 < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,716 > 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou a mezi žáky gymnázií stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky oborů zakončených maturitní zkouškou a mezi žáky gymnázií rozdílná.

$$\text{muži: } p = 0,924 > 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,949 > 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu přijímáme.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky 1. a 3. ročníků stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi žáky 1. a 3. ročníků rozdílná.

$$\text{muži: } p = 1,9 * 10^{-5} < 0,05$$

$$\text{ženy: } p = 0,135 > 0,05$$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu přijímáme.

H_0 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty žijícími v obcích do 2 000 obyvatel a adolescenty žijícími v obcích nad 50 000 obyvatel stejná.

H_1 Četnost adolescentů souhlasících s možností adopce a umělého oplodnění je mezi adolescenty žijícími v obcích do 2 000 obyvatel a adolescenty žijícími v obcích nad 50 000 obyvatel rozdílná.

muži: $p = 0,030 < 0,05$

ženy: $p = 0,045 < 0,05$

V souboru mužů nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

V souboru žen nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

Stejně jako v předchozích dvou případech i v otázce adopcí a umělého oplodnění se výrazně potvrdily rozdíly mezi pohlavími. S adopcemi (pěstounskou péčí) osob s homosexuální orientací souhlasilo o 24,73 % více žen než mužů. Menší rozdíl již byl v kladných odpovědích u možnosti umělého oplodnění, souhlasilo o 18,99 % více žen. Vliv dalších faktorů byl v případě mužů i žen potvrzen pouze u náboženského vyznání (více procent souhlasících bylo mezi adolescenty bez vyznání) a velikosti obce, ve které žijí (osoby žijící v obci nad 50 000 obyvatel souhlasily s adopcemi a oplodněním častěji).

Čtvrtá část dotazníku poskytovala respondentům prostor k vyjádření jejich postřehů či připomínek k tématu. Možnosti využilo 54 osob. Nejvíce respondentů poukazovalo na skutečnost, že homosexuálové jsou lidé jako všichni jiní, a mají tudíž právo na stejný život se stejnými právy jako heterosexuálové. *„Nechápu k čemu tyhle otázky jsou třeba... Každý člověk má nárok na vše či je homo nebo hetero či bisex. Je to jedno.“*

Druhým nejčastějším námětem připomínek bylo odkazování na charakter a vlastnosti jako stěžejní ukazatel při hodnocení člověka: *„Člověka nesoudím podle orientace ale podle charakteru.“* *„Určité názory nemohu vyjádřit jelikož záleží na jednotlivcích a jejich vlastnostech ne na orientaci“*

Ne všechny reakce ale byly takto tolerantní. *„Toto téma mě nezajímá. Jedná se o určitou chybu ve vývoji člověka, popř. chybu ovlivněnou narušením psychického vývoje člověka nebo i šokem (...) Je to proti přírodě, to společnost je vytvořila.“* *„Neměli by ani chodit na veřejnost.“* *„Jsou to nepřátelé národa (...) za to Arabové se s tím nepárou a pobijí je do jednoho což by mělo být i u nás“*

Sedm respondentů se ve svých odpovědích zabíralo problematikou adopcí homosexuálními páry. Ve dvou případech se setkáváme s onou častou tolerancí s podmínkou či výhradou, Sloboda (in Šilhan, 2013) například považuje české občany za tolerantní jen do chvíle, než se posuzovaná věc týká jich samotných *„Tolerujeme vás, pokud nejste našimi sousedy, nejste učitelé našich dětí, sami nechcete mít děti, a nechceme, abyste byli, nedej bože, našimi dětmi.“* *„Proti homosexuálním párům nemám nic, ovšem když dojde na otázku dětí u těchto páru, nesouhlasím s tím.“* *„Nejsem proti homosexualitě, sem jen proti tomu aby*

mohli adoptovat nebo hlídat dítě, protože dítě může pak myslet, že je to normální.“ Byl zde i komentován důvod, proč s adopcemi nesouhlasí, a důvod, proč souhlasí pouze s adopcemi lesbickými páry. „(Děti) by byly popletené a nechápaly by životní role“ „Myslím si, že dítě které vyrůstá u dvou žen nebude šikanováno na rozdíl od dítěte který vyrůstá u dvou mužů.“ „muži nemají mateřský pud jako ženy“

Další okruh odpovědí lze nazvat „homosexualita jako trend dnešní doby“. Označení homosexuality jako trendu však nutně neznamenal netolerantní postoje k homosexuálům a jejich právům. *„V dnešní době se u mladých lidí ve věku okolo 13-20 let stává homosexualita spíše životní styl a trend. Snaží se totiž zkusit něco nového a chtějí tímto vyniknout, ikdyž si později uvědomí že nejsou homosexuálové.“* „Máme v týmu holky, které se, (jen tak), už jen z trendu, zamilovávají do sebe navzájem a hrajou si na ně. (...) ale nemám proti svobodnému životu každého nic.“ Jedna z reakcí odmítala homosexuální orientaci jako vrozenou dispozici v případě všech osob: *„Nevěřím, že se s tím někdo narodí je to maximálně „ móda“ doby! Asi chtějí být zajímaví.“* Objevila se i reakce poukazující na větší toleranci společnosti jako na důvod většího výskytu jedinců s homosexuální orientací: *„já opravdu nechápu názor lidí, kteří tvrdí, že je to taková „vymoženost“ dnešní doby. (...) Dnes se to jen lidé nemusí bát přiznat, jak tomu bylo dřív.“*

Tři respondenti hovořili o své vlastní homosexuální orientaci, čímž se nám naskytl i pohled „z druhé strany“. *„Žijeme ve zlaté době, ve které upadá kult náboženství a otvírá tak cestu k vzájemnému pochopení. (...) Tak jako byli černoši diskriminováni před 100 lety, jsme stále i my.“* „Vadí mi to, když jdete po ulici a všichni po vás neslušně řvou, vždyť i já jsem normální člověk (...) nevybrala jsem si to, vy snad ano? Vybrali jste si snad, že budete heterosexuální?“

V jedné z výpovědí se objevuje problematika rodičovského coming outu. *„...jsem přiznala své mamce to, že mám roční vztah se slečnou (...). Než se s tím srovnala, řekla mi hodně škaredých věcí a já mám od té doby psychické problémy. Nyní už to není takový problém, mamka mi řekla, že je jí jedno s kým budu žít, jestli s ženou, mužem nebo opicí. Hlavně ať se mám dobře. Mám ale kamaráda, který už 8 let popírá své matce svou homosexualitu, kvůli strachu.“*

7.5 Závěr empirické části

Jak je uvedeno v kapitole 2.1, měření postojů s sebou nese řadu komplikací. Za největší problém lze považovat vícesložkovost postoje, jeho složení z komponenty

kognitivní, emotivní a konativní. Z tohoto důvodu se výzkum snažil zmapovat pouze dílčí části postoje, nikoliv postoj jako celek. Důležitým krokem při konstrukci dotazníku byl výběr výzkumné techniky, aby skutečně měřil postoje respondentů. Výčet nejpropracovanějších technik a jejich popis byl již zmíněn v kapitole 2.1, pro mnou realizovaný výzkum byla využita Bogardova škála sociální vzdálenosti a Likertova škála.

Validitu výzkumného nástroje se změřit nepodařilo. Nicméně jednotlivé prvky výzkumného nástroje byly konzultovány s vedoucí práce. Zvláštní pozornost byla věnována třetí části dotazníku, neboť se jedná o mnou vytvořený soubor výroků. Reliabilita byla měřena prostřednictvím metody půlení.

Je třeba nezapomínat, že každý člověk nemusí zaujímat k tématu výzkumu nějaký postoj. Aby tito lidé nebyli nuceni odpovídat náhodně a nedocházelo proto ke zkreslení výsledků, byla u položek i možnost odpovědi „nevím“. Nicméně se domnívám, že téma homosexuality, především ožehavá otázka možnosti adopce dětí gay a lesbickými páry, je v dnešní době aktuální a většina osob se přiklání k jedné či druhé straně. Ostatně položky týkající se uzavírání registrovaného partnerství, práv homosexuálů a možnosti adopce patřily mezi položky s nejmenší četností odpovědi „nevím“.

Slovy „nezájem“, „nuda“ apod. označili dotazník čtyři respondenti, podíváme-li se na odpovědi v těchto dotaznících, zjistíme, že ve třech případech v druhé části dotazníku převládají odpovědi „spíše ne“ a „ne“. Nabízí se otázka, v kolika případech bychom za tzv. nezájmem našli spíše nechuť, či dokonce odpor zabývat se otázkami gay a lesbické problematiky.

Největší nedostatek svého výzkumu vidím v nemožnosti doplnit dotazníkové šetření přímými rozhovory s respondenty. Takto sice vidíme konkrétní odpovědi, nevíme však již, co k nim vedlo, není nám umožněna hlubší analýza postoje. Například je-li důvodem k nesouhlasu s adopcemi ohled na dítě jakožto možnou oběť šikany, či nedůvěra v rodičovské schopnosti homosexuálů nebo něco zcela jiného.

Na základě zpracování dotazníku se jeví jako vhodnější řešení využití menšího počtu položek v dotazníku a zároveň oslovení vyššího počtu respondentů. Malý počet respondentů se projevil problematicky při verifikaci hypotéz (viz výše). Při zvolené hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a takto malém počtu respondentů existuje značná pravděpodobnost, že by mohlo dojít k tzv. chybě prvního druhu, kdy neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu, ačkoliv je pravdivá.

Zároveň by bylo vhodné zaměřit se na rovnoměrnost zastoupení respondentů. Například na základě vrácených vyplněných dotazníků provést druhý výběr škol určených

k oslovení, aby byl vyrovnán velký nepoměr respondentů mužského pohlaví studujících obor nezakončený maturitou, a těch, kteří studují obor maturitní.

ZÁVĚR

Domnívám se, že stanovené cíle diplomové práce se podařilo naplnit. V teoretické části byly objasněny základní pojmy práce. Bylo charakterizováno vývojové období adolescence a některé jeho hlavní vývojové úkoly a změny, jež by mohly mít vliv při formování postojů k homosexualitě. Konkrétně se jedná o proces socializace, vytváření identity, morální a hodnotový vývoj. Dále byl vymezen pojem postoje, jejich formování, možnost změny, formování postojů k homosexualitě, předsudky a z nich vznikající homofobie. Mezi významné činitele, které mají vliv na formování postojů k homosexualitě, patří školy, média a církve. Pozornost byla věnována i registrovanému partnerství a jeho odlišnostem od manželství. Další kapitola se věnovala rodičovství osob s homosexuální orientací. Představovala homoparentalitu jako jev vyskytující se i v České republice, ačkoliv zde chybí legislativa, která by upravovala vztahy dítěte a sociálního rodiče.

Empirická část práce se věnovala postojům vybraných adolescentů k dané problematice. A byla zpracována pomocí kvantitativního výzkumu. Prostřednictvím dotazníku, který se skládal ze čtyř částí a využíval výroky doplněné postojovými škálami, bylo zjišťováno, jaké postoje zaujímají adolescenti studující na středních školách ve Frýdku-Místku k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací. Na základě dat zjištěných výzkumným šetřením lze konstatovat, že adolescenti z řad respondentů jsou právu uzavírat registrované partnerství nakloněni v podobné míře jako respondenti zastupující všechny obyvatele ČR starší 15 let. K možnosti lesbických a gay párů adoptovat děti se již adolescenti stavěli podstatně vstřícněji než respondenti CVVM.

Mezi jevy, které mají vliv na formování postojů k homosexualitě, patří i pohlaví, věk, vzdělání, velikost obce, ve které jedinci žijí, či je-li člověk věřící nebo nikoliv. Výzkum zjišťoval, projeví-li se tento vliv i u zkoumaných adolescentů. Jednoznačně se prokázala spojitost mezi postoji a pohlavím, ženy se k homosexuálům a jejich právům stavěly pozitivněji než muži.

Na první pohled by se mohlo zdát, že v dnešní době je již neustálé řešení tématu homosexuality zbytečné, realizovaný výzkum ale ukazuje, že tomu tak není. Především přihlédneme-li ke znalostem o homosexualitě jako jevu vyskytujícím se v každé společnosti či vzniku sexuální orientace. Osobně považuji za důležité i odstraňování genderových stereotypů, ono jasné rozdělování na tzv. mužské a ženské role, přesvědčení, že ženská psychika se s mužskou doplňuje, a proto je žádoucí heterosexuality.

Hlavní přínos práce spatřuji v informacích, které byly zjištěny realizovaným výzkumem. Pro mne osobně však bylo přínosné i samotné zpracovávání teoretické části. A to

nejen z hlediska osobního zájmu o danou problematiku, ale i z hlediska oboru sociální práce. Sociální pracovník přichází do kontaktu s různým typem klientů a bylo by mylné předpokládat, že se jedná pouze a heterosexuály a rodiny heterosexuálů. Proto považuji orientaci v dané problematice za důležitou.

SEZNAM ZKRATEK

AIDS – Acquired Immunodeficiency Syndrome – Syndrom získaného selhání imunity

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČR – Česká republika

GLL – Gay a lesbická liga

HIV – Human Immunodeficiency Virus – virus lidské imunitní nedostatečnosti

HRHO – Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů

LGBT – lesby, gayové, bisexuálové a transgender osoby

např. – například

Sb. – Sběrka zákonů

SOHO – Sdružení organizací homosexuálních občanů

s. – strana

tzv. – takzvané

USA – United States of America – Spojené státy americké

WHO – World Health Organisation – Světová zdravotnická organizace

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Typ školy a ročník respondentů.

Tabulka č. 2: Náboženské vyznání respondentů.

Tabulka č. 3A: Velikost místa bydliště respondentů I.

Tabulka č. 3B: Velikost místa bydliště respondentů II.

Tabulka č. 4: Výsledky první části – muži a ženy.

Tabulka č. 5: Výsledky druhé části – muži a ženy.

Tabulka č. 6: Výsledky třetí části – muži a ženy

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BARŠOVÁ, Andrea. Partnerské soužití gayů a lesbiček: kde jsme a kam směřujeme. In: FORMÁNKOVÁ, Lenka, ed. a RYTÍŘOVÁ, Kristýna, ed. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004. s. 67-78. ISBN 80-903228-3-2.

BEŇOVÁ, Kateřina. Jaký obraz o sobě vytvářejí lesby a gayové v České republice. In: KOUT, Jan, ed., RUMPEL, Aleš, ed. a STRACHOŇ, Martin, ed. *Mediální obraz leseb a gayů: středoevropská konference při festivalu Mezipatra*. Brno: STUD, 2006. s. 3-7. ISBN 80-239-8120-X.

BEŇOVÁ, Kateřina a kol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. 72 s. ISBN 978-80-87041-33-8.

BOBEK, Michal, ed., BOUČKOVÁ, Pavla, ed. a KÜHN, Zdeněk, ed. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007. 471 s. Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

BOHNER, Gerd. Postoje. In: HEWSTONE, Miles, ed. a WOLFGANG, Stroebe, ed. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. s. 281-328. ISBN 80-7367-092-5.

BORNEMAN, Ernest. *Encyklopedie sexuality*. Praha: Victoria Publishing, 1993. 666 s. ISBN 80-85605-17-1.

BRAUN, Richard. Beseda s gay kluky. In: *Problematika dětské pornografie a její prevence na škole*. Praha: VÚP ve spolupráci s MŠMT, 2003. s. 40-42.

BROWN. Meziskupinové vztahy. In: HEWSTONE, Miles, ed. a WOLFGANG, Stroebe, ed. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. s. 533-570. ISBN 80-7367-092-5.

BRZEK, Antonín. Sebeodhalení a sebepochopení („coming out“). In: BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Med., 1992. s. 42-43. ISBN 80-85526-03-4.

BRZEK, Antonín. Homosexualita v lidských dějinách. In: BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Med., 1992. s. 105-110. ISBN 80-85526-03-4.

BRZEK, Antonín. Homosexualita a zákon. In: BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Med., 1992. s. 111-113. ISBN 80-85526-03-4.

BRZEK, Antonín. Homosexuálové a křesťanství. In: BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Med., 1992. s. 114-119. ISBN 80-85526-03-4.

CAPPONI Věra, HAJNOVÁ, Růžena a NOVÁK, Tomáš. *Sexuologický slovník*. Praha: Grada, 1994. 149 s. ISBN 80-7169-115-1.

CIPROVÁ, Kristýna. Queer v Česku. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví"*. *Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. s. 597-612. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

ČERNOUŠKOVÁ, Viola. *Sociální postoje a možnost jejich měření v pedagogické praxi*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1988. 66 s.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. 387 s. ISBN 80-7203-380-8.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.

FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. 527 s. ISBN 80-7272-010-4.

GARNETS, Linda D. a KIMMEL, Douglas C. Introduction to the Second Edition: Lesbian, Gay Male, and Bisexual Dimensions in the Psychological Study of Human Diversity. In: *Psychological Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Experiences*. 2. vyd. New York: Columbia University Press, ©2003, s. 1-25. ISBN 978-0-231-12413-3.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X.

GRONEBERG, Michael a FUNKE, Christian. Introduction. In: *Combatting Homophobia: Experiences and Analyses Pertinent to Education*. Berlin: LIT Verlag, 2011, s. 1-22. ISBN 978-3-643-11146-3.

GUT, Philipp. *Když se homosexualita stává druhem náboženství*. Praha: Občanský institut, 2010. 11 s. Bulletin OI, č. 223. ISBN 978-80-86972-57-2.

HALL, Timothy M. České homosexuální identity v globální a místní perspektívě. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví". Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. s. 527-612. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portal, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 165 s. ISBN 80-7178-763-9.

HIML, Pavel. Proti přirozenosti. Stejnopohlavní vztahy v předmoderních dějinách českých zemí. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví". Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. s. 9-22. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

HYNIE, Josef. *Základy sexuologie*. 1. 2. dopl. vyd. Praha, 1980. 154 s.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000. 218 s. ISBN 80-7184-954-5.

KOCOURKOVÁ, Vladimíra a ŠAFRÁNKOVÁ, Anna. Teoretická východiska analýzy postojů učitelů základních škol ve vztahu k edukaci sociálně znevýhodněných žáků. In: BARGEL, M., ed., JAROSZ, E., ed., JŮZL, M., ed. *Sociální pedagogika v souvislostech globální krize. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: IMS, 2011. s. 434 – 440. ISBN 978-80-87182-16-1.

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

MARŠÁLOVÁ, Libuša, MIKIŠÍK, Oldřich a kol. *Metodológia a metody psychologického výskumu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. 423 s. ISBN 80-08-00019-8.

MIŠKOLCI, Josef. Partnerství a sexualita. In: SMETÁČKOVÁ, Irena, ed. *Na cestě k vlastní rodině. Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Otevřená společnost, 2008. s. 67-78. ISBN 978-800-87110-12-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997. 336 s. ISBN 80-200-0628-1.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011. 119 s. Studie, sv. 68. ISBN 978-80-7419-041-4.

POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 249 s. ISBN 978-80-210-5013-6.

PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. Homosexuální partnerství. In: BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Med., 1992. s. 75-86. ISBN 80-85526-03-4.

PROCHÁZKA, Ivo. *Coming out: průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD, 2002. 34 s. ISBN 80-238-8850-1.

PROCHÁZKA, Ivo. Kulturní a sociální aspekty homosexuality. In: ŠULOVÁ, Lenka a kol. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, 2011. s. 198-203. ISBN 978-80-7345-238-4.

PROCHÁZKA, Ivo. Sexuální orientace. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 107-119. ISBN 978-80-247-2492-8.

PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Praha: Torst, 2012. 161 s. ISBN 978-80-7215-434-0.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

SEDLÁČKOVÁ, Anna a ŠULOVÁ, Lenka. Lesbické rodiny a jejich specifické znaky. In: ŠULOVÁ, Lenka a kol. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, 2011. s. 204-216. ISBN 978-80-7345-238-4.

SEIDL, Jan. Křížácké tažení, či ostrov relativního bezpečí? Perzekuce homosexuálů v Protektorátu Čechy a Morava. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví" . Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. s. 207-269. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

SEIDL, Jan, WINTR, Jan a NOZAR, Lukáš. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. 582 s. ISBN 978-80-7294-585-6.

SCHINDLER, Franz. Život homosexuálních mužů za socialismu. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví" . Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. s. 271-386. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

SLOBODA, Zdeněk. Gay a lesbická media po roce 1989. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví". Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí.* Praha: Argo, 2013. s. 479-526. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

SMETÁČKOVÁ, Irena. Homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit. In: SMETÁČKOVÁ, Irena a BRAUN, Richard. *Homofobie v žákovských kolektivech.* Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. 54 s. ISBN 978-80-7440-016-2.

SMITH, F. LaGard. *Hnutí homosexuálů: boj za lidská práva, nebo propaganda?.* Praha: Návrat domů, 2004. 182 s. ISBN 80-239-4122-4.

SOKOLOVÁ, Věra. „A co děti?...“: gay a lesbické rodičovství. In: FORMÁNKOVÁ, Lenka, ed. a RYTÍŘOVÁ, Kristýna, ed. *Abc feminizmu.* Brno: Nesehnutí, 2004. s. 80-96. ISBN 80-903228-3-2.

SOKOLOVÁ, Věra. Otec, otec a dítě. Gay muži a rodičovství. In: HIML, Pavel, ed., SEIDL, Jan, ed. a SCHINDLER, Franz, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví". Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí.* Praha: Argo, 2013. s. 555-598. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.

SOKOLOVÁ, Věra. Reprezentace gayů a leseb v mainstreamových vizuálních médiích. In: KOUT, Jan, ed., RUMPEL, Aleš, ed. a STRACHOŇ, Martin, ed. *Mediální obraz leseb a gayů: středoevropská konference při festivalu Mezipatra.* Brno: STUD, 2006. s. 3-7. ISBN 80-239-8120-X.

STEHLÍKOVÁ, Džamila, PROCHÁZKA Ivo a HROMADA, Jiří. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR.* Praha: Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice, ©1995. 140 s.

SVÁKOVÁ, Andrea a ONDRISOVÁ, Sylvia. Špecifiká gejských a lesbických partnerských vztahov. *Československá psychologie*, 2003, Vol. 47, no. 4, s. 346-355. ISSN 0009-062X.

SZABO, Noemi. Jaký obraz sebe sama vytvářejí gayové a lesby v různých mediálních kampaních?. In: KOUT, Jan, ed., RUMPEL, Aleš, ed. a STRACHOŇ, Martin, ed. *Mediální obraz leseb a gayů: středoevropská konference při festivalu Mezipatra*. Brno: STUD, 2006. s. 3-7. ISBN 80-239-8120-X.

ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha: Grada, 2003. 104 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0291-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0

VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. 137 s. ISBN 978-80-7464-125-1.

VÁVRA, Martin. Nesnáze s měřením postojů. *SDA Info*, 2006, Vol. 8, no. 1, s. 9-12. ISSN 1212-995X.

VÝROST, Jozef. *Sociálně-psychologický výskum postojov*. Bratislava: VEDA, 1989. 337 s. ISBN 80-224-0054-8.

WINTR, Jan. Parlamentární projednávání návrhů zákona o registrovaném partnerství. In: SEIDL, Jan, WINTR, Jan a NOZAR, Lukáš. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. s. 429-459. ISBN 978-80-7294-585-6.

WEISS, Petr. Homosexualita jako variace lidské sexuality. In: ŠULOVÁ, Lenka a kol. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, 2011. s. 191-197. ISBN 978-80-7345-238-4.

Internetové zdroje

CVVM. *Postoje veřejnosti k právním homosexuálů – květen 2013*. Tisková zpráva [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2013 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7023/f3/ov130604.pdf

CVVM. *Tolerance k vybraným skupinám obyvatel - březen 2014*. Tisková zpráva [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2014 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7209/f3/ov140408.pdf

Česká republika. *Zákon č. 115/2006 Sb., Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*. [online]. [cit. 2014-01-09]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

FASSIN, Eric. Užívání vědy a věda o užíváních: K tématu homoparentálních rodin [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://is.muni.cz/el/1423/podzim2010/SAN301/um/Fassin_Eric._2003._Uzivani_vedy_a_ved_a_o_uzivanich._K_tematu_homoparentalnich_rodin.pdf

FIFKOVÁ, Hanka. Sexuální orientace. In: FIFKOVÁ Hanka a kol. *Sexuální výchova – vybraná témata* [online]. Praha: MŠMT, 2009, s. 34-35 [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: http://www.eduin.cz/wpcontent/uloziste/311/Methodicke_materialy/Sexualni_vychova_vybrana_temata.pdf

ICD-10 Version: 2010. [online]. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://apps.who.int/classification/icd10/browse/2010/en#/F66.1>

KAŇKA, Petr a SCHEANSOVÁ, Andrea. Pedagog a homosexualita. In: *Problematika dětské pornografie a její prevence na škole* [online]. Praha: VÚP ve spolupráci s MŠMT, 2003. s. 27-39 [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <http://www.004.cz/pg-uvod/sbornik.zip>

RYŠAVÝ, Dan. Sociální distance vůči Romům. Případ vysokoškolských studentů. *Sociologický časopis* [online]. 2003, Vol. 39, no. 1, s. 55-77 [cit. 2013-11-05]. ISSN 2336-

128X. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/c9fa41be2084d1fbb00801ef37a916f400addb6b_180_15rysa22.pdf

ŠESTÁKOVÁ, Barbora. *Výchova dětí homosexuálními páry z pohledu pedagogů* [online]. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/253080/pdf_b/Bakalarska_prace__Automaticky_ulozeno_.pdf

ŠILHAN, Jan, 2013. *Česko jako duhový ráj? Tolerance se schovává za čísla.* In: ceskatelevize.cz [online]. 13. 8. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/238247-cesko-jako-duhovy-raj-tolerance-se-schovava-za-cisla-a-ma-limity/>

TALANDOVÁ, Jaroslava. *Sociální postavení lesbických žen a alternativní modely v kontextu heterosexuální společnosti* [online]. Praha: L-klub Lambda, 1997 [cit. 2013-15-12]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20071217011126/http://www.scalex.cz/sophia/taland/obsah.htm>

WAALDIJK, Kees. Cestou malých změn: jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví. In: BARŠA, Pavel ed. *Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity. Politika rodu a sexuální identity* [online]. Brno: Masarykova Univerzita, 2002. s. 153-172 [cit. 2014-01-09]. ISBN 80-210-2834-3. Dostupné z: socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080304143045.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Tabulka č. 8A: Výsledky první části – muži: náboženské vyznání
- Příloha č. 2: Tabulka č. 8B: Výsledky první části – ženy: náboženské vyznání
- Příloha č. 3: Tabulka č. 9A: Výsledky první části – muži: školy
- Příloha č. 4: Tabulka č. 9B : Výsledky první části – ženy: školy
- Příloha č. 5: Tabulka č. 10A : Výsledky první části – muži: ročník
- Příloha č. 6: Tabulka č. 10B : Výsledky první části – ženy: ročník
- Příloha č. 7: Tabulka č. 11A : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště I
- Příloha č. 8: Tabulka č. 11B : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště II
- Příloha č. 9: Tabulka č. 11C : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště I
- Příloha č. 10: Tabulka č. 11D : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště II
- Příloha č. 11: Tabulka č. 12A: Výsledky druhé části – muži: náboženské vyznání
- Příloha č. 12: Tabulka č. 12B: Výsledky druhé části – ženy: náboženské vyznání
- Příloha č. 13: Tabulka č. 13A: Výsledky druhé části – muži: školy
- Příloha č. 14: Tabulka č. 13B: Výsledky druhé části – ženy: školy
- Příloha č. 15: Tabulka č. 14A: Výsledky druhé části – muži: ročníky
- Příloha č. 16: Tabulka č. 14B: Výsledky druhé části – ženy: ročníky
- Příloha č. 17: Tabulka č. 15A: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště I
- Příloha č. 18: Tabulka č. 15B: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště II
- Příloha č. 19: Tabulka č. 15C: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště I
- Příloha č. 20: Tabulka č. 15D: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště II
- Příloha č. 21: Tabulka č. 16A: Výsledky třetí části – muži: náboženské vyznání

Příloha č. 22: Tabulka č. 16B: Výsledky třetí části – ženy: náboženské vyznání

Příloha č. 23: Tabulka č. 17A: Výsledky třetí části – muži: školy

Příloha č. 24: Tabulka č. 17B: Výsledky třetí části – ženy: školy

Příloha č. 25: Tabulka č. 18A: Výsledky třetí části – muži: ročníky

Příloha č. 26: Tabulka č. 18B: Výsledky třetí části – ženy: ročníky

Příloha č. 27: Tabulka č. 19A: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště I

Příloha č. 28: Tabulka č. 19B: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště II

Příloha č. 29: Tabulka č. 19C: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště I

Příloha č. 30: Tabulka č. 19D: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště II

Příloha č. 1: Tabulka č. 7A: Výsledky první části – muži: náboženské vyznání

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez vyznání	s vyznáním
		n=77 %	n=54 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	46,05	46,3
	NEVÍM	28,95	14,81
	NE	25,0	38,89
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	7,79	11,54
	NEVÍM	10,39	11,54
	NE	81,82	76,95
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	55,84	48,15
	NEVÍM	29,98	24,07
	NE	18,18	27,78
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	25,97	27,78
	NEVÍM	54,55	33,33
	NE	19,48	38,89
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	13,16	15,09
	NEVÍM	44,37	49,06
	NE	39,47	35,85
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	46,75	35,19
	NEVÍM	25,98	35,19
	NE	27,27	29,62
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	29,87	51,85
	NEVÍM	36,36	22,22
	NE	33,77	25,93
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	48,05	49,09
	NEVÍM	27,27	14,55
	NE	24,68	36,36
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	44,74	51,92
	NEVÍM	43,42	26,93
	NE	11,84	21,15
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	18,18	35,19
	NEVÍM	29,87	25,93
	NE	51,95	38,88
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	17,33	3,70
	NEVÍM	36,00	42,60
	NE	46,67	53,70

Zdroj: autorka

Příloha č. 2: Tabulka č. 7B: Výsledky první části – ženy: náboženské vyznání

Položky dotazníku a odpovědi respondentů	bez vyznání		s vyznáním	
		n=152		n=45
		%		%
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	59,18		66,67
	NEVÍM	23,81		20,00
	NE	17,0		13,33
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	2,63		6,67
	NEVÍM	3,95		4,44
	NE	93,42		88,89
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	70,00		72,09
	NEVÍM	9,33		20,93
	NE	20,67		6,98
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	44,97		42,86
	NEVÍM	35,57		40,48
	NE	19,46		16,66
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	19,08		11,63
	NEVÍM	43,42		53,49
	NE	37,5		34,88
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	64,00		51,11
	NEVÍM	16,67		26,67
	NE	19,33		22,22
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	35,46		34,09
	NEVÍM	27,66		27,27
	NE	36,88		38,64
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	78,26		73,33
	NEVÍM	21,74		22,22
	NE	0,00		4,45
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	28,00		37,78
	NEVÍM	48,00		37,78
	NE	24,00		24,44
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	13,25		13,33
	NEVÍM	15,89		17,78
	NE	70,86		68,89
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	15,79		15,56
	NEVÍM	38,16		40,00
	NE	46,05		44,44

Zdroj: autorka

Příloha č. 3: Tabulka č. 8A: Výsledky první části – muži: školy

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez mat.	s mat.	gym.
		n=90 %	n=28 %	n=42 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	37,08	60,71	57,14
	NEVÍM	26,97	25,00	11,90
	NE	35,96	14,29	30,95
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	7,78	10,71	9,52
	NEVÍM	16,67	17,86	9,52
	NE	75,56	71,43	80,95
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	56,18	71,43	50,00
	NEVÍM	15,73	17,86	35,71
	NE	28,09	10,71	14,29
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	32,58	25,00	26,83
	NEVÍM	43,82	35,71	48,78
	NE	23,60	39,29	24,39
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	14,94	21,43	14,29
	NEVÍM	51,72	28,57	45,24
	NE	33,33	50,00	40,48
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	38,89	32,14	52,38
	NEVÍM	33,33	21,43	33,33
	NE	27,78	46,43	14,29
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	47,78	32,14	38,10
	NEVÍM	28,89	25,00	38,10
	NE	23,33	42,86	23,81
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	40,00	50,00	64,29
	NEVÍM	35,56	21,43	19,05
	NE	24,44	28,57	16,67
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	48,31	48,15	53,66
	NEVÍM	41,57	29,63	29,27
	NE	10,11	22,22	17,07
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	23,26	28,57	26,19
	NEVÍM	37,21	14,29	21,43
	NE	39,53	57,14	52,38
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	13,79	14,29	7,14
	NEVÍM	41,38	25,00	50,00
	NE	44,83	60,71	42,86

Zdroj: autorka

Příloha č. 4: Tabulka č. 8B : Výsledky první části – ženy: školy

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez mat.	s mat.	gym.
		n=34 %	n=120 %	n=73 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	39,39	56,14	69,86
	NEVÍM	30,30	26,32	19,18
	NE	30,30	17,54	10,96
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	14,71	3,33	0,00
	NEVÍM	11,76	5,00	1,37
	NE	73,53	91,67	98,63
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	57,58	73,50	68,06
	NEVÍM	21,21	9,40	13,89
	NE	21,21	17,09	18,06
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	46,88	44,92	35,21
	NEVÍM	31,25	34,75	45,07
	NE	21,88	20,34	19,72
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	20,59	17,50	15,07
	NEVÍM	26,47	45,00	49,32
	NE	52,94	37,50	35,62
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	58,82	66,10	52,05
	NEVÍM	20,59	19,49	20,55
	NE	20,59	14,41	27,40
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	55,88	27,97	26,03
	NEVÍM	14,71	30,51	26,03
	NE	29,41	41,53	47,95
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	58,82	70,83	76,71
	NEVÍM	35,29	20,83	16,44
	NE	5,88	8,33	6,85
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	29,41	24,37	36,11
	NEVÍM	47,06	55,46	31,94
	NE	23,53	20,17	31,94
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	41,18	9,24	12,33
	NEVÍM	14,71	16,81	19,18
	NE	44,12	73,95	68,49
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	32,35	12,50	15,07
	NEVÍM	38,24	45,83	35,62
	NE	29,41	41,67	49,32

Zdroj: autorka

Příloha č. 5: Tabulka č. 9A : Výsledky první části – muži: ročník

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		1. ročníky	3. ročníky
		n=58 %	n=102 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	51,72	48,35
	NEVÍM	12,07	31,87
	NE	36,21	19,78
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	6,90	9,8
	NEVÍM	15,52	14,71
	NE	77,58	75,49
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	56,9	57,43
	NEVÍM	20,69	21,78
	NE	22,41	20,79
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	29,82	29,7
	NEVÍM	42,11	44,56
	NE	28,07	25,74
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	10,35	19,19
	NEVÍM	21,72	42,43
	NE	37,93	38,38
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	55,17	33,33
	NEVÍM	20,69	37,26
	NE	24,14	29,41
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	50,00	40,2
	NEVÍM	24,07	31,37
	NE	25,93	28,43
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	60,35	41,18
	NEVÍM	17,24	35,29
	NE	22,41	23,53
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	48,28	50,51
	NEVÍM	32,76	38,38
	NE	18,96	11,11
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	25,86	23,53
	NEVÍM	25,86	33,33
	NE	48,28	43,14
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	16,07	9,90
	NEVÍM	41,07	40,59
	NE	42,86	49,51

Zdroj: autorka

Příloha č. 6: Tabulka č. 9B : Výsledky první části – ženy: ročník

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		1. ročníky	3. ročníky
		n=119 %	n=108 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	50,88	66,04
	NEVÍM	25,44	23,58
	NE	23,68	10,38
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	4,35	3,7
	NEVÍM	4,35	1,85
	NE	91,3	94,45
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	66,38	72,64
	NEVÍM	16,38	8,49
	NE	17,24	18,87
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	41,88	42,31
	NEVÍM	41,03	33,65
	NE	17,09	24,04
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	15,97	18,52
	NEVÍM	46,22	40,74
	NE	37,81	40,74
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	68,64	51,4
	NEVÍM	16,1	24,30
	NE	15,26	24,3
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	33,61	29,25
	NEVÍM	24,37	29,25
	NE	42,02	41,5
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	69,75	72,22
	NEVÍM	26,89	15,74
	NE	3,36	12,04
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	19,66	38,89
	NEVÍM	57,26	35,18
	NE	23,08	25,93
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	12,71	17,59
	NEVÍM	15,26	19,45
	NE	72,03	62,96
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	16,81	15,74
	NEVÍM	52,10	29,63
	NE	31,09	54,63

Zdroj: autorka

Příloha č. 7: Tabulka č. 10A : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště I

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		do 2 tis.	2 tis.-20 tis.
		n=44 %	n=39 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	40,91	41,03
	NEVÍM	29,55	10,26
	NE	29,55	48,72
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	9,09	10,26
	NEVÍM	18,18	10,26
	NE	72,73	79,49
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	54,55	51,28
	NEVÍM	20,45	23,08
	NE	25,00	25,64
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	25,00	31,58
	NEVÍM	34,09	44,74
	NE	40,91	23,68
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	9,52	17,95
	NEVÍM	54,76	41,03
	NE	35,71	41,03
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	45,45	46,15
	NEVÍM	25,00	23,08
	NE	29,55	30,77
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	43,18	51,28
	NEVÍM	29,55	28,21
	NE	27,27	20,51
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	47,73	48,72
	NEVÍM	22,73	12,82
	NE	29,55	38,46
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	50,00	56,41
	NEVÍM	38,64	28,21
	NE	11,36	15,38
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	20,45	31,58
	NEVÍM	38,64	28,95
	NE	40,91	39,47
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	6,82	12,82
	NEVÍM	45,45	38,46
	NE	47,73	48,72

Zdroj: autorka

Příloha č. 8: Tabulka č. 10B : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště II

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		20 tis.-50 tis.	50 tis.-200 tis.
		n=9 %	n=55 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	55,56	53,70
	NEVÍM	22,22	29,63
	NE	22,22	16,67
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	11,11	7,27
	NEVÍM	11,11	14,55
	NE	77,78	78,18
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	33,33	62,96
	NEVÍM	22,22	24,07
	NE	44,44	12,96
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	66,67	27,78
	NEVÍM	33,33	48,15
	NE	0,00	24,07
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	0,00	16,67
	NEVÍM	88,89	37,04
	NE	11,11	46,30
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	33,33	34,55
	NEVÍM	33,33	36,36
	NE	33,33	29,09
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	22,22	36,36
	NEVÍM	33,33	32,73
	NE	44,44	30,91
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	44,44	49,09
	NEVÍM	22,22	25,45
	NE	33,33	25,45
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	25,00	49,06
	NEVÍM	50,00	35,85
	NE	25,00	15,09
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	11,11	23,64
	NEVÍM	33,33	27,27
	NE	55,56	49,09
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	11,11	17,31
	NEVÍM	55,56	32,69
	NE	33,33	50,00

Zdroj: autorka

Příloha č. 9: Tabulka č. 10C : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště I

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		do 2 tis.	2 tis.-20. tis.
		n=54 %	n=57 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	62,26	54,39
	NEVÍM	18,87	22,81
	NE	18,87	22,81
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	24,07	5,26
	NEVÍM	7,41	3,51
	NE	68,52	91,23
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	67,31	69,64
	NEVÍM	21,15	8,93
	NE	11,54	21,43
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	47,17	50,00
	NEVÍM	33,96	29,63
	NE	18,87	20,37
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	20,37	17,54
	NEVÍM	53,70	42,11
	NE	25,93	40,35
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	61,11	64,29
	NEVÍM	18,52	16,07
	NE	20,37	19,64
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	12,00	35,09
	NEVÍM	39,00	35,09
	NE	17,00	29,82
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	57,14	75,44
	NEVÍM	26,53	19,30
	NE	16,33	5,26
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	38,89	29,82
	NEVÍM	44,44	45,61
	NE	16,67	24,56
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	20,75	10,53
	NEVÍM	20,75	14,04
	NE	58,49	75,44
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	12,00	15,79
	NEVÍM	39,00	45,61
	NE	17,00	38,60

Zdroj: autorka

Příloha č. 10: Tabulka č. 10D : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště II

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		20 tis.-50 tis.	50 tis.-200 tis.
		n=15 %	n=69 %
Homosexualita je zákonitým jevem v každé společnosti.	ANO	80,00	58,46
	NEVÍM	0,00	29,23
	NE	20,00	12,31
Homosexualita je chorobný stav, který lze léčit.	ANO	20,00	2,90
	NEVÍM	6,67	1,45
	NE	73,33	95,65
Homosexuálové jsou v naší společnosti diskriminováni.	ANO	80,00	76,47
	NEVÍM	6,67	7,35
	NE	13,33	16,18
Téma AIDS je často zneužíváno k diskriminaci homosexuálů a přispívá k vytváření nepřátelských postojů.	ANO	40,00	41,18
	NEVÍM	33,33	36,76
	NE	26,67	22,06
Lesbických žen se vyskytuje méně než gay mužů.	ANO	13,33	13,04
	NEVÍM	53,33	46,38
	NE	33,33	40,58
Gayové a lesbičky mají v životě více problémů a potíží než ostatní lidé.	ANO	66,67	53,62
	NEVÍM	13,33	23,19
	NE	20,00	23,19
Pro gaye a lesbičky je lepší, pokud o jejich sexuální orientaci nikdo z jejich okolí nic netuší.	ANO	57,14	23,53
	NEVÍM	7,14	29,41
	NE	35,71	47,06
Zavedení registrovaného partnerství pro gay občany bylo důležitým krokem pro jejich začlenění do společnosti.	ANO	60,00	78,26
	NEVÍM	26,67	14,49
	NE	13,33	7,25
Křesťanská víra je neslučitelná s homosexuálním chováním.	ANO	46,67	23,53
	NEVÍM	46,67	48,53
	NE	6,67	27,94
Bisexuálové jsou lidé, kteří si nechtějí přiznat svou homosexualitu.	ANO	20,00	10,14
	NEVÍM	20,00	10,14
	NE	60,00	79,71
Gayové jsou zpravidla nadanější než heterosexuálové.	ANO	26,67	13,04
	NEVÍM	33,33	37,68
	NE	40,00	49,28

Zdroj: autorka

Příloha č. 11: Tabulka č. 11A: Výsledky druhé části – muži: náboženské vyznání

Odpovědi respondentů	bez vyznání n=77 %	s vyznáním n=54 %
ANO	56,72	49,42
NE	43,28	20,58

Zdroj: autorka

Příloha č. 12: Tabulka č. 11B: Výsledky druhé části – ženy: náboženské vyznání

Odpovědi respondentů	bez vyznání n=153 %	s vyznáním n=44 %
ANO	81,43	18,57
NE	84,66	15,34

Zdroj: autorka

Příloha č. 13: Tabulka č. 12A: Výsledky druhé části – muži: školy

Odpovědi respondentů	SŠ bez mat. n=89 %	SŠ s mat. n=28 %	gymnázium n=41 %
ANO	49,5	50,22	64,69
NE	50,5	50,32	35,31

Zdroj: autorka

Příloha č. 14: Tabulka č. 12B: Výsledky druhé části – ženy: školy

Odpovědi respondentů	SŠ bez mat. n=33 %	SŠ s mat. n=120 %	gymnázium n=73 %
ANO	73,56	81,30	86,03
NE	26,44	18,70	13,97

Zdroj: autorka

Příloha č. 15: Tabulka č. 13A: Výsledky druhé části – muži: ročníky

Odpovědi respondentů	1. ročníky n=58 %	3. ročníky n=100 %
ANO	57,93	51,01
NE	42,07	48,99

Zdroj: autorka

Příloha č. 16: Tabulka č. 13B: Výsledky druhé části – ženy: ročníky

Odpovědi respondentů	1. ročníky n=119 %	2. ročníky n=107 %
ANO	78,98	84,06
NE	21,02	15,94

Zdroj: autorka

Příloha č. 17: Tabulka č. 14A: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště I

Odpovědi respondentů	do 2 tis. n=46 %	2 tis.-20 tis. n=37 %
ANO	48,35	51,74
NE	51,65	48,26

Zdroj: autorka

Příloha č. 18: Tabulka č. 14B: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště II.

Odpovědi respondentů	20 tis. - 50 tis. n=9 %	50 tis.-200 tis. n=53 %
ANO	56,94	59,85
NE	43,06	40,15

Zdroj: autorka

Příloha č. 19: Tabulka č. 14C: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště I

Odpovědi respondentů	do 2 tis. n=55 %	2 tis.-20 tis. n=56 %
ANO	72,68	84,27
NE	27,32	15,73

Zdroj: autorka

Příloha č. 20: Tabulka č. 14D: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště II

Odpovědi respondentů	20 tis. - 50 tis. n=15 %	50 tis.-200 tis. n=69 %
ANO	85,83	83,39
NE	14,17	16,61

Zdroj: autorka

Příloha č. 21: Tabulka č. 15A: Výsledky třetí části – muži: náboženské vyznání

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez vyznání	s vyznáním
		n=75 %	n=54 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	30,67	33,33
	NEVÍM	53,33	50,00
	NE	16,00	16,67
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	60,00	56,60
	NEVÍM	14,67	7,55
	NE	25,33	35,85
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	67,57	55,77
	NEVÍM	20,27	17,31
	NE	12,16	26,92
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	70,67	53,70
	NEVÍM	13,33	9,26
	NE	16,00	37,04
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	39,19	33,33
	NEVÍM	20,27	12,96
	NE	40,54	53,70
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	30,67	53,70
	NEVÍM	33,33	20,37
	NE	36,00	25,93
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	62,82	50,94
	NEVÍM	20,51	16,98
	NE	16,67	32,08
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	72,97	79,63
	NEVÍM	17,57	12,96
	NE	9,46	7,41
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	58,67	61,11
	NEVÍM	24,00	22,22
	NE	17,33	16,67
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	72,00	72,22
	NEVÍM	18,67	20,37
	NE	9,33	7,41
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	20,00	12,96
	NEVÍM	50,67	46,30
	NE	29,33	40,74

Zdroj: autorka

Příloha č. 22: Tabulka č. 15B: Výsledky třetí části – ženy: náboženské vyznání

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez vyznání	s vyznáním
		n=151	n=45
		%	%
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	22,15	28,89
	NEVÍM	46,31	46,67
	NE	31,54	24,44
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	92,00	82,22
	NEVÍM	4,00	4,44
	NE	4,00	13,33
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	90,00	84,44
	NEVÍM	5,33	4,44
	NE	4,67	11,11
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	86,75	66,67
	NEVÍM	4,64	15,56
	NE	8,61	17,78
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	75,66	57,78
	NEVÍM	9,21	24,44
	NE	15,13	17,78
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	16,56	26,67
	NEVÍM	31,13	22,22
	NE	52,32	51,11
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	80,79	68,89
	NEVÍM	13,91	17,78
	NE	5,30	13,33
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	79,87	80,00
	NEVÍM	12,75	13,33
	NE	7,38	6,67
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	54,67	53,33
	NEVÍM	24,67	26,67
	NE	20,67	20,00
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	50,00	71,11
	NEVÍM	30,67	11,11
	NE	19,33	17,78
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	18,54	11,11
	NEVÍM	51,66	60,00
	NE	29,80	28,89

Zdroj: autorka

Příloha č. 23: Tabulka č. 16A: Výsledky třetí části – muži: školy

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez mat.	s mat.	gym.
		n=90 %	n=28 %	n=40 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	31,11	42,86	25,00
	NEVÍM	56,67	25,00	57,50
	NE	12,22	32,14	17,50
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	45,56	60,71	74,36
	NEVÍM	13,33	10,71	17,95
	NE	41,11	28,57	7,69
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	55,68	57,14	80,00
	NEVÍM	20,45	25,00	12,50
	NE	23,86	17,86	7,50
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	57,78	78,57	72,50
	NEVÍM	12,22	10,71	10,00
	NE	30,00	10,71	17,50
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	31,46	42,86	50,00
	NEVÍM	16,85	17,86	15,00
	NE	51,69	39,29	35,00
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	43,33	39,29	42,50
	NEVÍM	26,67	28,57	15,00
	NE	30,00	32,14	42,50
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	50,00	67,86	71,05
	NEVÍM	18,89	17,86	23,68
	NE	31,11	14,29	5,26
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	68,89	75,00	77,50
	NEVÍM	23,33	10,71	12,50
	NE	7,78	14,29	10,00
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	60,00	39,29	65,00
	NEVÍM	25,56	28,57	22,50
	NE	14,44	32,14	12,50
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	77,78	64,29	67,50
	NEVÍM	15,56	21,43	17,50
	NE	6,67	14,29	15,00
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	21,11	14,29	20,00
	NEVÍM	55,56	39,29	37,50
	NE	23,33	46,43	42,50

Zdroj: autorka

Příloha č. 24: Tabulka č. 16B: Výsledky třetí části – ženy: školy

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		bez mat.	s mat.	gym.
		n=33 %	n=120 %	n=73 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	27,27	19,17	23,94
	NEVÍM	57,58	52,50	36,62
	NE	15,15	28,33	39,44
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	69,70	94,02	88,89
	NEVÍM	24,24	1,71	4,17
	NE	6,06	4,27	6,94
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	81,82	90,83	90,28
	NEVÍM	6,06	5,00	4,17
	NE	12,12	4,17	5,56
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	87,50	80,00	82,19
	NEVÍM	3,13	10,00	6,85
	NE	9,38	10,00	10,96
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	75,76	71,67	72,60
	NEVÍM	9,09	11,67	15,07
	NE	15,15	16,67	12,33
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	15,15	17,50	20,55
	NEVÍM	48,48	34,17	20,55
	NE	36,36	48,33	58,90
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	78,13	79,17	73,97
	NEVÍM	18,75	15,83	15,07
	NE	3,13	5,00	10,96
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	69,70	74,79	86,11
	NEVÍM	24,24	16,81	5,56
	NE	6,06	8,40	8,33
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	60,61	55,00	45,21
	NEVÍM	27,27	27,50	26,03
	NE	12,12	17,50	28,77
Psychosociální vývoj dětí žijících chyběním ženské/mužské role.	ANO	60,61	65,83	65,75
	NEVÍM	27,27	20,00	23,29
	NE	12,12	14,17	10,96
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	24,24	17,50	16,44
	NEVÍM	48,48	55,83	57,53
	NE	27,27	26,67	26,03

Zdroj: autorka

Příloha č. 25: Tabulka č. 17A: Výsledky třetí části – muži: ročníky

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		1. ročníky	3. ročníky
		n= 58 %	n=100 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	29,31	33,00
	NEVÍM	58,62	47,00
	NE	12,07	20,00
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	66,67	49,00
	NEVÍM	19,30	11,00
	NE	14,04	40,00
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	65,52	60,20
	NEVÍM	24,14	16,33
	NE	10,34	23,47
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	77,59	58,00
	NEVÍM	10,34	12,00
	NE	12,07	30,00
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	57,89	27,00
	NEVÍM	12,28	19,00
	NE	29,82	54,00
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	48,28	39,00
	NEVÍM	20,69	26,00
	NE	31,03	35,00
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	64,91	54,55
	NEVÍM	22,81	18,18
	NE	12,28	27,27
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	75,86	70,00
	NEVÍM	18,97	18,00
	NE	5,17	12,00
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	60,34	56,00
	NEVÍM	20,69	28,00
	NE	18,97	16,00
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	74,14	72,00
	NEVÍM	18,97	16,00
	NE	6,90	12,00
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	18,97	20,00
	NEVÍM	51,72	46,00
	NE	29,31	34,00

Zdroj: autorka

Příloha č. 26: Tabulka č. 17B: Výsledky třetí části – ženy: ročníky

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		1. ročníky	3. ročníky
		n=118 %	n=108 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	24,79	18,69
	NEVÍM	47,86	48,60
	NE	27,35	32,71
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	88,89	88,57
	NEVÍM	5,13	6,67
	NE	5,98	4,76
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	92,31	86,11
	NEVÍM	3,42	6,48
	NE	4,27	7,41
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	88,14	74,77
	NEVÍM	4,24	12,15
	NE	7,63	13,08
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	81,36	62,96
	NEVÍM	7,63	17,59
	NE	11,02	19,44
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	15,25	21,30
	NEVÍM	33,05	30,56
	NE	51,69	48,15
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	79,66	74,77
	NEVÍM	13,56	18,69
	NE	6,78	6,54
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	74,14	81,48
	NEVÍM	17,24	11,11
	NE	8,62	7,41
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	56,78	50,00
	NEVÍM	27,97	25,00
	NE	15,25	25,00
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	62,71	67,59
	NEVÍM	25,42	18,52
	NE	11,86	13,89
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	16,10	20,37
	NEVÍM	57,63	52,78
	NE	26,27	26,85

Zdroj: autorka

Příloha č. 27: Tabulka č. 18A: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště I

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		do 2 tis.	2 tis.-20 tis.
		n=46 %	n=36 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	32,61	36,11
	NEVÍM	52,17	38,89
	NE	15,22	25,00
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	47,73	47,22
	NEVÍM	18,18	16,67
	NE	34,09	36,11
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	54,35	61,11
	NEVÍM	17,39	19,44
	NE	28,26	19,44
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	60,87	44,44
	NEVÍM	15,22	13,89
	NE	23,91	41,67
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	34,78	27,78
	NEVÍM	19,57	13,89
	NE	45,65	58,33
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	45,65	41,67
	NEVÍM	28,26	30,56
	NE	26,09	27,78
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	53,33	41,67
	NEVÍM	24,44	22,22
	NE	22,22	36,11
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	78,26	77,78
	NEVÍM	17,39	8,33
	NE	4,35	13,89
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	52,17	61,11
	NEVÍM	28,26	22,22
	NE	19,57	16,67
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	71,74	77,78
	NEVÍM	21,74	13,89
	NE	6,52	8,33
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	13,04	13,89
	NEVÍM	50,00	50,00
	NE	36,96	36,11

Zdroj: autorka

Příloha č. 28: Tabulka č. 18B: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště II

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		20 tis.-50 tis.	50 tis.-200 tis.
		n=9 %	n=54 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	44,44	42,59
	NEVÍM	33,33	46,30
	NE	22,22	11,11
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	66,67	68,52
	NEVÍM	0,00	7,41
	NE	33,33	24,07
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	77,78	68,52
	NEVÍM	11,11	20,37
	NE	11,11	11,11
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	77,78	75,93
	NEVÍM	0,00	11,11
	NE	22,22	12,96
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	44,44	44,44
	NEVÍM	22,22	18,52
	NE	33,33	37,04
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	11,11	46,30
	NEVÍM	33,33	16,67
	NE	55,56	37,04
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	44,44	74,07
	NEVÍM	44,44	12,96
	NE	11,11	12,96
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	55,56	72,22
	NEVÍM	22,22	18,52
	NE	22,22	9,26
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	44,44	59,26
	NEVÍM	22,22	24,07
	NE	33,33	16,67
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	66,67	72,22
	NEVÍM	11,11	12,96
	NE	22,22	14,81
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	11,11	25,93
	NEVÍM	77,78	44,44
	NE	11,11	29,63

Zdroj: autorka

Příloha č. 29: Tabulka č. 18C: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště I

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		do 2 tis.	2 tis.-20 tis.
		n=55 %	n=56 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	34,55	12,73
	NEVÍM	38,18	54,55
	NE	27,27	32,73
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	81,82	90,91
	NEVÍM	5,45	1,82
	NE	12,73	7,27
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	83,64	87,27
	NEVÍM	7,27	3,64
	NE	9,09	9,09
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	78,18	75,00
	NEVÍM	10,91	10,71
	NE	10,91	14,29
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	65,45	66,07
	NEVÍM	18,18	12,50
	NE	16,36	21,43
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	21,82	19,64
	NEVÍM	25,45	32,14
	NE	52,73	48,21
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	76,36	67,86
	NEVÍM	14,55	21,43
	NE	9,09	10,71
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	83,02	78,57
	NEVÍM	15,09	7,14
	NE	1,89	14,29
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	56,36	12,00
	NEVÍM	29,09	39,00
	NE	14,55	17,00
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	64,81	66,07
	NEVÍM	18,52	21,43
	NE	16,67	12,50
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	16,36	10,71
	NEVÍM	54,55	55,36
	NE	29,09	33,93

Zdroj: autorka

Příloha č. 30: Tabulka č. 18D: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště II

Položky dotazníku a odpovědi respondentů		20 tis.-50 tis.	50 tis.-200 tis.
		n=15 %	n=69 %
Partnerské vztahy heterosexuálů jsou stabilnější než partnerské vztahy homosexuálů.	ANO	46,67	14,71
	NEVÍM	26,67	50,00
	NE	26,67	35,29
Homosexuálům by mělo být dovoleno uzavírat registrované partnerství.	ANO	86,67	94,20
	NEVÍM	13,33	4,35
	NE	0,00	1,45
Lidé v homosexuálním partnerství by měli mít stejná práva a povinnosti jako lidé uzavírající manželství.	ANO	86,67	92,75
	NEVÍM	13,33	4,35
	NE	0,00	2,90
Lesbické páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	86,67	88,41
	NEVÍM	13,33	5,80
	NE	0,00	5,80
Gay páry by měly mít právo adoptovat děti (vzít si je do pěstounské péče).	ANO	66,67	79,71
	NEVÍM	26,67	10,14
	NE	6,67	10,14
Sexuální orientace osob vychovávajících dítě (osob majících dítě svěřené do péče) je určující pro vývoj sexuální orientace dítěte.	ANO	16,67	15,94
	NEVÍM	58,33	27,54
	NE	25,00	56,52
Lesbickým ženám žijícím v registrovaném partnerství by mělo být povoleno umělé oplodnění.	ANO	73,33	82,61
	NEVÍM	20,00	14,49
	NE	6,67	2,90
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly být vystaveny šikaně ve větší míře než děti heterosexuálních rodičů (pěstounů).	ANO	100,00	77,94
	NEVÍM	0,00	16,18
	NE	0,00	5,88
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) by mohly hůře navazovat vztahy s vrstevníky.	ANO	53,33	47,83
	NEVÍM	20,00	26,09
	NE	26,67	26,09
Psychosociální vývoj dětí žijících s homosexuálním párem může být narušen chyběním ženské/mužské role.	ANO	73,33	65,22
	NEVÍM	26,67	20,29
	NE	0,00	14,49
Děti homosexuálních rodičů (pěstounů) mohou mít lepší studijní výsledky (vlivem aktivnějšího přístupu k rodičovství).	ANO	20,00	17,39
	NEVÍM	46,67	57,97
	NE	33,33	24,64

Zdroj: autorka

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Barbora Kurowská
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Postoje adolescentů k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací
Název v angličtině:	Adolescents' attitudes to partnership and parenthood of people homosexually oriented
Anotace práce:	<p>Tématem diplomové práce jsou postoje adolescentů k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací. Teoretická část se zabývá vymezením základních pojmů, jako je adolescence, postoje, homofobie, homosexualita, sexuální orientace, sexuální chování, sexuální identifikace. Analyzuje problematiku stejnopohlavního partnerství a rodičovství homosexuálních osob. Empirická část se zabývá měřením dílčích částí postojů adolescentů studujících na středních školách ve Frýdku-Místku k partnerství a rodičovství osob s homosexuální orientací.</p>
Klíčová slova:	adolescence, homofobie, homoparentalita, homosexuální orientace, postoje, registrované partnerství, stejnopohlavní partnerství,
Anotace v angličtině:	<p>The topic of my dissertation is the adolescent attitudes regarding partnership and parenthood of people with homosexual orientation. The theoretical part is dealing with determination of basic concepts like adolescence, attitudes, homophobia, homosexuality, sexual orientation, sexual behaviour and sexual identification. The work's aim is to analyse social issues concerning same-sex couples and homosexuals' parenthood. The empirical part is looking into the component parts measurement of the adolescent attitudes studying at secondary schools in Frýdek-Místek to the partnership and the parenthood of people with homosexual orientation.</p>

Klíčová slova v angličtině:	adolescence, homophobia, homoparentality, homosexual orientation, attitudes, registered partnership, homosexual partnership
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Tabulka č. 8A: Výsledky první části – muži: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 2: Tabulka č. 8B: Výsledky první části – ženy: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 3: Tabulka č. 9A: Výsledky první části – muži: školy.</p> <p>Příloha č. 4: Tabulka č. 9B : Výsledky první části – ženy: školy.</p> <p>Příloha č. 5: Tabulka č. 10A : Výsledky první části – muži: ročník.</p> <p>Příloha č. 6: Tabulka č. 10B : Výsledky první části – ženy: ročník.</p> <p>Příloha č. 7: Tabulka č. 11A : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 8: Tabulka č. 11B : Výsledky první části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 9: Tabulka č. 11C : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 10: Tabulka č. 11D : Výsledky první části – ženy: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 11: Tabulka č. 12A: Výsledky druhé části – muži: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 12: Tabulka č. 12B: Výsledky druhé části – ženy: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 13: Tabulka č. 13A: Výsledky druhé části – muži: školy.</p> <p>Příloha č. 14: Tabulka č. 13B: Výsledky druhé části – ženy: školy.</p> <p>Příloha č. 15: Tabulka č. 14A: Výsledky druhé části – muži: ročníky.</p> <p>Příloha č. 16: Tabulka č. 14B: Výsledky druhé části – ženy:</p>

	<p>ročníky.</p> <p>Příloha č. 17: Tabulka č. 15A: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 18: Tabulka č. 15B: Výsledky druhé části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 19: Tabulka č. 15C: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 20: Tabulka č. 15D: Výsledky druhé části – ženy: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 21: Tabulka č. 16A: Výsledky třetí části – muži: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 22: Tabulka č. 16B: Výsledky třetí části – ženy: náboženské vyznání.</p> <p>Příloha č. 23: Tabulka č. 17A: Výsledky třetí části – muži: školy.</p> <p>Příloha č. 24: Tabulka č. 17B: Výsledky třetí části – ženy: školy.</p> <p>Příloha č. 25: Tabulka č. 18A: Výsledky třetí části – muži: ročníky.</p> <p>Příloha č. 26: Tabulka č. 18B: Výsledky třetí části – ženy: ročníky.</p> <p>Příloha č. 27: Tabulka č. 19A: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 28: Tabulka č. 19B: Výsledky třetí části – muži: velikost místa bydliště.</p> <p>Příloha č. 29: Tabulka č. 19C: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště</p> <p>Příloha č. 30: Tabulka č. 19D: Výsledky třetí části – ženy: velikost místa bydliště.</p>
Rozsah práce:	105
Jazyk práce:	český